

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਹਰੇਕ ਸ਼ਬਦ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦਰਸ਼ੀ ਹੈ, ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਸੰਪੰਨ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਲਕਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਲੋੜ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਭਾਵ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਬਣਨ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰੂ ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਗੁਰੂ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਤਿਸੁ ਸਦਾ ਸਮਾਲੇ॥

ਪੰਨਾ - 394

ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਬੁੱਧੀਵਾਨ ਜੀਵ ਹੈ, ਬੋਝੀ ਸਿੱਧੀ-ਸਾਦੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੰਸਾਰਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਬੁੱਧੀਮਾਨਾਂ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਜਨਕ ਖੋਜਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੌਖਾ ਸੋਹਣਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜੰਤਰ ਈਜਾਦ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਪਰਮਾਰਥਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਅਗੰਮੀ ਭੇਦ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੋਰ-ਹੋਰ ਜਾਣਨ ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਕਦੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਐਸੀ ਜਗਿਆਸਾ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਲਈ ਉਚਾਰਨ ਹੋਏ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਜਗਿਆਸਾ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਇਕ ਐਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਮਾਝ ਰਾਗ ਵਿਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ 36ਵੀਂ ਅਸਟਪਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਪਦਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਵਲੋਂ 24 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਪੁੱਛੇ ਹੋਣ ਜੋ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਗ ਬਣ ਗਏ। ਪਿਛਲੇ 4 ਪਦਿਆਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ 24 ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਹਨ। ਇਸ ਅਸਟਪਦੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਤਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਖੇਪ ਭਾਵ ਸਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ - (ਮਾਝ ਮਹਲਾ 5, ਅਸਟਪਦੀ 36, ਪੰਨਾ 131)

ਮੂਲ ਪਾਠ	ਪ੍ਰਸ਼ਨ	ਉਤਰ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ
1. ਕਉਣ ਸੁ ਮੁਕਤਾ	ਮੁਕਤ ਪੁਰਸ਼ ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?	ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੁਕਤਾ
2. ਕਉਣ ਸੁ ਜੁਗਤਾ	(ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ) ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ (ਜੋਗੀ) ਕੌਣ ਹੈ?	ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੁਗਤਾ
3. ਕਉਣ ਸੁ ਗਿਆਨੀ	ਗਿਆਨੀ ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?	ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੀ
4. ਕਉਣ ਸੁ ਬਕਤਾ	(ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭੇਦ ਦਸਣ ਵਾਲਾ) ਵਕਤਾ, ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਕੌਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?	ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਕਤਾ
5. ਕਉਣ ਸੁ ਗਿਰਗੀ	ਅਸਲ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਕੌਣ ਹੈ?	ਪੰਨੁ ਗਿਰਗੀ
6. ਕਉਣ ਉਦਾਸੀ	ਅਸਲ ਉਦਾਸੀ ਕੌਣ ਹੈ?	ਉਦਾਸੀ ਗੁਰਮੁਖਿ
7. ਕਉਣ ਸੁ ਕੀਮਤਿ ਪਾਏ ਜੀਉ॥	ਉਹ ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕੀਮਤ ਜਾਣਦਾ ਹੈ?	ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇ ਜੀਉ।
8. ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਬਾਧਾ	ਜੀਵਨ ਸੰਸਾਰੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?	ਹਉਮੈ ਬਾਧਾ
9. ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਛੂਟਾ	ਇਸ ਦਾ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।	ਗੁਰਮੁਖਿ ਛੂਟਾ
10. ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਆਵਣੁ ਜਾਵਣੁ ਤੂਟਾ	ਜੀਵ ਦਾ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦਾ ਗੇੜ ਕਿਵੇਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?	ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਵਣੁ ਜਾਵਣੁ ਤੂਟਾ
11. ਕਉਣ ਕਰਮ	ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨਹਾਰਾ ਕੌਣ ਹੈ?	ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਰਮ
12. ਕਉਣ ਨਿਹਕਰਮਾ	ਫਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ, ਨਿਹਕਰਮੀ ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?	ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਹਕਰਮਾ
13. ਕਉਣ ਸੁ ਕਰੈ ਕਹਾਏ ਜੀਉ॥	ਕਹਿਣ ਤੇ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਹੈ?	ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਰੇ ਸੁ ਸੁਭਾਏ ਜੀਉ॥
14. ਕਉਣ ਸੁ ਸੁਖੀਆ	ਸੱਚੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ, ਉਹ ਕੌਣ ਹੈ, ਜੋ ਸੁਖੀ ਹੈ?	ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖੀਆ
15. ਕਉਣ ਸੁ ਦੁਖੀਆ	ਦੁਖ ਕਿਸ ਨੂੰ ਵਿਆਪਦੇ ਹਨ?	ਮਨਮੁਖਿ ਦੁਖੀਆ
16. ਕਉਣ ਸੁ ਸਨਮੁਖੁ	ਗੁਰੂ ਦੇ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ, ਸਨਮੁਖ ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?	ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਨਮੁਖੁ
17. ਕਉਣ ਵੇਮੁਖੀਆ	ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?	ਮਨਮੁਖਿ ਵੇਮੁਖੀਆ
18. ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਮਿਲੀਐ	ਕਿਸ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ?	ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਲੀਐ
19. ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਬਿਛੁਰੈ	ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਜਾਈਦਾ ਹੈ?	ਮਨਮੁਖਿ ਵਿਛੁਰੈ
20. ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਉਣੁ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਜੀਉ॥	ਇਹ ਬਿਧਿ ਦਸਣ ਦੇ ਕਉਣ ਸਮਰੱਥ ਹੈ?	ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਜੀਉ॥

21. ਕਉਣ ਸੁ ਅਖਰੁ ਜਿਤੁ ਧਾਵਤੁ ਰਹਤਾ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਜਦਾ ਮਨ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਖਰੁ ਜਿਤੁ ਧਾਵਤੁ ਰਹਿਤਾ
22. ਕਉਣ ਉਪਦੇਸੁ ਜਿਤੁ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਸਮਸਹਤਾ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਉਪਦੇਸੁ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੁਖ ਸੁਖ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਉਪਦੇਸੁ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਸਮ ਸਹਤਾ ਬਰਾਬਰ ਮੰਨਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ?
23. ਕਉਣ ਸੁ ਚਾਲ ਜਿਤੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਧਿਆਏ ਉਹ ਜੁਗਤਿ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰਮੁਖਿ ਚਾਲ ਜਿਤੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਧਿਆਏ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ ਜਾਵੇ?
24. ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਏ ਜੀਉ॥ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਸੁਭ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਏ ਜੀਉ॥ ਹਰੀ ਜਸ, ਹਰੀ ਕੀਰਤੀ ਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਇਸ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਵਿਚ ਉਠਾਏ ਇਨ੍ਹਾਂ 24 ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਦੇ ਕੇ ਆਖਰੀ ਪਦੇ ਵਿਚ ਨਿਰਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ -

**ਸਗਲੀ ਬਣਤ ਬਣਾਈ ਆਪੇ॥ ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਏ ਥਾਪੇ॥
ਇਕਸੁ ਤੇ ਹੋਇਓ ਅਨੰਤਾ ਨਾਨਕ ਏਕਸੁ ਮਾਹਿ ਸਮਾਏ ਜੀਉ॥**

ਅਰਥਾਤ ਸੰਸਾਰ ਰਚਨਾ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਣਤਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਬਣਾਈ ਹੈ ਆਪੇ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਏਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁੜ ਇਹ ਅਨੰਤਤਾ ਏਕੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖ ਸੱਚ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਭਰਮ ਰਹਿਤ, ਹਉਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਾਕਾਰ ਵਜੂਦ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੁਕਮ ਹੀ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੋ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਐਸਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੀ ਮੁਕਤਾ ਹੈ, ਗਿਆਨੀ ਹੈ, ਗਿਰਹੀ ਉਦਾਸੀ, ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ, ਨਿਹਕਰਮੀ, ਸੁਖੀਆ, ਪ੍ਰਭੂ ਉਸਤਤੀ ਵਿਚ ਮਖਮੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗਹੁਜ ਭਾਵ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦੇ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਇਹੋ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ, ਇਹੋ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ।

ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ 'ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ' ਵਾਲਾ ਲੇਖ 17 ਪੰਨੇ ਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਲੜੀ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪੂਰਾ ਹੀ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਵਾਰੀ 'ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ' 12 ਪੰਨੇ ਦਾ ਲੇਖ ਰੋਕ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਅਪ੍ਰੈਲ ਵਿਚ ਛਾਪਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਿੰਨਾ ਸਲਾਹਿਆ ਹੈ, ਕਿੰਨਾ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਆਪ ਜੀ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਗਾਰੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਬਿਖਮ ਪੈਂਡੇ ਨੂੰ ਸੌਖੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਸਣ ਵਾਲਾ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਅੱਜ 40, 000 ਪਾਠਕਾਂ ਤਕ ਪੁੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੰਡਲਾ ਮਾਰੋ, ਵਿਸਾਖੀ ਤਕ ਇਹ ਅੰਕ 50,000 ਤਕ ਸੌਖਾ ਹੀ ਪੁੱਜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ, ਅਸੀਂ ਸਭ ਜਗਿਆਸੂ ਮਨ ਦੀ ਮਤਿ ਤਿਆਗ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਸਕੀਏ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਵਾਲੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਆਵੇ, ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਹੋਵੇ, ਮੇਰੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਆਪ ਜੀ ਸਭਨਾਂ ਲਈ।

**ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ'
(ਡਾ.) ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ**

ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਹਿਤ ਯਾਚਨਾ

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਆਤਮ-ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਂਧੀਓ! ਤੁਸੀਂ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਵਡਭਾਗੀ ਹੋ ਜੋ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਸੀਸ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣੇ ਹੋ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹੋ, 'ਧਰ ਕੀ ਬਾਣੀ' ਦੇ ਗੁਹਜ ਭਾਵ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹੋ ਅਤੇ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦੇ ਗੁਹਜ ਭਾਵ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਰਾਹੀਂ ਆਪ ਪਾਸ ਪੁੱਜ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਿਸ਼ਨ ਇਸ ਸਿਲਸਲੇ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਇਕ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦਾ ਮੈਟਰ ਤਾਂ ਸਰਵੋਤਮ ਹੈ ਹੀ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਕਾਗਜ਼, ਪ੍ਰਿੰਟ, ਫੋਟੋ, ਦਿਖ ਸਭ ਪੱਖੋਂ ਸਰਵੋਤਮਤਾ ਹੀ ਸਾਡਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਖਰਚੇ ਦਾ ਕਦੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੀ ਸਾਡਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਤੇ ਮੰਤਵ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਘਾਟਾ ਕਿਤੇ

ਵਿਘਨ ਨਾ ਬਣ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਦਿਆਂ ਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪ੍ਰੈਲ 1998 ਤੋਂ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਮੁੱਲ 15/- ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 20/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਾਪੀ ਅਤੇ ਸਾਲ ਦਾ ਚੰਦਾ 200/- ਰੁ: ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ 2000/- ਰੁਪਏ ਭੇਟਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਿਛਲੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਚੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਪ੍ਰੈਲ 1998 ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰਿਨਿਊਲ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਦਰ 200/- ਰੁ: ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਆਸ ਹੈ ਆਪ ਜੀ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣੋਗੇ। ਅਦਾਰਾ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਦਿਲੋਂ ਰਿਣੀ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ?

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਤੇ ਮੁਖੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੁ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ ਫਰਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 55)

ਇਹ ਬੀਸ ਗੁਣ ਹਨ। ਇਹ ਗੁਣ ਹੋਣੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਸੱਚੀ ਟਕਸਾਲ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਘੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਘੜਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸੁਨਿਆਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਦੇ ਕੇ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਨਿਆਰ ਨੂੰ ਗਹਿਣਾ ਘੜਨ ਲਈ ਦੁਕਾਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਉਹ ਗਹਿਣੇ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ। ਦੁਕਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਲਈ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਹ ਦਿਨ ਭਰ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਭੱਠੀ ਉਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਪਿਘਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਿਘਲੇ ਹੋਏ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਗਹਿਣੇ ਦੀ ਖਾਸ ਸ਼ਕਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਗਹਿਣੇ ਨੂੰ ਖੂਬਸੂਰਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਨੇਕ ਕਲਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਆਤ ਨਾਲ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ, ਫੁੱਲ, ਬੂਟੇ, ਵੇਲਾਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸੁਨਿਆਰ ਨੂੰ ਬੈਠਣ ਲਈ ਸੋਹਣੀ ਥਾਂ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਚੱਜੀ ਥਾਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਸੁਨਿਆਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਮੱਗਰੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਘੜਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਦਗੁਣਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਖਿਮਾ, ਸ਼ੀਲ, ਸੋਚ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣਾ, ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਆਪ ਖੋਚਲ ਝੱਲ ਕੇ ਵੀ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨਾ, ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਵੰਡ ਛਕਣਾ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਸਭ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਨਣਾ ਆਦਿ ਗੁਣ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਗੁਣ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਆਤਮ ਵਸਤੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਠਿਨ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪਹਾਰਾ (ਦੁਕਾਨ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਸੁਨਿਆਰ ਭੱਠੀ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੌਕਣੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਪਾਏ ਹੋਏ ਕੋਲੇ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਤਾਅ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਸੋਨਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਠਾਲੀ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਪਿਘਲਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਗਰਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਸੋਨੇ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਗਹਿਣੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਿਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸੁਨਿਆਰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਤ ਦੀ ਸਖਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਜਤ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਦੇ ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਕਾਮ ਦੇ ਬੇਹੋਸ਼, ਬੇਸਮਝ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਜ਼ਬੇ ਵਿਚ ਐਨੇ ਲੱਖਪੱਥ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਤ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸੋਝੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਨਰੋਆ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਸੀਂ ਘਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਘਾਲ ਸਕਦੇ। ਨਾਮ, ਸਿਮਰਨ, ਸੁਰਤ ਟਿਕਾਉਣੀ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਨਾ,

ਇਸ ਲਈ ਸਵਸਥ ਸਿਹਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੇ ਭੋਰਾ ਕੁ ਧਿਆਨ ਧਰਿਆਂ ਤੇ ਛਿਕਾਂ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਣ, ਜੁਕਾਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਇਕਾਗਰ ਕਰਾਂਗੇ। ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਕੜੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਉਹ ਸਾਰੀ ਟੈਕਨੀਕ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਬਣਾ ਸਕੇ। ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਇੰਜਨੀਅਰ ਕੋਈ ਮਸ਼ੀਨ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੰਮਪਿਊਟਰ ਵਾਲਾ ਕੰਮਪਿਊਟਰ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਤਰੀਕੇ ਆਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਉਹ ਕੰਮਪਿਊਟਰ ਬਣਾ ਸਕੇ। ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਘੜਤ ਇਕ ਗੁਪਤ ਰਹੱਸ ਹੈ ਜੋ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਘੜੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਹਿਣਾ ਘੜਨ ਲਈ ਸੁਨਿਆਰ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਾਰੇ (ਥਾਂ) ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਹਵਾ ਵਿਚ ਉਹ ਕੋਈ ਵੀ ਗਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਭੱਠੀ ਵੀ ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ, ਹਵਾ ਦਾ ਰੁਖ ਵੀ ਦੇਖਣਾ ਹੈ, ਪੌਕਣੀ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਘੜਤ ਘੜਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਰੋਏ ਸਰੀਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨਰੋਆ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਸਾਨੂੰ ਜਤ ਦੇ ਅਸੂਲ ਪਾਲਣ ਦੀ ਅਵਸ਼ਕਤਾ ਹੈ। ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸੀਂ ਜੋ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਖਾਣ ਵੇਲੇ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਆਟਾ, ਸਬਜ਼ੀ, ਨਮਕ, ਮਿਰਚ, ਘੀ, ਫਲ ਆਦਿ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਮਿਹਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਜੋ ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਖੂਨ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਨਿਉਟਰੈਂਟ ਹਨ ਜੋ ਇਕ-ਇਕ ਅੰਗ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਇਸ ਖੂਨ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਕਰੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵੀਰਜ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਇਹ ਅੰਸ ਬਣਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਕ ਕੇ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਓਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ ਨਿਖਾਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਿਹਰਾ ਚਮਕਦਾ ਹੈ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਝਲਕਾਰੇ ਮਾਰਦੀ ਹੈ, ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚਮਕ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਨੈਣ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖਿਚਦੇ ਹਨ। ਹੱਡੀਆਂ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਾਕਤ ਵਧਦੀ ਹੀ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵੀਰਜ ਰੂਪੀ ਅੰਸ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਨਾਲ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਰਾਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤਕ ਭੁੱਖ, ਤੌਹ ਸਹਾਰ ਸਕਣ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੱਡੀਆਂ ਐਨੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਤੋੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਟੁਟਦੀਆਂ।

ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਇਕ ਰਸ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿੱਕਾ-ਪੁਣ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣਿਆਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਅਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਖਾਸ ਅਸੂਲ ਬਣਾਏ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਵੀਰਜ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਨਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਕਰਨ। ਸਿਰਫ ਉਲਾਦ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਬਲ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ 70 ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ 18 ਸੇਰ ਦਾ ਖੰਡਾ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਹੀ ਚਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅੰਗੋਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰੋਪੜ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਏ। ਅੰਗੋਜ਼ਾਂ ਨੇ ਪੋਲੋ ਖੇਲਣ ਵਾਸਤੇ ਲੱਕੜੀ ਦੇ ਕਿੱਲੇ ਗੱਡੇ। ਜੋ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਉਖਾੜ ਸੁੱਟੇ ਜਦੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿੱਲੇ ਗੱਡਣ ਦੀ ਥਾਂ ਲੋਹੇ ਦੇ ਗੜਵੇ ਰੱਖ ਕੇ ਬਰਛੇ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹੇ। ਘੋੜਾ ਗੈਲਪ ਦੌੜੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵਾਰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਨੇਜ਼ੇ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਚੁੱਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਗੋਜ਼ ਖਿਲਾੜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੌਤਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਬਲ ਹੈ। ਤੋਪਾਂ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਤੋਪਾਂ ਪਹਾੜੀ ਉਪਰ ਫਿੱਟ ਕਰਨੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਇਕੱਲਾ-ਇਕੱਲਾ ਜਵਾਨ ਤੋਪ ਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਪਹਾੜੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਅੰਗੋਜ਼ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੇਲਿਆਂ ਵਾਲੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਚਲਦੀਆਂ ਤੋਪਾਂ, ਤੋਪਚੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਨੇ ਖਿੱਚ ਕੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਣਾ। ਇਹ ਬਲੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕੌਤਕ ਸਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਧਿਆਤਮ ਮਾਰਗ ਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਐਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜਤ ਧਾਰਨਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 90 ਦਿਨ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਤੋਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਨਾ ਘਟਿਆ ਸੀ ਨਾ ਵਧਿਆ ਸੀ, ਉਥੇ ਹੀ ਕਾਇਮ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਕ੍ਰਿਆ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਤੀ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਹੈ। ਜਤ ਦੇ ਕੁਝ ਅਸੂਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਚਲ ਕੇ ਜਤ ਪਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ-

**ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੋਇ ਪਰਨਾਰੀ ਧੀ ਭੈਣ ਵਖਾਣੈ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 6/8**

ਉਹ ਵੀ ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਜਤ ਰੱਖੇ ਬਗੈਰ ਅੰਦਰਲੀ ਜੋਤ ਪੂਰੇ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਜਗਣੀ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਗੁਰ ਧਿਆਨ ਧਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰੂਪ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਾਂਗੂੰ ਚਮਕਦਾ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਿੰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਮੀ ਪੁਰਸ਼ ਜਦੋਂ ਧਿਆਨ ਧਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਧੋਅ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦਾ। ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਤਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕਿਸੇ ਜਟਾਧਾਰੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਨਿਆਸ ਲਈ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

**ਜਤ ਕੀ ਜਟਾ ਜੋਗ ਕੋ ਮਜਨ ਨੇਮ ਕੇ ਨਖਨ ਬਢਾਓ।
ਗਿਆਨ ਗੁਰੂ ਆਤਮ ਉਪਦੇਸਹੁ ਨਾਮ ਬਿਭੁਤ ਲਗਾਓ।
ਰਾਮਕਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦**

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਜਤੁ ਸਤੁ ਸੰਜਮੁ ਸੀਲੁ ਨ ਰਾਖਿਆ
ਪ੍ਰੇਤੁ ਪਿੰਜਰੁ ਮਹਿ ਕਾਸਟੁ ਭਇਆ॥
ਪੁੰਨੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਨ ਸੰਜਮੁ
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬਿਨੁ ਬਾਦਿ ਜਇਆ॥ ਪੰਨਾ - 906**

**ਜਤੁ ਸਤੁ ਸੰਜਮੁ ਸਾਚੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ
ਸਾਚੁ ਸਬਦਿ ਰਸਿ ਲੀਣਾ॥ ਪੰਨਾ - 907**

**ਜਤੁ ਸਤੁ ਸੰਜਮੁ ਸਚੁ ਸੁਚੀਤੁ॥
ਨਾਨਕੁ ਜੋਗੀ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਮੀਤੁ॥ ਪੰਨਾ - 903**

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

**ਜਤੁ ਸਤੁ ਤਪੁ ਪਵਿਤੁ ਸਰੀਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ॥
ਸਦਾ ਅਨੰਦਿ ਰਹੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਸੁਖੁ ਪਾਏ॥
ਪੰਨਾ - 31**

ਧਾਰਮਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਜਤੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਲਛਮਣ ਜੀ ਸੀਤਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਲ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਸਨ ਮੁਖ ਵਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖਦੇ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਉਹ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਤੀ ਰਹੇ। ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਵਚਨ ਦੇ ਕੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਜਤ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ। ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਆਪ ਦੀ ਉਮਰ 175 ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ, ਆਪ ਮਹਾਂਬਲੀ ਸਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਜਿਵੇਂ ਸੁਨਿਆਰ ਪਾਸ ਪਹਾਰਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਅਗਲਾ ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪਹਾਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ 'ਜਤ' ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਨਿਆਰੇ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਦਿਤਾ ਹੈ।

**ਧਾਰਨਾ - ਘੜ ਲੈ ਪਿਆਰਿਆ,
ਸ਼ਬਦ ਸੱਚੀ ਟਕਸਾਲ ਵਿਚ - 2, 2.
ਸੱਚੀ ਟਕਸਾਲ ਵਿਚ, - 4, 2.
ਘੜ ਲੈ ਪਿਆਰਿਆ, ਸ਼ਬਦ.....-2**

ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ -

**ਧਾਰਨਾ - ਧੀਰਜ ਸੁਨਿਆਰ ਜੀ,
ਜਤੁ ਦਾ ਪਹਾਰਾ ਕਰ ਲੈ - 2, 2.
ਜਤੁ ਦਾ ਪਹਾਰਾ ਕਰ ਲੈ - 2, 2.
ਧੀਰਜ ਸੁਨਿਆਰ ਜੀ,.....-2**

ਧੀਰਜ ਉਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧੀਰਜ ਨੇ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਘੜਨਾ ਹੈ, ਪਹਾਰਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਫ ਸੁਥਰਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਵਾ ਹੋਰ ਪਾਸਿਓਂ leak (ਨਿਕਲੇ) ਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਹਵਾ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਅੱਗ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰੇ। ਪੱਥਰ ਦੇ ਕੱਲੇ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਭਖਣ ਲਗ ਜਾਣ।

ਸੋ ਜਤ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਸੀਂ ਪਹਾਰਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਚਨ ਦਾ ਜਤ - ਆਪਣੀ ਰਸਨਾ ਨੂੰ ਮਿਥਿਆ ਸਪਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ, ਅਸਤਿ ਗੱਲ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਨਾ ਕੱਢਣੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਬੋਲ ਦਾ ਜਤ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਜਤ -

ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਰੂਪ ਨ ਪੇਖੈ ਨੇਤ੍ਰ॥ ਪੰਨਾ - 274

ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਜਤ -

ਕਰਨ ਨ ਸੁਨੈ ਕਾਹੁ ਕੀ ਨਿੰਦਾ॥ ਪੰਨਾ - 274

ਸਰੀਰ ਦਾ ਜਤ - ਬੁਰੇ ਕੰਮਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਰੀਰ ਉਪਰਾਲਾ ਨਾ ਕਰੇ।

ਮਨ ਦਾ ਜਤ - ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਫੁਰਨਿਆਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤਰ ਰੱਖਣਾ।

ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਜਤ - ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਵੇਕ ਬਿਰਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਸਤਿ ਅਤੇ ਅਸਤਿ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ।

ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਜਤ - ਇਸ ਉਪਰ ਖਾਸ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੋਇ ਪਰ ਨਾਰੀ ਧੀ ਭੈਣ ਵਖਾਣੈ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 6/8
ਦੇਖ ਪਰਾਈਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਧੀਆਂ ਜਾਣੈ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 29/11

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਾਈਆਂ ਨਾਰੀਆਂ ਤੱਕਣ ਨਾਲ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਘਾਣੀ ਵਿਚ ਤਿਲ ਪੀੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਲੈ ਫਾਹੇ ਰਾਤੀ ਤੁਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਾਣੀ॥
ਤਕਹਿ ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆ ਲੁਕਿ ਅੰਦਰਿ ਠਾਣੀ॥
ਸੰਨੀ ਦੇਨਿ ਵਿਖੰਮ ਥਾਇ ਮਿਠਾ ਮਦੁ ਮਾਣੀ॥
ਕਰਮੀ ਆਪੇ ਆਪਣੀ ਆਪੇ ਪਛੁਤਾਣੀ॥
ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਤਿਲ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ॥

ਪੰਨਾ - 315

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗਦੇ ਹਨ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਪਰ ਨਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕਰੜੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਦੇ ਬੰਮ ਬਣਾ ਕੇ ਗਰਮ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਗਲ ਨੂੰ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਬਿਸਾਰਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਬਿਖੈ ਭੋਗਹਿ
ਤਪਤ ਬੰਮ ਗਲਿ ਲਾਇ॥

ਰੇ ਨਰ ਕਾਇ ਪਰ ਗ੍ਰਿਹਿ ਜਾਇ॥ ਪੰਨਾ - 1001

ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਹਦਬੰਦੀ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਤਕ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਭਚਾਰ ਅੱਠ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਸਰਵਣ, ਸਿਮਰਨ, ਕੀਰਤਨ, ਚਿਤਵਨ, ਬਾਤ ਇੰਕਤ
ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ, ਪ੍ਰਯਤਨ ਤਨ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਸਟ ਕਹੰਤ।

ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕਾਮੁਕ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਨੀਆਂ ਅਤੇ ਫੇਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਚਿਤਵਨਾ, ਗੰਦੇ ਗੀਤ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਸੁਣਨੇ ਅਤੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਚਿਤਵਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਥਾਂ ਲਿਜਾ ਕੇ

ਉਤੇਜਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਮ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਨੀਆਂ। ਮਨ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ ਕਰ ਲੈਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਤਨ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕਾਂਤ ਲਿਜਾ ਕੇ ਮੈਥੁਨ (ਭੋਗ) ਕਰਨਾ। ਇਹ ਅੱਠ ਹਾਲਤਾਂ ਕਾਮ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਠਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਜੋ ਬਚਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਾਮ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਾਮ ਸਭ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਦਮੀ ਵਿਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਾਂ ਵਸਤੂ ਵਿਚਾਰ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਚੋ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਵਜੂਦ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪਰ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਵਜੂਦ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ, ਇਸ ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਪਤਲਾ ਜਿਹਾ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਵਰਗਾ ਚਮੜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੇਠਾਂ, ਖੂਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਟਾ ਹੈ, ਮੂਤਰ ਹੈ, ਇਹ ਸਰੀਰ ਦੁਰਗੰਧ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੇ ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਬਦਬੂ ਆਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੇ ਦੋ ਦਿਨ ਦਾਤੁਨ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਮੂੰਹ 'ਚੋਂ ਬਦਬੂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਹਿਣੀ ਔਖੀ ਹੈ। ਨੱਕ ਵਿਚੋਂ ਕਿੰਨੀ ਭੈੜੀ ਮੈਲ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੇਖਣਾ ਵੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਮੂੰਹ 'ਚੋਂ ਲਾਲਾਂ ਅਤੇ ਖੂਨ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਬਿਸਟਾ ਅਸਤ ਰਕਤੁ ਪਰੇਟੇ ਚਾਮ॥

ਇਸੁ ਉਪਰਿ ਲੇ ਰਾਖਿਓ ਗੁਮਾਨ॥ ਪੰਨਾ - 374

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਦੇਖਾਂਗੇ ਤਾਂ ਮਨ ਗਿਲਾਨੀ ਖਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਇਸ ਕਾਮ ਰੋਗ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਦਮੀ, ਔਰਤ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਸੂਰਤ ਦੇਖ ਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕੁਕਰਮ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਛਤਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਸੁਧਿ ਜਬ ਤੇ ਹਮ ਧਰੀ ਬਚਨ ਗੁਰ ਦਏ ਹਮਾਰੇ॥

ਪੂਤ ਇਹ ਪ੍ਰਨ ਤੋਹਿ ਪ੍ਰਾਨ ਜਬ ਲਗ ਘਟ ਥਾਰੇ॥

ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਕੇ ਸਾਥ ਨੇਹੁ ਤੁਮ ਨਿਤ ਬਢੈਯਹੁ॥

ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ ਭੂਲਿ ਸੁਪਨੇ ਹੂੰ ਨ ਜੈਯਹੁ॥

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ

ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਉਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਘੋਰ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੈਕਸ ਬਾਰੇ ਆਮ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚ ਨੰਗੇਜ਼ ਐਨਾ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਇਕੋ ਝਲਕ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਤ ਕਰ ਸਕਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਧੰਨ ਅਸਾਡੇ ਪੂਰਵਜ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਉਚਤਾ ਵਿਚ ਲਿਜਾਉਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ।

ਇਕ ਐਸੀ ਘਟਨਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਦਮਨ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਨੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਵੱਡੀਆਂ ਭਾਰੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ

ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਜਵਾਨ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੇਚਣ ਲਈ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਪੁਜ ਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਜੰਮਦੀ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਆਮ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪੱਛਮ ਵਲੋਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਆਕਰਮਣ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਰਾਜੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਨੇ ਮਥੁਰਾ ਤਕ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦਰੜ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਦਾ ਜੋਬਨ ਅਤੇ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਹਿੰਦੂ ਲੜਕੀ ਬੇਵਸ ਹੋਈ-ਹੋਈ ਜਰਵਾਇਆ ਦੇ ਜ਼ਰਮ ਸਹਿੰਦੀ, ਕੀਰਨੇ ਪਾਉਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਹ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਵੰਗਾਰਦੀਆਂ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਐਸੇ ਅਖਾਣ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਕ ਬੋਲੀ ਹੈ -

*ਗਈ ਗਈ ਰੰਨ ਬਸਰੇ ਨੂੰ ਗਈ
ਮੋੜੀ ਬਾਬਾ ਡਾਂਗ ਵਾਲਿਆ ਸਰਦਾਰ!
ਬਹੁੜੀ ਬਾਬਾ ਡਾਂਗ ਵਾਲਿਆ ਸਰਦਾਰ!*

ਉਹ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਦਦ ਲਈ ਪੁਕਾਰਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਉਹ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਬੱਚੀਆਂ ਰੋਂਦੀਆਂ ਕੁਰਲਾਉਂਦੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲਈਂ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਲੰਗਰ ਆਮ ਤੌਰ ਉਪਰ ਮਸਤਾਨਾ ਹੀ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ਬਰ ਨਾਲ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਡਾਕੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮਾਰਦੇ, ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਅਨਾਜ ਮੁੱਲ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਚੇ ਚਰਿੱਤਰ ਵਾਲੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਭੁੱਖੇ ਤਾਂ ਰਹਿ ਪੈਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲੁਟਿਆ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ। ਅੱਜ ਉਹ ਸੱਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਸਨ, ਕੁਝ ਅੰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਕੈਂਪ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਸੱਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਅੰਨ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਪੱਤੇ ਸੂਤ-ਸੂਤ ਕੇ ਜਾਂ ਉਬਾਲ ਕੇ ਖਾਧੇ ਪੀਤੇ ਸਨ। ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ ਪੰਗਤਾਂ ਲਾਉਣ ਦਾ। ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਪੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ ਅਤੇ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਵਜੋਂ ਜੋਟੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ, ਧਾਰਨਾਂ ਲਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਸੀ ਕਿ ਸੱਤ ਦਿਨ ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਕੰਦ ਮੂਲ ਖਾਣ ਪਿਛੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਲਾਂਗਰੀ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਵਾਇਆ, ਸੇਵਾਦਾਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਟੋਕਰੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾ ਲਏ ਅਤੇ ਦਾਲੇ ਬਾਲਟੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਵੰਡਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ। ਅਜੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਵੰਡਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਦੂਰੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਦਰਦ ਭਰੇ ਰੋਣੇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ। ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਧਰ ਖਿਚਿਆ ਗਿਆ। ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਉਣ ਤੋਂ

ਰੋਕ ਦਿਤਾ। ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਬੰਦਾ ਦੁਹਾਈ ਦਿੰਦਾ ਜਥੇਦਾਰ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਇਆ। ਉਹ ਬਾਹਮਣ ਸੀ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਰੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਰੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦਸ। ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਵੀ ਰੋਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਫੌਜ ਬਣਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾ ਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਫਤਹਿ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਦੁਖ ਦਸ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਨੇ ਮਥੁਰਾ ਉਪਰ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਕਤਿਲਾਮ ਹੋਈ, ਰਾਜਾ ਹਾਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਦਰਿੰਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਸਨ, ਲੁੱਟਣ ਭੇਜ ਦਿਤੇ। ਲੁਟ ਦੇ ਮਾਲ ਨਾਲ ਲੜਕੀਆਂ ਫੜੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਇਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਲਿਆਈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਬਦਾਲੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਵੈਣ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਚੰਗੇ ਰਸੂਖ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਫਰਿਆਦ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਮੇਰੀ ਫਰਿਆਦ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁੰਗਾ ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਪਾਸ ਫਰਿਆਦ ਕੀਤੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ। ਮੈਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਜਾ ਕੇ ਰੋਇਆ, ਵਿਰਲਾਪ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਤਨ ਪਿਟਿਆ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਉਤਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਲੋਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਆ ਕੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਓਟ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦਿਆ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚੀਆਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਦੋਵੇ, ਹੁਣ ਖਾਲਸੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਜਥੇਦਾਰ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੰਘੋ! ਜਿਥੇ ਆਪਾਂ ਸੱਤ ਦਿਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਨਹੀਂ ਛਕੇ, ਹੁਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛਕਣੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚੀਆਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣਾ ਹੈ, ਇਕ ਦਮ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਸ਼ਤਰੂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਖਬਰ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ ਆਪਣੇ ਬਿਜਲਾ ਸਿੰਘਾਂ (ਗੁਪਤਚਰਾਂ) ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਨਾਲੇ ਐਡੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਕਿਵੇਂ ਛਕ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਹ ਜਦੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਂਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਵਾਂਗੇ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਸਿੰਘ ਭੇਜ ਦਿਤੇ ਕਿ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਬਰ ਲੈ ਕੇ ਆਵੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ! ਜੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਸਹਿ ਗਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਜੇ ਅਸਾਡੀ ਗੋਲੀ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਸਮਝਣਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਹੀ ਜੁਝ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ਸਿੰਘ ਚਲੇ ਗਏ। ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਚੀਕ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਨਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਹਮਦਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੁਖੀਆਂ ਦਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੋਲੀ ਦਾ ਖੜਾਕ ਸੁਣਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪੱਤ ਲਹਿੰਦੀ ਦੇਖ ਨਾ ਸਕੇ।

ਬਦਮਾਸ਼ ਗੱਡਿਆਂ ਉਤੇ ਬੈਠੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜੋ ਇਹ ਸਿੰਘ ਸਹਿ ਨਾ ਸਕੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਦਸ ਮਾਰ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਆਪ ਵੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਹੱਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੱਡਿਆਂ ਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਕੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਆਏ। ਸੋ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਉਹ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜੋਹਰ ਦੇਖ ਚੁਕਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਦਾ ਖਤਰਾ ਟਾਲ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਖਾਲਾ ਜੀ ਦਾ ਵਾੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਸਿਰ ਤਲੀ ਤੇ ਰੱਖੀ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਸੂਰਮੇ ਜਾਨਾਂ ਬਚਾ ਕੇ ਲੜਾਈ ਲੜਦੇ ਹਨ। ਚਲੋ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੜਕੀਆਂ ਛੁਡਾ ਲਈਆਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਲਿਜਾ ਕੇ ਲੰਗਰ ਛਕਾਇਆ, ਜੋ ਬਚ ਕੇ ਸਿੰਘ ਆਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਛਕਾਇਆ, ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਜ਼ਖਮੀ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੱਟ ਬੰਨ੍ਹੇ ਅਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੁੱਛ ਲਵੋ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਛੱਡ ਆਵੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਰੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੁਜ਼ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕਰੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਖਦਿਆਂ-ਦੇਖਦਿਆਂ ਅਸਾਡੀ ਪਤ ਲਹਿ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਇਕੋ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਰਾਮ ਭਲੀ ਕਰੇਗਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵੋਂਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਅਸਾਨੂੰ ਰਸਮਾਂ ਰਿਵਾਜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਿੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਮਝਣਗੇ। ਆਪਣੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਅਸਾਡੇ ਸਿਰ ਤੇ ਮੜਨਗੇ ਕਿ ਇਹ ਦਰਿੰਦੀ ਫੌਜ ਰਾਹੀਂ ਪਤਿਤ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ। ਅਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪੁਛਣਾ, ਅਸੀਂ ਰੁਲਦੀਆਂ ਫਿਰਾਂਗੀਆਂ। ਅਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਆਹ ਦੇਵੋ, ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗੀਆਂ। ਤਾਂ ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਸਾਡੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਤੇ ਭੈਣਾਂ ਹੋ। ਕੋਈ ਵੀ ਸਿੰਘ ਇਸ ਨਿਸ਼ਚੇ ਤੋਂ ਗਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੋਇ ਪਰ ਨਾਰੀ ਧੀ ਭੈਣ ਵਖਾਣੈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 6/8

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਸੁਧਿ ਜਬ ਤੇ ਹਮ ਧਰੀ ਬਚਨ ਗੁਰ ਦਏ ਹਮਾਰੇ॥

ਪੂਤ ਇਹ ਪੁਨ ਤੋਹਿ ਪੁਨ ਜਬ ਲਗ ਘਟ ਥਾਰੇ॥

ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਕੇ ਸਾਥ ਨੇਹੁ ਤੁਮ ਨਿਤ ਬਢੈਯਹੁ॥

ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ ਭੂਲਿ ਸੁਪਨੇ ਹੂੰ ਨ ਜੈਯਹੁ॥

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ

ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਸੋ ਇਸ ਨੂੰ ਜਤ ਦਾ ਪਹਾਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਘੜਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਹਾਰਾ ਜਤ ਦਾ ਬਣਾ। ਕਾਜੀ

ਨੁਰਦੀਨ ਨੇ ਜੰਗਨਾਮਾ ਲਿਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਉਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਗ (ਕੁੱਤੇ) ਨਾ ਕਹੋ ਇਹ ਸਚਮੁੱਚ ਹੀ ਸ਼ੇਰ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਹੀ ਕਹੋ ਉਸ ਨੇ ਅਨੇਕ ਸਿਫਤਾਂ ਲਿਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਲ ਅੱਖ ਚੁਕ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਵਾਂ, ਭੈਣਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਆਦਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਬੁੱਢੀਆਂ ਹੀ ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਹ ਸੀ ਕਿਰਦਾਰ ਅਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਤਮ ਤੱਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜਤ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਾਰਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸੋ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਜਤ ਨੂੰ ਪਹਾਰਾ ਬਣਾਉਣ ਉਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਪੰਡਤ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਜਨੇਊ ਪਹਿਨਾਅ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਆਪ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ -

ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖੁ ਸੁਤੁ ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਟੁ॥

ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤ ਪਾਡੇ ਘਤੁ॥

ਨਾ ਏਹੁ ਤੁਟੈ ਨ ਮਲੁ ਲਗੈ ਨਾ ਏਹੁ ਜਲੈ ਨ ਜਾਇ॥

ਪੰਨੁ ਸੁ ਮਾਣਸ ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਗਲਿ ਚਲੇ ਪਾਇ॥

ਪੰਨਾ - 471

ਸੋ ਗਹਿਣੇ ਦੀ ਘਾੜਤ ਲਈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਨਿਆਰ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਹੀ ਥਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਪਾਂਧੀ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੱਚੀ ਟਕਸਾਲ ਵਿਚ ਘਾੜਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਗਹਿਣੇ ਘੜਨ ਵਾਲਾ ਸੁਨਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਤਮਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਘਾੜਤ ਧੀਰਜ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਧੀਰਜ ਨੂੰ ਸੁਨਿਆਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਗੱਲ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ ਹੁਣ ਤਕ ਜੋ ਅਸੀਂ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਘਾੜਤ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਨਿਆਰ ਨੂੰ ਗਹਿਣਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੁਠਾਲੀ, ਪੌਕਣੀ, ਕੋਲੇ, ਭੱਠੀ, ਹਥੜੀ, ਸੁਹਾਗੇ, ਛੋਟੀਆਂ ਚਿਮਟੀਆਂ, ਤਿੱਖੀਆਂ ਪੇਚਕਸ ਵਰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਅਕੇਵੇਂ, ਥਕੇਵੇਂ, ਘਭਰਾਹਟ ਤੋਂ ਬੈਠਾ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ, ਗਹਿਣੇ ਦੀ ਅਨੂਪ ਘਾੜਤ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਰਦ-ਗਿਰਧ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤੀ ਬਿਰਤੀ ਗਹਿਰੀ ਗਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਕਰੀ ਜਾਵੇ ਸੁਰਤਿ ਉਸਦੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਵਲ ਜੁੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਗਹਿਣੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸਮਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਬੂਟੀਆਂ, ਵੇਲਾਂ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਿਤਰ ਸਮਾਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਤੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤੀ ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਮਨੁ ਰਾਮ ਨਾਮਾ ਬੇਧੀਅਲੇ॥

ਜੈਸੇ ਕਨਿਕ ਕਲਾ ਚਿਤੁ ਮਾਂਡੀਅਲੇ॥ ਪੰਨਾ - 972

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੋਨੇ ਦੇ ਹੁਨਰ ਵਿਚ ਸੁਨਿਆਰ ਚਿਤ ਲੀਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਨਾ ਕਰ ਲਵੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਉਖੇੜਦਾ। ਇਹ ਦਸ਼ਾ

ਧੀਰਜ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਰੁਹਾਨੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਘਾੜਤ ਲਈ ਸੁਨਿਆਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਦਿੰਦਿਆਂ ਉਸ ਥਾਂ ਧੀਰਜ ਵਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਲ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਧੀਰਜੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੁਖ-ਸੁਖ, ਮਾਨ-ਅਪਮਾਨ, ਹਾਨ-ਲਾਭ, ਅਮਨ ਤੇ ਬਿਪਤਾ ਵਿਚ ਸਮਾਨ ਬਿਰਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਬਿਪਤਿ ਦੇਖਿ ਨ ਰੋਇਓ ਜੀ,
ਸੰਪੈ ਦੇਖਿ ਨ ਹਰਖੀਐ ਪਿਆਰੇ -2, 2.
ਸੰਪੈ ਦੇਖਿ ਨ ਹਰਖੀਐ ਪਿਆਰੇ - 2, 2.
ਬਿਪਤਿ ਦੇਖਿ ਨ ਰੋਇਓ ਜੀ, - 2.

ਸੰਪੈ ਦੇਖਿ ਨ ਹਰਖੀਐ ਬਿਪਤਿ ਦੇਖਿ ਨ ਰੋਇ॥
ਜਿਉ ਸੰਪੈ ਤਿਉ ਬਿਪਤਿ ਹੈ ਬਿਧ ਨੇ ਰਚਿਆ ਸੋ ਹੋਇ॥
ਪੰਨਾ - 337

ਧੀਰਜੀ ਪੁਰਸ਼ ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਿਤਰਾਂ ਅਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਮਬਿਰਤੀ ਨਾਲ ਵਰਤਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਲੋਕ ਮਾਨ ਅਪਮਾਨ ਨੂੰ ਜਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵੈਰੀ ਤੇ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਸਸ਼ਤਰਧਾਰੀ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਆਵੇ ਜਾਂ ਨਿੰਦਕ ਆ ਕੇ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇ ਸਭ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਰਾਗ ਦ੍ਰੋਹ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਭਾਵ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਧੀਰਜੀ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਦਿਲ ਕਿਸੇ ਬਿਪਤਾ ਤੋਂ ਵਿਚਲਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ -

ਸਹਣ ਸੀਲ ਸੰਤ ਸਮ ਮਿਤ੍ਰਸ ਦੁਰਜਨਹ॥
ਨਾਨਕ ਭੋਜਨ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇਣ ਨਿੰਦਕ ਆਵਧ ਹੋਇ ਉਪਤਿਸਟਤੇ॥
ਪੰਨਾ - 1356

ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਘਭਰਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਅਨਾਦਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਵੀ ਉਹ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਉਹ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਨਿਮਰਤਾ ਦਾ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਕਰਦੇ।

ਤਿਰਸਕਾਰ ਨਹ ਭਵੰਤਿ ਨਹ ਭਵੰਤਿ ਮਾਨ ਭੰਗਨਹ॥
ਸੋਭਾ ਗੀਨ ਨਹ ਭਵੰਤਿ ਨਹ ਪੋਹੰਤਿ ਸੰਸਾਰ ਦੁਖਨਹ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਜਪੰਤਿ ਮਿਲਿ ਸਾਧ ਸੰਗਹ
ਨਾਨਕ ਸੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸੁਖ ਬਾਸਨਹ॥ ਪੰਨਾ - 1356

ਧੀਰਜ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਣ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਕਾਹਲੇਪੁਣ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਗਲਤ ਗੱਲ ਕਰ ਲੈਣੀ, ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰ ਲੈਣਾ ਸਦਾ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧੀਰਜੀ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਾਹਲਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਬੱਧੀ ਲੰਘਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਧੀਰਜ ਤੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ 'ਕਾਹਲਿਆਂ ਅੱਗੇ ਟੋਏ' ਆਮ ਅਖਾਣ ਹੈ। ਕਾਹਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਫੈਸਲਾ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਿਛੋਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਧੀਰਜੀ ਪੁਰਸ਼ ਹਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿਆਣੇ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਇਹ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣੀ ਗੱਲ ਉਪਰ ਕਦੇ ਇਤਬਾਰ ਨਾ ਕਰੇ, ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮਤ ਸ਼ਾਮਿਲ

ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਫੰਗ ਹਵਾ ਵਿਚ ਉਚਾ ਉਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦੇ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦਸਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਅਗਲੇ ਨੂੰ ਇਹ ਦਸਿਆ ਕਿ ਬਹੁਤ ਫੰਗ ਉਡੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜਾਨਵਰ ਮਾਰ ਦਿਤੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੰਗ ਉਡੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣ। ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਨੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਉਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸੁਣੀਆਂ-ਸੁਣਾਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਗਲਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਮੰਤਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਗੱਲ ਨਾਲ ਪਲੇਬਣ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਰਹੱਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਮੰਤਵ ਵੀ ਹਲ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਸੁਣੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਤੇ ਬੁੱਧੀਹੀਣ ਹੀ ਕੋਈ ਮਤ ਧਾਰ ਕੇ ਨਿਰਣਾ ਲਿਆ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਸੁਣੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖੀ ਗੱਲ ਉਤੇ ਵੀ ਜਦੋਂ ਤਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਣਾ ਨਾ ਕਰ ਲਓ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਕ ਨਾ ਮੰਨੋ।

ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਇਕ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮੰਝ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਦਾ ਨਾਂ ਭੋਜ ਸੀ, ਭੋਜ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਨੌਂ ਰਤਨ ਸਨ, ਕਾਲੀ ਦਾਸ ਵੀ ਉਸਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸੀ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਸਨ, ਇਹ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਕਦਰਦਾਨ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਪੁਰੰਤਰ ਵਿਦਵਾਨ, ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ, ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਇਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਇਕ ਵਿਸ਼ਵ ਜੇਤੂ ਵਿਦਵਾਨ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਉਠਾਂ ਤੇ ਲੱਦ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਵਿਦਵਾਨ ਸੁਣਦਾ ਸੀ ਉਥੇ ਹੀ ਉਹ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਸਤਰਾਥ ਕਰੋ ਜੇ ਮੈਂ ਜਿੱਤ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲੈ ਲਵਾਂਗਾ। ਜੇ ਦੂਜਾ ਜਿੱਤ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦਵਾਂਗਾ। ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਧਾਕ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ ਉਹ ਫਿਰਦਾ ਫਿਰਾਉਂਦਾ ਦੇਸ਼ ਰਟਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਰਾਜੇ ਭੋਜ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਨੌਂ ਰਤਨ ਹਨ ਜੋ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਰਾਜੇ ਭੋਜ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਵਿਜੈਤਾ ਗਿਣਿਆ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਭੋਜ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਢੰਢੋਰਚੀ ਦੁਆਰਾ ਢਿੰਡੋਰਾ ਫਿਰਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਰਾਜ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਉਹ ਰਾਜੇ ਭੋਜ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਸਤਰਾਥ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਦਵਾਨ ਬੁਲਾਏ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਪੰਡਤ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਸਤਰਾਥ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਹਾਰ ਗਏ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੰਡ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸਹਿਮ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼ਾਸਤਰਾਥ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਬਾਹਰੋਂ

ਆਇਆ ਵਿਦਵਾਨ ਅਸਾਥੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਸੀਂ ਹਾਰ ਜਾਈਏ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਜੀ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਜਾਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਈ। ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਇਕ ਗਾਲੜੀ ਤੇਲੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਗਾਂਗਾ ਸੀ, ਉਹ ਜਣੇ ਖਣੇ ਨਾਲ ਝੱਖ ਮਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਮੰਨਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬੋਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਘਟੀਆ ਅਸੂਲ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੇ ਤਾਂ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਨਾ ਹਟੇ। ਕਈ ਬੰਦੇ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਸੱਚਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਛੇੜਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਗਾਂਗੇ ਤੇਲੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੇਟਾ! ਜਦੋਂ ਚਰਚਾ ਕਰੋ ਭਾਵੇਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਹਾਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਵੀ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਨਾ ਹਟੋ। ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਬੋਲੋ ਤਾਂ ਕਿ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਾ ਆਵੇ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਉਸ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਬੋਲੇ ਅਤੇ ਕੇਸ ਲੜੇ, ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਕੀਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪੁਆਇੰਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬੜੇ ਠਰੰਮੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਉੱਚੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵਕੀਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਥੇਰਾ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ ਪਰ ਆਫੀਸਰ ਨੇ ਨਿਰਣਾ ਹੋਰ ਹੀ ਲੈ ਲਿਆ। ਦੂਜੇ ਨੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹਨ।

ਸੋ ਗਾਂਗਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਅਤੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਣ ਹਾਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕੌਣ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ। ਗਾਂਗੇ ਨੂੰ ਮਨਾ ਕੇ ਨਵੇਂ ਆਏ ਵਿਦਵਾਨ ਨੂੰ ਸਭਾ ਵਿਚ ਬੁਲਾ ਲਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਿਯਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਗਾਂਗੇ ਨੂੰ ਪੰਡਤਾਂ ਵਾਲੇ ਵਸਤਰ ਪੁਆ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾ ਦਿਤਾ, ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਕੱਢਵੀਂ ਜੁੱਤੀ, ਲੰਮੀਆਂ ਨੌਕਾਂ ਵਾਲੀ ਪੁਆ ਦਿਤੀ ਜੋ ਵਲ ਖਾ ਕੇ ਮੁੜ ਕੇ ਪੰਜੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਧੋਤੀ ਪੁਆ ਕੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਟਸਰੀ ਬੰਨ ਦਿਤੀ। ਗਾਂਗਾ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਮਸਤੀ ਨਾਲ ਸਭਾ ਵਲ ਨੂੰ ਚੱਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬਹੁਤ ਇੱਕਠ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਜੁੱਤੀ ਬੜੀ ਕੀਮਤੀ ਹੈ, ਤਿੱਲੇ ਨਾਲ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਨਰਮ ਖੱਲ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਤੇ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕੋਈ ਇਸ ਜੁੱਤੀ ਨੂੰ ਚੁਰਾ ਲਵੇ, ਉਸ ਨੇ ਜੁੱਤੀ ਲਾਹ ਕੇ ਇਕ ਪਰਨੇ ਵਿਚ ਵਲਟ ਲਈ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੁਪਾ ਕੇ ਕੱਛ ਵਿਚ ਮੋਢੇ ਥੱਲੇ ਦਬਾ ਲਈ। ਐਉਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਪੁਸਤਕ ਦਬਾਈ ਹੋਵੇ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਭਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਗਾਂਗਾ ਤੇਲੀ ਤੇ ਪੰਡਤ ਆਹਮੋ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਤਾਂ ਪੰਡਤ ਨੇ ਗਾਂਗੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਪੰਡਤ ਜੀ! ਇਹ ਦੱਸੋ ਕਿ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕਿਹੜਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਹੈ। ਗਾਂਗੇ ਨੇ ਬੜੇ ਰੋਹ

ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ‘ਕੰਟਕ ਚੂਰਨ’। ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ ਕਦੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ। ਪੰਡਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਇਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਮੇਰੀ ਹਾਰ ਹੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਤਾਂ ਪੰਡਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਚਰਚਾ ਮੌਨ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜਾਂ ਬੋਲ ਕੇ? ਗਾਂਗੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ। ਪੰਡਤ ਬੜਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਆਏ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਵਾਂਗਾ। ਉਸ ਪੰਡਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਪਾਂ ਚਰਚਾ ਮੌਨ ਕਰਾਂਗੇ। ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗੇ, ਜਿਹੜਾ ਦੋ ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਜਾਵੇਗਾ ਉਹ ਜੇਤੂ ਕਹਾਏਗਾ। ਜੇ ਲਗਾਤਾਰ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਤੀਜਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਚਰਚਾ ਦੇ ਅਸੂਲ ਤਹਿ ਹੋ ਗਏ। ਪੰਡਤ ਨੇ ਗਾਂਗੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰ, ਗਾਂਗੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਪੰਡਤ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਹੋ ਤੁਹਾਡਾ ਹੱਕ ਹੈ, ਤਿੰਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਕਰੋ। ਸਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਪੰਡਤ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਹੁਣ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਇਕ ਉਂਗਲੀ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਦਿਤੀ।” ਗਾਂਗੇ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦੋ ਉਂਗਲੀਆਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਪੰਡਤ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਹੇਠਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਫੇਰ ਆਪਣੀ ਬਾਂਹ ਚੁੱਕੀ ਅਤੇ ਪੰਜੇ ਉਂਗਲਾਂ ਥੱਪੜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਗਾਂਗੇ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮੁੱਕਾ ਵੱਟ ਕੇ ਆਪਣੀ ਬਾਂਹ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਨ, ਪੰਡਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਮੰਨ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੋਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਭਾ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਕੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਨ, ਕੀ ਉਤਰ ਸੀ। ਗਾਂਗੇ ਦੀ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਪੰਡਤ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜ਼ਬਤ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਸਭਾ ਉਠ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਗਾਂਗੇ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪੁਛਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪੰਡਤ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ? ਪੰਡਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਕੋ ਇਕ ਅਦੁੱਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਜੋਂ ਮੈਂ ਇਕ ਉਂਗਲੀ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਉਸ ਗਾਂਗੇ ਨੇ ਝੱਟ ਹੀ ਉਤਰ ਵਿਚ ਦੋ ਉਂਗਲੀਆਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਇਕ ਅਦੁੱਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਇਥੇ ਦੂਹ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਇਆ ਵੱਡਾ ਤੱਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਉਤਰ ਨੂੰ ਠੀਕ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਉਪਰ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿਆ, ਪੰਜੇ ਉਂਗਲਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੱਥ ਦੀ ਥਾਂ ਮੁੱਕੀ ਵਟ ਲਈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਇਹ ਮਿਲ ਕੇ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਹਾਰ ਗਿਆ ਸਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਤੀਜਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਓਹੀ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਰੋਂਦਾ ਛੱਡ ਕੇ ਗਾਂਗੇ ਤੇਲੀ ਪਾਸ ਗਏ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ

ਉਤਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਫਲਸਫੇ ਦਾ 'ਉ ਅ' ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ? ਉਹ ਝੱਟ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਸੋਚਣ ਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪੰਡਤ ਨੇ ਇਕ ਉਂਗਲੀ ਖੜ੍ਹੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਝੱਟ ਹੀ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਕਾਣਾ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਦੁਜਾ ਡੇਲਾ ਵੀ ਕੱਢ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਤੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਮੈਂ ਦੋਵੇਂ ਉਂਗਲਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਕੀ ਮਜ਼ਾਲ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਕੱਢੋਂ ਮੈਂ ਤੇਰੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢ ਦੇਣੀਆਂ ਹਨ। ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਮੂੰਹ ਉਪਰ ਥੱਪੜ ਮਾਰਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਝੱਟ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੱਕਾ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਘਸ਼ੁੰਨ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਅਧਮੋਇਆ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਫੇਰ ਕੀ ਸੀ ਪੰਡਤ ਜਨੋ! ਹਾਰਨਾ ਹੀ ਸੀ ਉਸ ਨੇ। ਸੋ ਉਹ ਹਾਰ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਜਿੱਤ ਗਿਆ। ਉਹ ਜੋ ਬਾਹਰੋਂ ਆਇਆ ਪੰਡਤ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਕਾਹਲੀ ਵਿਚ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਲਾਏ। ਜੇ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਹੁੰਦਾ, ਕਾਹਲੀ ਨਾ ਕਰਦਾ, ਧੀਰਜ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਹਾਰ ਸ਼ਾਇਦ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਹੀ ਜਾਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਅੱਲੜ ਬੰਦਾ ਪੰਡਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਗੋਸ਼ਟ ਗਾਂਗੇ ਤੇਲੀਐ ਪੰਡਿਤ ਨਾਲਿ ਹੋਵੈ ਜਗੁ ਦੇਖੈ॥
 ਖੜ੍ਹੀ ਕਰੈ ਇਕ ਅੰਗੁਲੀ ਗਾਂਗਾ ਦੁਇ ਵੇਖਾਲੈ ਰੇਖੈ॥
 ਫੇਰ ਉਚਾਇ ਪੰਜਾਂਗੁਲਾ ਗਾਂਗਾ ਮੁੱਠ ਹਲਾਇ ਅਲੇਖੈ॥
 ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਉਠ ਚਲਿਆ ਪੰਡਿਤ ਹਾਰ ਭੁਲਾਵੈ ਭੇਖੈ॥
 ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ ਅੰਗ ਦੁਇ ਪਰਮੇਸਰ ਪੰਜ ਮਿਲਨ ਸਰੇਖੈ॥
 ਅੱਖੀਂ ਦੋਵੇਂ ਭੰਨਸਾਂ ਮੁੱਕੀ ਲਾਇ ਹਲਾਇ ਨਿਮੇਖੈ॥
 ਮੂਰਖ ਪੰਡਿਤ ਸੁਰਤ ਵਿਸੇਖੈ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ - 32/18

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ -

ਰੋਵਹਿ ਕਿਰਪਨ ਸੰਚਹਿ ਧਨੁ ਜਾਇ॥
 ਪੰਡਿਤ ਰੋਵਹਿ ਗਿਆਨੁ ਗਵਾਇ॥ ਪੰਨਾ - 954

ਰਾਜੇ ਭੋਜ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸਪਸ਼ਟ ਘਟਨਾ ਵਰਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਧੀਰਜਪੁਣ ਦਾ ਹੋਰ ਸਪਸ਼ਟ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਭੋਜ ਦਾ ਪਿਤਾ ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਛੱਡ ਕੇ ਪਰਲੋਕ ਵਾਸੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜਾ ਦਿਤੀ ਪਰ ਰਾਜੇ ਮੰਝ ਨੇ ਰਾਜ ਉਪਰ ਆਪਣਾ ਹੀ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਪਰ ਸਮਾਂ ਬਦਲਿਆ ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਫੇਰ ਤਖਤ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਿਆਣਾ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ੁਭ ਮਤ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਧੀਰਜ ਵਰਗਾ ਗੁਣ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਕਟਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧੀਰਜੀ ਪੁਰਸ਼ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਮਾਇਆ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਚਲੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤਾ ਰੋਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਬਿਪਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। ਜੋ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਹਨ ਉਹ ਅਵੱਸ਼ ਹੋ ਹੀ ਜਾਇਆ

ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਧਾਰਨਾ ਫੇਰ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਬਿਪਤਿ ਦੇਖਿ ਨ ਰੋਇਓ ਜੀ,
 ਸੰਪੈ ਦੇਖਿ ਨ ਹਰਖੀਐ ਪਿਆਰੇ - 2, 2.
 ਸੰਪੈ ਦੇਖਿ ਨ ਹਰਖੀਐ ਪਿਆਰੇ - 2, 2.
 ਬਿਪਤਿ ਦੇਖਿ ਨ ਰੋਇਓ ਜੀ,.....-2

ਸੰਪੈ ਦੇਖਿ ਨ ਹਰਖੀਐ ਬਿਪਤਿ ਦੇਖਿ ਨ ਰੋਇ॥
 ਜਿਉ ਸੰਪੈ ਤਿਉ ਬਿਪਤਿ ਹੈ ਬਿਧ ਨੇ ਰਚਿਆ ਸੋ ਰੋਇ॥
 ਪੰਨਾ - 337

ਧੀਰਜੀ ਪੁਰਸ਼ ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਿਤਰ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਸਮ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੋਚਦਾ ਹੈ। ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਉਪਰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖੀ ਹੋਈ ਘਟਨਾ ਉਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਐਸੀ ਘਟਨਾ ਹੋਈ ਕਿ ਰਾਜੇ ਭੋਜ ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਕਰਮਣ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਯੁੱਧ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਰਾਜੇ ਭੋਜ ਦਾ ਨੌਜਵਾਨ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਬਹੁਤ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਸੀ; ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਰਾਤ ਗਿਆਂ ਅਰਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਘੋੜੇ ਉਪਰ ਹੀ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਉਸ ਨੇ ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਯੁੱਧ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣਾ। ਯੁੱਧ ਲੜਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਇਕ ਦਿਨ ਐਸੀ ਘਟਨਾ ਹੋਈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਦੀ ਰਾਣੀ ਦੇ bedroom (ਸੌਣ ਵਾਲੇ ਕਮਰਾ) ਵਿਚ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਆ ਕੇ ਰਾਜਾ ਰਾਣੀ ਦੇ ਪਲੰਘ ਉਪਰ ਸੌਂ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਢਕ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਰਾਣੀ ਆਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅੱਜ ਰਾਜਾ ਜੀ ਘੂਕ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਪਲੰਘ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਨਾਲ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਖੜਕਾ ਕੀਤੇ ਸੌਂ ਗਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨੇਮ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ bedroom (ਸੌਣ ਵਾਲੇ ਕਮਰਾ) ਵਿਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਲੰਘ ਉਪਰ ਰਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੈਰ ਬੰਦਾ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਕੱਢ ਲਈ ਕਿ ਮੈਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਜ਼ੀਰ ਤੋਂ ਧੀਰਜ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਧੀਰਜ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਫੇਰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਖਿਆਲ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਗੱਲ ਸੁਣੀ, ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰਾਣੀ ਗੈਰ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਪਈ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸੀ ਉਸ ਨੇ ਵੀ bedroom ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪਲੰਘ ਤੇ ਕੋਈ ਗੈਰ ਆਦਮੀ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਢਕੀਂ ਰਾਣੀ ਨਾਲ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਜ਼ੀਰ ਜੋ ਧੀਰਜ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਸੀ, ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਰਾਜਨ! ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆਂ ਵੀ

ਧੋਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਨਿਰਣਾ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਪੂਰਨ ਧੀਰਜ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣੋ, ਮਹਾਰਾਣੀ ਪੂਰੀ ਪਤੀਵਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਉਹ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਹਨ ਜੋ ਇਕ ਪਤੀਵਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਪਲੰਘ ਉਪਰ ਪਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਆਪਾਂ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਵਿਚ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ, ਜੇ ਦੰਡ ਦਾ ਭਾਗੀ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਰਾਣੀ ਤੋਂ ਵੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਪੁੱਛ ਕੇ ਨਿਰਣਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ, ਰਾਣੀ ਆਪਣੀ ਗਾੜੀ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਜਾਗੀ ਉਸ ਨੇ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਦੂਸਰੇ ਪਲੰਘ ਵੱਲ ਨਿਗ੍ਰਾ ਮਾਰੀ ਕਿ ਅੱਜ ਰਾਜਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਥੱਕੇ ਹੋਏ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਣ ਦੇਈਏ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਉਠੀ ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਇਕ ਦਮ bedroom ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਥੱਲੋਂ ਮਿੱਟੀ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਿ ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਜੋ ਪਲੰਘ ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ ਫੇਰ ਇਹ ਕੌਣ ਹੋਇਆ? ਉਸ ਸਮੇਂ ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਸੂਤ ਲਈ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਣੀ ਤੇ ਇਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਸਿਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਕੱਟਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਸੂਤ ਲਈ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਵੀ ਸਮਝ ਗਈ ਪਰ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਰੋਕ ਦਿਤਾ ਉਸ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਠਹਿਰੋ! ਮਹਾਰਾਣੀ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਪੁੱਛ ਲਓ, ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੌਣ ਲਈ bedroom ਵਿਚ ਆਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਲੰਘ ਉਤੇ ਪਏ ਹੋ, ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹੁਣ ਇਸ ਬੰਦੇ ਨੇ ਢਕਿਆ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਗਾਇਆ ਇਹ ਸਮਝ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਹੋ, ਨਾ ਜਗਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਸ਼ਾਦੀ ਆਪ ਨਾਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਨੀਂਦ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਦਵਾਈਆਂ ਖਾ-ਖਾ ਕੇ ਮਸਾਂ ਸੌਂਦੇ ਹਨ। ਤੂੰ ਰਾਜਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਜਗਾਉਣਾ। ਸੋ ਮੈਂ ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ, ਮੈਂ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਆਈ ਹੋਈ ਹੀ ਸੌਂ ਗਈ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡਾ ਹੀ ਰੂਪ ਸਮਝਦੀ ਰਹੀ, ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਗਾਇਆ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਪਲੰਘ ਉਪਰ ਸੌਂ ਗਈ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਖੁਦ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕੌਣ ਹੋਇਆ ਜੋ ਪਲੰਘ ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਜ਼ੀਰ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਪਰੋਂ ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਲਾਹਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਧੀਰਜ ਨਾ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਕਿੱਡੀ ਮੰਦ ਘਟਨਾ ਮੇਰੇ ਹੱਥੋਂ ਹੀ ਹੋ ਜਾਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਅਕਲ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਕਿੱਡੀ ਸੋਹਣੀ ਸਲਾਹ ਦਿਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ

ਸਕਦਾ। ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਜਾਗ ਆਉਣ ਤੇ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਯੁੱਧ ਲੜਦੇ ਨੂੰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਆਵਾਂ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਥੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਲੰਘ ਤੇ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਸੋ ਧੀਰਜ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਗੁਣ ਹੈ। ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਧੀਰਜੀ ਪੁਰਸ਼ ਖਟ ਲਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖੋ ਕਿ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ 36 ਸਾਲ ਘੋਰ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ, ਪੱਤੇ ਖਾ ਕੇ ਸਰੀਰ ਸੁਕਾ ਲਿਆ, ਖੂਹ ਵਿਚ ਪੁੱਠੇ ਲਟਕਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਸਰੀਰ ਤੇ ਸਹਾਰਦੇ ਰਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਕਾਹਲੇ ਨਹੀਂ ਪਏ ਪਰ ਤਰਲੇ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਤਨ ਸੁੱਕ ਕੇ ਹੱਡਾਂ ਦੀ ਮੁਠੀ ਹੋ ਗਿਆ,
ਅਜੇ ਵੀ ਨਾ ਰੱਬ ਬਹੁੜਿਆ - 2, 2.
ਪਿਆਰਿਓ, ਅਜੇ ਵੀ ਨਾ ਰੱਬ ਬਹੁੜਿਆ-2, 2.
ਤਨ ਸੁੱਕ ਕੇ ਹੱਡਾਂ ਦੀ ਮੁਠੀ ਹੋ ਗਿਆ...-2

ਫਰੀਦਾ ਤਨੁ ਸੁੱਕਾ ਪਿੰਜਰੁ ਥੀਆ ਤਲੀਆਂ ਖੁੰਡਹਿ ਕਾਗ।
ਅਜੈ ਸੁ ਰਬੁ ਨ ਬਾਹੁੜਿਓ ਦੇਖੁ ਬੰਦੇ ਕੇ ਭਾਗ।।
ਪੰਨਾ - 1382

ਅੱਧ ਮੋਏ ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਕਾਂ ਚੁੰਝਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਵਰਜ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਦੇਖਿਓ ਕਿਤੇ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾ ਖਾ ਲੈਣਾ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਓ ਕਾਗਾ, ਏ ਦੋਏ ਨੈਣਾਂ ਮਤ ਛੋੜਿਓ-2,2
ਮੈਨੂੰ ਪਿਰ ਦੇਖਣ ਕੀ ਆਸ - 2, 2.
ਓ ਕਾਗਾ, ਏ ਦੋਏ ਨੈਣਾਂ ਮਤ ਛੋੜਿਓ-2

ਕਾਗਾ ਕਰੰਗ ਵਢੋਲਿਆ ਸਗਲਾ ਖਾਇਆ ਮਾਸੁ।।
ਏ ਦੁਇ ਨੈਨਾ ਮਤਿ ਛੁਹਉ ਪਿਰ ਦੇਖਨ ਕੀ ਆਸ।।
ਪੰਨਾ - 1382

ਆਪਣੀ ਹਾਲਤ ਦਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਧਾਰਨਾ - ਚੱਲਾਂ ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ,
ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਏ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ - 2, 2.
ਮਿਲ ਜਾਏ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ ਜੇ ਮੈਨੂੰ - 2, 2.
ਚੱਲਾਂ ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ.....-2

ਤਨੁ ਤਪੈ ਤਨੂਰ ਜਿਉ ਬਾਲਣੁ ਹਛੁ ਬਲੰਨਿ।।
ਪੈਰੀ ਥਕਾਂ ਸਿਰਿ ਜੁਲਾਂ ਜੇ ਮੂੰ ਪਿਰੀ ਮਿਲੰਨਿ।।
ਪੰਨਾ - 1384

ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਪੂਰੇ 14 ਸਾਲ ਮੁਰਸ਼ਦੇ ਕਾਮਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਮਰਜੀਵੜਾ ਬਣ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਪੂਰੇ 50 ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਪਿਛੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਝਲਕਾਰਾ

‘ਆਤਮ ਮਾਰਗ’, ਮਾਰਚ, 1998

ਵੱਜਿਆ। ਸੋ ਕਿੱਡੇ ਧੀਰਜੀ ਸਨ ਆਪ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਨਿਆਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਧੀਰਜ ਧਾਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

*ਪੰਨ ਜੀਓ ਤਿਹ ਕੋ ਜਗ ਮੈ,
ਮੁਖ ਤੇ ਹਰਿ ਚਿਤ ਮੈ ਜੁਧੁ ਬਿਚਾਰੈ॥
ਦੇਹ ਅਨਿਤ ਨ ਨਿਤ ਰਹੈ,
ਜਸੁ ਨਾਵ ਚੜੈ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤਾਰੈ॥
ਧੀਰਜ ਧਾਮ ਬਨਾਇ ਇਹੈ ਤਨ,
ਬੁਧਿ ਸੁ ਦੀਪਕ ਜਿਉ ਉਜੀਆਰੈ॥
ਗਿਆਨਹਿ ਕੀ ਬਢਨੀ ਮਨਹੁ ਹਾਥ ਲੈ
ਕਾਤਰਤਾ ਕੁਤਵਾਰ ਬੁਹਾਰੈ॥*

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ

ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਧੀਰਜ ਦਾ ਘਰ ਇਸ ਤਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸੋ ਧੀਰਜ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਣ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਤਮ ਤੱਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਅੰਤਰੀਵੀ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਵਣਾਂ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਹੋ ਕੇ ਕਠਿਨ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਆਦਮੀ ਭਜਦਾ ਹੈ ਦੂਸਰਾ ਇਕਾਂਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਧ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐਸੀਆਂ ਬਹੁਤ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਘੋਰ ਤਪ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਧੁੱਪ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸੰਘਣੇ ਦਰਖਤ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਬੈਠ ਗਏ। ਦਰੱਖਤ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਉਪਰ ਪੰਛੀ ਚੋਗਾ ਚੁਗ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਗੁਣ ਗਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਨਾ ਭਾਈ ਅਤੇ ਐਸਾ ਬਚਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ 'ਮਰ ਵੰਝੋ ਚਿੜੀਓ' ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਗਿਰ ਗਏ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਇਹ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸੀ ਜੋ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਤਪੀਆਂ ਵਿਚ ਆ ਹੀ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਸਾਰਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਨਾ ਕਰ। ਪੁੱਤਰ ਹੋ ਕੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰ, ਭਰਾ ਹੋ ਕੇ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖਤ ਦੇ, ਪਤਨੀ ਜਾਂ ਪਤੀ ਹੋ ਕੇ ਪਤੀਵਰਤਾ, ਇਸਤ੍ਰੀਵਰਤਾ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਯਤਨ ਕਰ। ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਇਕਾਂਤ ਭਾਲਦੇ ਹੋ ਪਰ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲਿਵ ਜੋੜਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨੇਕ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਬਿਰਤੀ ਸ਼ੁਧ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧਾਰਨ ਕਰੋ, ਜਟਾਵਾਂ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਨਹੁੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਦਾ ਤਤਪਰ ਰਹੋ। ਫੋਕੇ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਸਮਾਂ ਨਾ ਗੁਆਓ, ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਤਮ ਚਿੰਤਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰੀ ਨਾਮ ਪਿਆਰ, ਨਾਮ ਸੋਝੀ ਦੀ ਬਿਭੂਤ ਲਗਾਓ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਖਾਓ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਸੋਵੋ, ਜੀਵਨ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਵਰਤੋ ਕਿਸੇ ਓਲਾਰ ਵਿਚ ਨਾ

ਆਵੇ, ਸਹਿਜ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰੋ। ਦਇਆ, ਖਿਮਾ, ਸ਼ੀਲ, ਸੌਚ, ਦਾਨ, ਤਪ, ਸੰਤੋਖ, ਮਿੱਠਾ ਬੋਲ, ਸਭ ਦਾ ਭਲਾ ਮਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰੋ। ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਅਹੰਕਾਰ, ਹੱਠ, ਕਾਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾ ਲਿਆਵੋ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਤੱਤ ਬੇਤੋ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਾਂਗੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਤਮ ਤੱਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਆਪ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

*ਰੇ ਮਨ ਐਸੋ ਕਰ ਸੰਨਿਆਸਾ॥
ਬਨ ਸੇ ਸਦਨ ਸਭੈ ਕਰ ਸਮਝਹੁ, ਮਨ ਹੀ ਮਾਹਿ ਉਦਾਸਾ॥
ਜਤ ਕੀ ਜਟਾ ਜੋਗ ਕੋ ਮੰਜਨ ਨੇਮ ਕੇ ਨਖਨ ਬਢਾਓ॥
ਗਿਆਨ ਗੁਰੂ ਆਤਮ ਉਪਦੇਸਹੁ ਨਾਮ ਬਿਭੂਤ ਲਗਾਓ॥
ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਦਯਾ ਛਿਮਾ ਤਨ ਪ੍ਰੀਤਿ॥
ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ਸਦਾ ਨਿਰਬਾਹਿਬੋ ਹੈਬੋ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਅਤੀਤਿ॥
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਹੰਕਾਰ ਲੋਭ ਹਠ ਮੋਹ ਨ ਮਨ ਸਿਉ ਲਜਾਵੈ॥
ਤਬ ਹੀ ਆਤਮ ਤਤ ਕੋ ਦਰਸੇ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਕਹਿ ਪਾਵੈ॥*

ਰਾਮਕਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਗੁਣ ਧਾਰਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਤੇ ਚਲਣ ਲਈ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਆਦਮੀ ਦੀ ਮਤ ਕਦੇ ਵੀ ਇਕ ਰਸ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਸਦਾ ਡੋਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਬੇੜੀ ਹੈ ਜੋ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵੀ ਉਠਦੀਆਂ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਉਹ ਡੋਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਦੀਵਾ ਜਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਹਵਾ ਦੇ ਵੇਗ ਨਾਲ ਡੋਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਮਤ ਹਰ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ, ਹਰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਮਤਾਂ-ਮੰਤਾਤਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਦਿਆਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਅਡੋਲ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਿਚ ਟਿਕੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਤ ਸਦਾ ਅਡੋਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਹਾਨ ਲਾਭ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼, ਬੁਰੇ ਭਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਅਚੱਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ -

*ਧਾਰਨਾ - ਨਹੀਓ ਡੋਲਦੀ ਮਤ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਦੀ -2, 2.
ਮਤ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਦੀ,..... - 2, 2.
ਨਹੀਓ ਡੋਲਦੀ ਮਤ .....*

ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਦੀ ਮਤ ਅਚੱਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਚਲਾਏਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

*ਨਾਨਕ ਗਿਆਨੀ ਜਗੁ ਜੀਤਾ ਜਗਿ ਜੀਤਾ ਸਭੁ ਕੋਇ॥
ਨਾਮੇ ਕਾਰਜ ਸਿਧਿ ਹੈ ਸਹਜੇ ਹੋਇ ਸੁ ਹੋਇ॥
ਗੁਰਮਤਿ ਮਤਿ ਅਚਲੁ ਹੈ ਚਲਾਇ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ॥*

ਪੰਨਾ - 549

*ਕਰਮ ਅਕਰਮ ਬੀਚਾਰੀਐ ਸੰਕਾ ਸੁਨਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ॥
ਸੰਸਾ ਸਦ ਹਿਰਦੈ ਬਸੈ ਕਉਨੁ ਹਿਰੈ ਅਭਿਮਾਨੁ॥*

ਪੰਨਾ - 346

'ਚਲਦਾ'

ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ

ਸੁਰਤਿਆ ਉਪਜੈ ਚਾਉ

(ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪ੍ਰੰਤ ਕੀਤੇ ਬਚਨ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਤੇ ਮੁਖੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੁ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਪਰਮੇਸਰਿ ਦਿਤਾ ਬੰਨਾ

ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ!

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਆਪ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ ਸੰਘਣੀ ਧੁੰਦ ਨੂੰ ਚੀਰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਇਕਲਾਂ, ਮੋਟਰ ਸਾਇਕਲਾਂ, ਜੀਪਾਂ, ਕਾਰਾਂ ਆਦਿ ਆਪਣੀਆਂ ਘਰੇਲੂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਅਤਿ ਦਿਆਲਤਾ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਹਿਤ ਠੀਕ ਦੋ ਵਜੇ ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਗਏ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ, ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਥਾਹ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਆਪ ਨੇ ਨਾ ਤਾਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੌਸਮ ਵਲੋਂ ਪੈ ਰਹੀ ਗਾੜ੍ਹੀ ਧੁੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਹਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਕ ਵਜੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ, ਫੇਰ ਸਫਰ ਕੱਟ ਕੇ ਆ ਕੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਘਰ ਟੋਲ੍ਹਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਾਡੇ ਸਾਸ਼ਕ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਗਲੀ ਦੀਆਂ ਟਿਊਬਾਂ ਫਿਉਜ਼ ਹੋ ਜਾਣ, ਮੁੜ ਕੇ ਰੱਬ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਟੋਰਚਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਨੰਬਰ ਪੜ੍ਹਦੇ-ਪੜ੍ਹਦੇ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੇ-ਘੁੰਮਦੇ ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਟੋਲ੍ਹ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਸਰਦੀ ਕਰਕੇ ਕੀਰਤਨ ਵੀ ਕੋਠੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਅੱਧਾ ਬਲਬ ਹੀ ਬਾਹਰ ਲੱਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਸਹਿਜ ਤਪ ਫਲੀਭੂਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਆਪ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਚੁਕੇ ਹੋ ਕਿ ਚਿੱਤ ਦੀਆਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨਿੰਦਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁੰਦਰਾ ਨੀਂਦ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰੋਤਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨੀਂਦ ਦੇ ਝੂਟੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਸੁਣਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੌਂ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਨੀਂਦ ਭਜਨ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ, ਲੈਕਚਰਾਂ ਸਮੇਂ ਆ ਹੀ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ ਖੁਲ੍ਹ ਡੁਲ੍ਹ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਬੋਲੋ, ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਜੇ ਨੀਂਦ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਤੰਗ ਕਰੇ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਉਪਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਮਾਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਦੂਸਰੀ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਜੁਲਦੀ ਬਿਰਤੀ ਵਿਖਸ਼ੇਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਿਨ ਭਰ ਦੇ ਹਾਲਾਤ, ਵਾਤਾਵਰਣ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਸਬੰਧੀਆਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ, ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ

ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਅਫਸਰਾਂ ਦਾ ਸਖਤ ਵਤੀਰਾ, ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਹੋਈ ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਘਰੋਗੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਗਹਿਰੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਤਕ ਉਤਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਪੂਰਾ ਰਸ ਅੰਦਰ ਝਿਮ-ਝਿਮ ਕਰਕੇ ਵਰਸਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਬੈਰਾਗ ਦੀ ਕਾਂਗ ਅੰਦਰ ਨਾ ਉਠਦੀ ਹੋਵੇ, ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਖਿੱਚ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਹਿਜ ਤਪ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਨੂੰ ਫਲ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦਿਆ ਕਰਦਾ। ਮਨ ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੌੜਦਾ ਹੈ, ਵਿਉਂਤਾਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਡਰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਬਦਲੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੋਚਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹ ਉਤੇ ਪੂਰਾ ਨਿਅੰਤਰਣ ਕਰੋ। ਇਸ ਦਾ ਸਾਧਾਰਣ ਤਰੀਕਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਜਪਦੇ ਹੋਏ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚ ਲਵੋ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਹ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਮਾਰੋ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਹਵਾ ਬਾਹਰ ਧੱਕ ਦੇਵੋ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸੈਂਕੜੇ, ਸੌਚਾਂ, ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਬਾਹਰ ਬਹਿਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਜੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗਹਿਰਾ ਪ੍ਰੇਰਾਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੱਸ ਸ਼੍ਰੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਨਾਲ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਮਨ ਦੇ ਫੁਰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧਣ ਨਾ ਦੇਵੋ, ਮਨ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਪਾਸ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਰਦੀ ਬਹੁਤ ਸੀ, ਉਹ ਮਹਾਤਮਾ ਇਕ ਕੰਬਲ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੌਂਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੋ ਵਜੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸਾਧਨਾ ਵਾਸਤੇ ਤਤਪਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਉਹ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਬੈਠਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਅਤਿ ਧੀਮਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੂੜ੍ਹਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਜੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੋਟਾ ਚਲਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਸ਼੍ਰੀ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸੂਖਸ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਦੋਂ ਅਤਿ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੁਰਤ ਵੀ ਅਤਿ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਹੁੰਦੇ ਸਾਰ ਕਾਂਟਾ ਬਦਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਬਿਰਤੀ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਸਾਧਕ ਇਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੈਨੂੰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਰਤ ਅਤਿ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਬੜੀਆਂ ਗਹਿਰੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰੁਕ-ਰੁਕ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹੀ ਕਿਸੀ

ਮਰਿਆਦਾ ਵਿਚ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ disturb (ਉਖਾੜਦਾ) ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸੂਖਮ ਸੁਰਤ ਸੂਖਮ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਉਂ ਕਹੋ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਨਾੜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਐਨੀ ਸੂਖਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸਰੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਉਸ ਦੀ ਸੂਖਮਤਾ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਖਿਆਲ ਜਿਸ ਅਨਹਦ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੇ, ਸੁਰਤ ਉਸੇ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਝੁੰਮਣੀਆਂ ਆਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੇ ਉਹੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਾਖਸ਼ਾਤਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਜੂਦ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੇ ਉਹੋ ਵਜੂਦ ਸਾਂਗੇ ਪਾਂਗ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਜਗਿਆਸੂ ਬਹੁਤ ਭੁਲੇਖੇ ਖਾਂਦੇ ਦੇਖੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਫਲਾਣੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਿਸ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸੂਖਮ ਸੁਰਤ ਦਾ ਜਾਦੂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਰੁਕਣਾ ਅਤੇ ਜਾਪ ਤੋਂ ਵੀ ਅਲਾਹਿਦਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਅਨਹਦ ਵੀ ਦੂਰ ਪਿਛੇ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੀ ਪਿਛੇ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਹੈ ਫੇਰ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਸੁਰਤ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸੁਣ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਬੁੱਝ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਦੇ ਰਹੀ ਸੱਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਬਚਨ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੇ ਹਨ, ਸਹੀ ਮਹਾਤਮਾ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਹੀ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਹਿਣ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਉਪਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਵੀ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੇ, ਜੋ ਵੀ ਜੋਤ ਦੇਖਣੀ ਚਾਹੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੇ, ਜਿਸ ਮਹਾਤਮਾ ਨਾਲ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੰਜ਼ਲ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਅਗੇਰੀ ਹੈ, ਇਹ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਹੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਹੋਸ਼ ਦਾ ਵਿਗਾਸ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਮੁਹਤਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਉਦੈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਰਨਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯੂ.ਪੀ. ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ ਆਰਟੀਜ਼ਨ well (ਖੂਹ) ਦੇਖਿਆ ਉਸ ਵਿਚੋਂ 8 ਇੰਚ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਖਾਲੂ ਵਿਚ ਵੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਰੋੜ੍ਹਦਾ ਸੀ, ਬੰਦੇ ਨੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਤਾਂ ਕੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਹੈਂਡਲ ਨਾਲ ਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਉਠਿਆ ਜਲ ਦਾ ਵੇਗ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਜਰਨਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਜੀਵ ਦੀ ਸੁਰਤ ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਹੋ ਕੇ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਰਹੇ। ਇਹ ਵੀ

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਭੇਖ ਵੀ ਅਨੇਕ ਹਨ, ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਵੀ ਅਨੇਕ ਹਨ, ਹਰ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਤਰੀਕੇ ਹਨ-

ਅਸੰਖ ਜਪ ਅਸੰਖ ਭਾਉ॥
 ਅਸੰਖ ਪੂਜਾ ਅਸੰਖ ਤਪ ਤਾਉ॥
 ਅਸੰਖ ਗਰੰਥ ਮੁਖਿ ਵੇਦ ਪਾਠ॥
 ਅਸੰਖ ਜੋਗ ਮਨਿ ਰਹਹਿ ਉਦਾਸ॥
 ਅਸੰਖ ਭਗਤ ਗੁਣ ਗਿਆਨ ਵੀਚਾਰ॥
 ਅਸੰਖ ਸਤੀ ਅਸੰਖ ਦਾਤਾਰ॥
 ਅਸੰਖ ਸੂਰ ਮੁਹ ਭਖ ਸਾਰ॥
 ਅਸੰਖ ਮੋਨਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ਤਾਰ॥
 ਕੁਦਰਤਿ ਕਵਣ ਕਹਾ ਵੀਚਾਰੁ॥
 ਵਾਰਿਆ ਨ ਜਾਵਾ ਏਕ ਵਾਰ॥
 ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ॥
 ਤੂ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰ॥ ਪੰਨਾ - 4

ਪਰ ਤੱਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਭ ਦੀ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਪੂਰਨ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲੈਣਾ। ਇਹ ਮੈਂ ਵਿਖਸ਼ੇਪ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੋ ਇਹ ਚਿੱਤ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਜੇ ਇਹ ਸੁਧਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਚਿਆਈਆਂ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਚਿਆਈਆਂ ਉਤੋਂ 'ਬੁੱਧੀ' ਖੰਭ ਸਾੜ ਢੱਠੀ,
 ਮਲੋਂ ਮਲੀ ਓਥੇ ਦਿਲ ਮਾਰਦਾ ਉਡਾਰੀਆਂ।
 ਪਜਾਲੇ ਅਣਡਿਠੇ ਨਾਲ, ਬੁਲ੍ਹ ਲਗ ਜਾਣ ਓਥੇ,
 ਰਸ ਤੇ ਸਰੂਰ ਚੜ੍ਹੇ, ਝੁੰਮਾਂ ਆਉਣ ਪਯਾਰੀਆਂ।
 'ਗਜਾਨੀ' ਸਾਨੂੰ ਹੋੜਦਾ ਤੇ 'ਵਹਿਮੀ ਢੋਲਾ' ਆਖਦਾ ਏ,
 'ਮਾਰੇ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਾਈਆਂ ਬੁੱਧੋਂ ਪਾਰ ਤਾਰੀਆਂ।'
 'ਥੈਠ ਵੇ ਗਿਆਨੀ! ਬੁੱਧੀ ਮੰਡਲੇ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ,
 'ਵਲਵਲੇ ਦੇ ਦੇਸ਼' ਸਾਡੀਆਂ ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਯਾਰੀਆਂ।

ਤੀਸਰੀ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਚਿੱਤ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਭਜਨ ਕਰਨ ਲਗਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸੁਰਤ ਮੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਪੇਤਲੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਵਧਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਹੋ ਉਤੇ ਨੂੰ ਵਧਦੀ ਹੈ; ਕੁਝ ਵੀ ਕਹਿ ਲਓ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਜਨਮ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸੰਸਕਾਰ ਵੀ ਵੱਡੀਆਂ ਪੋਟਲੀਆਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਨਾਲ ਲਈ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਖਿਆਲ ਤਰੰਗ ਚਿਤ ਵਿਚ ਸਟੋਰ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸੰਸਕਾਰ ਸਾਡੇ ਚਿੱਤ ਦੇ ਸਟੋਰ ਵਿਚ ਬਦਬੂਦਾਰ ਉਬਾਲੇ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੰਗੇ ਸੰਸਕਾਰ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕੁਝ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ-ਵਿਰਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਵਾਂ ਸਰੀਰ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਪਹਿਲੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਧੋ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਜੇ ਸੈਂਕੜੇ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਸਕਣਾ, ਸ਼ਾਂਤ

ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਸਕਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰ ਛੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੁਝੋ ਕੀ ਮਰਿਆ? ਉਸ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸੁਰਤ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਆਖਰੀ ਸ਼ਾਬ ਉਪਰ ਨਿਕਲਦੇ ਹੀ ਸੁਰਤ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬੁਝੁ ਰੇ ਗਿਆਨੀ ਮੁਆ ਹੈ ਕਉਣੁ॥

ਮੁਈ ਸੁਰਤਿ ਬਾਦੁ ਅਹੰਕਾਰੁ॥

ਓਹੁ ਨ ਮੁਆ ਜੋ ਦੇਖਣਹਾਰੁ॥ ਪੰਨਾ - 152

ਨਵੇਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੁੜ ਕੇ ਗਰਭ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਠਹਿਰਾਅ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਇਕ ਐਸੀ ਉਬੱਲ-ਪੁਬੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ, ਅਤਿ ਦੀ ਇਕਾਗਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਪੁੱਠਾ ਲਟਕਣ ਕਰਕੇ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ ਵਿਚੀਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੇ ਸੁਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਖੁਲ੍ਹ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਸ ਨੂੰ ਸੌ ਜਨਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ ਵਕਤ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਸੁਤੰਤਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਿਛਲੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ wash (ਧੁੱਲ) ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕੁਝ ਵੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਐਸੇ ਤਜਰਬੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਵੇ, ਜਾਂ ਧਿਆਨ ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਦੀ ਲੜੀ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਹੜੀ ਪਉੜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਜਾਂ ਕਿਹੜੀ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਚਿੱਤ ਗਹਿਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੁਰਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ-

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਮੀਤ॥

ਸਾਵਧਾਨ ਏਕਾਗਰ ਚੀਤ॥ ਪੰਨਾ - 295

ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤਪ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦਮ ਮਾਇਆ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਸਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਦਿਸਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਤੇ ਹੋਰ ਸਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਡਰਦਾ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਅੰਦਰਲੀ ਚਲ ਰਹੀ ਫਿਲਮ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਇਕ ਦਮ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਨਾਮ ਧੁਨ ਹੈ ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਤੇ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਬੱਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲੱਤਾਂ ਬਾਹਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਹਸਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਚਾਨਕ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਰੋਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲਿਵ ਟੁੱਟ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਜੈਸੀ ਅਗਨਿ ਉਦਰ ਮਹਿ ਤੈਸੀ ਬਾਹਰਿ ਮਾਇਆ॥

ਮਾਇਆ ਅਗਨਿ ਸਭ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਕਰਤੈ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਆ॥

ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਜੰਮਿਆ ਪਰਵਾਰਿ ਭਲਾ ਭਇਆ॥

ਲਿਵ ਛੁੜਕੀ ਲਗੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਾਇਆ ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਆ॥

ਏਹ ਮਾਇਆ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਵਿਸਰੈ ਮੋਹੁ ਉਪਜੈ ਭਉ ਦੂਜਾ ਲਾਇਆ॥

ਕਹੈ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜਿਨਾ ਲਿਵ ਲਾਗੀ

ਤਿਨੀ ਵਿਚੇ ਮਾਇਆ ਪਾਇਆ॥ ਪੰਨਾ - 921

ਜੋ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਉਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਲਿਵ ਟੁੱਟਣ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਰਗੀ ਇਥੇ ਮਾਇਆ ਅਗਨੀ ਦਾ ਸੇਕ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੁੜ ਕੇ ਲਿਵ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਓਹੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਜੀਵ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਨਾਟ ਕਰਨ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਦੀ ਲੜੀ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਅਸੀਂ ਸੰਸਕਾਰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਮਿਤਰ ਹੈ, ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ, ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਹਿਤ ਪੂਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਸਹਾਇਕ ਹੈ, ਕੋਈ ਅਕਾਰਨ ਈਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵੈਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਕਾਰ ਚਿਤ ਵਿਚੋਂ ਹੋ ਕੇ ਸਾਡੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਦੇ ਤੱਟ ਉਤੇ ਚਲ ਰਹੀ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਰੂਪਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਛੁੱਪ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਚਿੱਤ ਇਕਾਗਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਸਕਾਰ ਰੂਪਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਾ ਇਹ ਸੰਸਕਾਰ ਚਿੱਤ ਇਕਾਗਰ ਹੋਣ ਦੇਣ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਤਮ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਲਿਵ ਲਗਣ ਦੇਣ। ਸੋ ਇਸ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਬਚ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਖਤਰਨਾਕ ਚਿੱਤ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੁੜ੍ਹਤਾ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੁੜ੍ਹਤਾ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਦੀ ਅੰਸ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਗੁਰੂ ਬਚਨਾਂ ਉਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਆਪਣੇ ਤਜਰਬਿਆਂ (ਧੋਅ), ਆਪਣੀ ਅਕਲ, ਆਪਣੀ ਵਾਕਫੀਅਤ, ਆਪਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਤੈਗਾਂ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਵਲਗਣ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸੌੜੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਾ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਇਲਾਜ ਪ੍ਰਭੂ ਵਲੋਂ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਦੁਖ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਕਾਬੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਦੁਖ ਇਸ ਦਾ ਦਾਰੂ ਬਣਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਇਸ ਦੇ ਬਜਰ ਕੜ੍ਹ ਟੁਟਦੇ ਹਨ। ਬਜਰ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਝਰੋਖੇ, ਤੜ੍ਹਾਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾਮ ਦਾ, ਕੀਰਤਨ ਦਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਦੁੱਖ ਹੀ ਇਸਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਦਾਰੂ ਆਖਿਆ ਹੈ -

ਦੁਖੁ ਦਾਰੂ ਸੁਖੁ ਰੋਗੁ ਭਇਆ ਜਾ ਸੁਖੁ ਤਾਮਿ ਨ ਹੋਈ॥

ਪੰਨਾ - 469

ਸੁਖ ਰੋਗ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇਕ ਵਾਰੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਸਸ਼ੋਭਤ ਸਨ ਤਾਂ ਇਕ ਸੋਝੀਵਾਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮਾਫ ਕਰਨਾ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਅਲਪ ਬੁੱਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਕਰਨ ਦੀ

ਆਗਿਆ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨਹੀਂ, ਜਮ-ਜਮ ਕਰੋ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਦੇ ਸੰਸਿਆਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕਰੇ। ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਿਸ ਗੁਰਸਿੱਖ ਉਪਰ ਆਪ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੋਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਘਰ, ਧਨ, ਜਾਇਦਾਦ ਸਭ ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਸਾਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਕਿਆ ਨਾਹੀ ਘਰਿ ਤੇਰੈ॥
ਘਰਿ ਤ ਤੇਰੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੈ ਜਿਸੁ ਦੇਹਿ ਸੁ ਪਾਵਏ॥
ਸਦਾ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ ਤੇਰੀ ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਵਸਾਵਏ॥
ਨਾਮੁ ਜਿਨ ਕੈ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਵਾਜੇ ਸਬਦ ਘਨੇਰੇ॥
ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸਚੇ ਸਾਹਿਬ ਕਿਆ ਨਾਹੀ ਘਰਿ ਤੇਰੈ॥**
ਪੰਨਾ - 917

**ਤੀਰਥ ਕੀਏ ਏਕ ਫਲ ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਫਲ ਚਾਰ॥
ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਫਲ ਅਨੇਕ ਹੈ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਵਿਚਾਰ॥**

ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਚੁਪ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਫੁਰਮਾਉਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖੋ! ਜੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੁਰਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਡ ਦੇਵੇ, ਮਾਸ, ਮੱਛੀ, ਆਂਡੇ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਈਰਖਾ, ਬਖੀਲੀ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਸਤੋ ਗੁਣ ਭੋਜਨ, ਸਤੋ ਗੁਣ ਖਿਆਲ, ਸਤੋ ਗੁਣੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਉਪਰ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਦੀਨ ਵੀ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨਾਮ ਵਲ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਫੇਰ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਯਥਾਸ਼ਕਤ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚੋਂ ਦਸਵੰਧ ਗੁਰੂ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆਪ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ। ਚੰਗੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਾਣ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਫਰਜ਼ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਲੇਖ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਾਨ, ਮਾਇਆ, ਸਤਿਸੰਗ, ਸਾਧੂ ਮਿਲਾਪ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਦਿ ਅਮੁੱਲ ਦਾਤਾਂ ਮਿਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿੱਖ ਮਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਦਾਤ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ ਦਾਤਾਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖਤਾ ਦਾ ਫਲ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗੀ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ -

**ਮਨਮੁਖ ਦੁਖ ਕਾ ਖੇਤੁ ਹੈ ਦੁਖੁ ਬੀਜੇ ਦੁਖੁ ਖਾਇ॥
ਦੁਖੁ ਵਿਚਿ ਜੰਮੈ ਦੁਖਿ ਮਰੈ ਹਉਮੈ ਕਰਤ ਵਿਹਾਇ॥**
ਪੰਨਾ - 947

ਮਨਮੁਖਾ ਨੋ ਫਿਰਿ ਜਨਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਭਾਏ॥

ਪੰਨਾ - 450

ਸੋ ਇਹ ਜੋ ਮੁੜ੍ਹਤਾ ਬਿਰਤੀ ਹੈ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਬੈਰਾਗ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਭਾਣਾ ਮੰਨ ਕੇ ਹਟ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਵੀਂ ਜੋ ਚਿੱਤ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ **ਲੈਅਤਾ** ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਪਰਲੀਆਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਚਿੱਤ ਦੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਚਿੱਤ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਚਿੱਤ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੀਵਨ ਦੀ ਚਾਲ ਚਲਦਿਆਂ ਅਸਾਡਾ ਵਾਹ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਣ ਵਾਲੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਘਟਨਾਵਾਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀਆਂ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਰਾਗ ਤੇ ਦੂਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਐਉਂ ਸਮਝ ਲਵੋ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਝੂਲਾ ਝੂਲਦੇ ਹਾਂ ਐਉਂ ਉਤੇ ਨੂੰ ਨੀਚੇ ਨੂੰ ਪੀਘ (ਹੀਘ) ਵਾਂਗੂੰ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

**ਕਬਹੂ ਜੀਅੜਾ ਉਭਿ ਚੜਤੁ ਹੈ ਕਬਹੂ ਜਾਇ ਪਇਆਲੇ॥
ਲੋਭੀ ਜੀਅੜਾ ਬਿਰੁ ਨ ਰਹਤੁ ਹੈ ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਭਾਲੇ॥**

ਪੰਨਾ - 876

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਸਾਡਾ ਮਨ ਟਿਕਾਓ ਵਲ ਨੂੰ ਵਧੇਗਾ, ਬਰਸਾਂ ਦੀਆਂ ਭੁੱਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਕਈ ਚਿੰਤਕਾਂ ਨੇ ਤਾਂ explanation (ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਣ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਕਾਗਰਤਾ ਵਲ ਨੂੰ ਵਧਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ, ਤੈਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤੈਹਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਧ (ਵਿੰਨ੍ਹ) ਕੇ ਸੁਰਤ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਵਿਚ ਗਹਿਰੇ ਖੁਭ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਭੁੱਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਅਸਾਡਾ ਭੂਤਕਾਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੈਰੀ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਤਕਲੀਫ ਪਹੁੰਚਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚ ਲੈਅ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਦੁਰ-ਵਿਹਾਰ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮਕਾਨ ਛੱਡਣਾ ਪਿਆ, ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚਣੀ ਪਈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਵਿਚ ਲੈਅ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਭਜਨ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿਧਰ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸੂਖਸ਼ਮ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਰਾੜੇ ਵਾਲਿਆਂ) ਕੋਲ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਆਇਆ, ਉਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਾਨਤਾ ਸੀ। ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤਕ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਪਹੁੰਚ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸ੍ਰੀ 108 ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ) ਨਾਲ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਸਾਧਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਦੋ ਵਜੇ ਉਠਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਾਧਨ ਕਰਕੇ ਉਠਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਮੇਰੀ ਸਾਧਨ ਸਮੇਂ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ

ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਹਾਂ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਜੁਗਤ ਦੱਸੋ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਵੇ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ! ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੱਸੋ ਫੇਰ ਉਸ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਮੇਰਾ ਆਸ਼ਰਮ ਹੈ ਉਥੋਂ ਇਕ ਰਸਤਾ ਆਸ਼ਰਮ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮ ਕੇ ਇਕ ਹੋਰ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਫੇਰ ਰਸਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਤਲਬ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਰਸਤੇ ਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਫਰਲਾਂਗ ਚੱਕਰ ਕਟਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਕਾਹਲੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿੱਧੇ ਹੀ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚੀਂ ਰਸਤਾ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਵਾੜ ਗੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੇਖਦੇ-ਦੇਖਦੇ ਉਹ ਗੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਕੰਡਾ (ਝਾਫਾ) ਪੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਸਿੱਧੇ ਚਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਤਹਿ ਵੀ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ, ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਖਿਆਲ ਚਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿੱਡਾ ਮੁਰਖ ਹੈ, ਮੈਂ ਰਸਤਾ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਟਾਂ ਫੇਰ ਇਹ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੋਭਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਭਜਨ ਕਰਨ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਾਲਾ ਬਣਿਆ ਬਣਾਇਆ ਨਕਸ਼ਾ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦਾ ਹਾਂ ਫੇਰ ਉਹ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਘੁੰਮਨ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ 'ਚੋਂ ਉਚੀ ਦੇ ਕੇ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ 'ਹੂੰ' 'ਹੂੰ' ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਨੇਤਰ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕ੍ਰੋਧ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਮ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਿਆ ਕਰਾਂ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਸੰਤੋਂ! ਆਪਾਂ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਉਪਰ ਦੀਵਾਨ ਲਾ ਕੇ ਜੋ ਧਨ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕ ਲਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਛਕਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਨੇ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਉਣਾ ਹੈ। ਆਪਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਾਰਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਬਿਮਾਰ ਨੂੰ ਦਾਰੂ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ, ਨੰਗੇ ਨੂੰ ਵਸਤਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ, ਪੈਰੋਂ ਨੰਗੇ ਨੂੰ ਜੋੜਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਬਿਰਧ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਦੇ ਕੇ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇ ਇਤਿਆਦਿ। ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਜਨਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਆਸ਼ਰਮ ਕੀ ਹਨ? ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਥਾਂ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਇਥੇ ਹੀ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਵੀ ਇਥੇ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਦੇਖੋ ਇਕ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਲਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਛੇਤੀ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀ ਬਹੁਤ ਸਵੇਰ ਦੇ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਭੁੱਖੇ ਹਨ, ਇਸ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਆਸ਼ਰਮ ਦੇ

ਦੁਆਲੇ ਤਿੰਨ ਫਰਲਾਂਗ ਘੁੰਮੇ ਤਾਂ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਆਸ਼ਰਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਹੀ ਦੇਣਾ ਹੈ ਵਿਘਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣੇ ਨਾ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ ਉਸ ਥਾਂ ਇਕ ਲੱਕੜੀ ਦਾ ਅੜਾਖੇੜ ਗੱਡ ਦੇਵੋ, ਜਿਸ ਉਪਰੋਂ ਬੰਦੇ ਤਾਂ ਲੰਘ ਜਾਣ ਪਰ ਪਸ਼ੂ ਨਾ ਲੰਘੇ, ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘਣ ਲਈ ਆਪ ਕਿਹਾ ਕਰੋ ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਲੰਘਣ ਲਈ ਰਾਹ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਵਰਤੋ, ਤੁਸੀਂ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਾਲਤ ਬੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਪਿਛੋਂ ਦਸਣਾ।”

10-15 ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਉਹ ਸੰਤ ਜੀ ਫੇਰ ਆਏ, ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤੋਂ ਸਮਾਂ ਲੈ ਕੇ ਫੇਰ ਮਿਲੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਦਸੋ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ! ਚਿੱਤ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਮਹਾਰਾਜ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੌਜਾਂ ਹੀ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਨਾਲੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ, ਨਮਸਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਕਰਿਆ ਕਿ ਰਸਤਾ ਸਿੱਧਾ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਆਪਣਾ ਫੇਰ (ਵਲ੍ਹ) ਜੋ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਉਹ ਹਟਾ ਹੀ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਹ ਦੋ ਘੜੀ ਆ ਕੇ ਵੀ ਬੈਠਦੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਚਿੱਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਸੋ? ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਚਿੱਤ ਮੇਰਾ ਹੁਣ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਰਾਜ, ਮੈਂ ਲੰਘਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਸੀ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਲੜਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਕਦੇ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਘੁੰਮਨ ਮਾਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਦੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਜਬਾੜੇ ਤੇ ਮੁਕਾ ਮਾਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜੱਫਾ ਮਾਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ, ਕਦੇ ਉਹ ਖੱਲੇ, ਕਦੇ ਮੈਂ ਖੱਲੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਜਦੋਂ 'ਹੂੰ' ਕਹਿ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨੇਤਰ ਖੁਲ੍ਹਣੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਭਜਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਹ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ! ਇਹ ਲੈਅਤਾ ਬਿਰਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਚਿੱਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਖਿਆਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਹੀ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਚਿਤਵਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਜਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦਾ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਹਨ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਨੁਮਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਸਾ ਬੰਦਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੈਰ ਹੈ, ਫੇਰ ਕੀ ਸੀ, ਉਸ ਨਾਲ ਹੀ ਲੜੀ ਜਾਣਗੇ। ਧਿਆਨ ਤਾਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੀ ਪਰ ਲੈਅਤਾ ਬਿਰਤੀ ਨੇ ਕੁਝ ਦਾ ਕੁਝ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਿੱਤ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਬਿਰਤੀਆਂ ਹਨ, ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ, ਵਿਖਸ਼ੇਪ ਹੈ, ਇਕਾਗਰਤਾ ਹੈ, ਨਿਰੁੱਧ ਹੈ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਸਾਨੂੰ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਕਾਗਰ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਸਰਵਣ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਜਾਣਗੇ। ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਸਿੱਖਿਆ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ 'ਹੁਕਮਨਾਮਾ' ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਲੋੜ ਹੈ ਇਕਾਗਰ ਚਿੱਤ ਹੋਣ ਦੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਚਿੱਤ

ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਵਰਸਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਉਪਰ ਇਕ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਵੇਈ ਨਦੀ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕੋ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ'। ਲੋਕ ਟੋਲੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਿਛੋਂ ਨਦੀ ਵਿਚੋਂ ਕਿਵੇਂ ਨਿਕਲ ਆਏ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਕੋ ਬਚਨ ਆਖਦੇ ਹਨ 'ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ'। ਇਹ ਗੱਲ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਵੀ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸੁਣੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੋ ਅਜੇ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਹੀ ਬਣੇ ਸਨ, ਸਭ ਕਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ! ਨਾਨਕ ਨੇ ਇਕ ਨਵਾਂ ਹੀ ਨਾਹਰਾ ਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਡੁੱਬੇ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਭਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਹਿੰਦੂ ਤਾਂ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਤਾਂ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਪਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹਾਂ, ਨਾਨਕ ਦਾ 'ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ' ਕਹਿਣਾ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਤੌਹੀਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਾਜ਼ੀ ਸਿਆਣਾ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਕਾਇਤ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੁਹਾਡਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰ-ਏ-ਨਜ਼ਰ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਆਪ ਦਾ ਵੱਡਾ ਆਫੀਸਰ (ਵਜ਼ੀਰ) ਹੈ (ਓਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਜ਼ੀਰੋ-ਆਜ਼ਮ, ਦੀਵਾਨ (Finance Minister), ਖਾਨਾ-ਏ-ਖਾਨਾ (Home Minister), ਬਖਸ਼ੀ (Defence Minister), ਮੋਦੀ (Civil Supplies Minister) ਆਦਿ ਹੁੰਦੇ ਸਨ) ਆਪ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੁਛੋ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕਿਉਂ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲੇ ਰੋਜ਼ੇ ਰਖਦੇ ਹਾਂ, ਪੰਜ ਵਖਤ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ਜ਼ੰਮੇ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮਸਜਿਦ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਦਾ 40 ਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਹੱਜ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸ਼ੋਭਦੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ, ਜਿਥੇ ਇਹ ਦੀਨ-ਏ-ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦੀ, ਇਤਰਾਜ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਅੱਛਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਆਪ ਸ਼ਰਾ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਗੱਲ ਦੀ ਜਵਾਬ ਤਲਬੀ ਕਰੋ।

ਨਵਾਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਭੇਜਿਆ। ਆਪ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਰੱਖੀ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਸਤਿ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਪੱਖ ਹਨ, ਦੋਹਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਲਾ ਤਾਲਾਹ ਨੇ ਇਕ ਨੂਰ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾ ਲਈਆਂ, ਕੋਈ ਈਸਾਈ ਬਣ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਪਾਰਸੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਯਹੂਦੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਦੀਨ-ਏ-ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਮੂਸਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਮੂਸਾਈ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਚਾਰ ਵਰਣ ਬਣਾ ਲਏ - ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖੜੀ, ਸ਼ੂਦਰ, ਵੈਸ਼। ਸ਼ੂਦਰ ਤੇ ਵੈਸ਼ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੀਣੇ ਤੇ ਨਿਤਾਣੇ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜੋ ਇਕ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਜ਼ੁਲਮ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਬੰਦੇ ਅੱਲਾ ਤਾਲਾਹ ਦੇ ਹਨ, ਹਿੰਦੂ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਬਾਹਰੀ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਰੁਝ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਂਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੱਚ ਦਾ ਜਨੇਊ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਧਾਗੇ ਵੱਟ ਕੇ ਗੱਲ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਪਿਛਲੇ ਗੁਨਾਹ ਮਾਫ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਨਵੇਂ ਜਨਮ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲੈਣਾ, ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਲੈਣਾ, ਕਿਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ ਲੈਣਾ। ਇਹ ਕਰਮ ਕਿਸ ਕੰਮ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੀਨ-ਏ-ਇਸਲਾਮ ਵਾਲੇ ਮਨ ਦੀ ਯੱਕ ਸੂਈ (ਇਕਾਗਰਤਾ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੱਖੇ ਰੋਜ਼ੇ ਰਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਅਭਿਮਾਨ ਕਰਕੇ ਬੜੇ ਕੌੜੇ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਕਰਮਚਾਰੀ ਐਨੇ ਸਖਤ ਦਿਲ ਹਨ ਕਿ ਪੱਥਰ ਤਾਂ ਪਿਘਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪਿਘਲਦੇ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲਈ ਮੌਮ ਦਿਲ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕੁਝ ਐਸੇ ਬਚਨ ਕਹੇ ਕਿ ਅਸਲੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਮੌਮ ਦਿਲ ਹੋਵੈ॥

ਅੰਤਰ ਕੀ ਮਲੁ ਦਿਲ ਤੇ ਧੋਵੈ॥

ਦੁਨੀਆ ਰੰਗ ਨ ਆਵੈ ਨੇੜੈ॥

ਜਿਉ ਕੁਸਮ ਪਾਟੁ ਘਿਉ ਪਾਕੁ ਹਰਾ॥ ਪੰਨਾ - 1083

ਨਮਾਜ਼ ਦੀ ਸਹੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਦਸਦਿਆਂ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਮਸਜਿਦ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਟਾਂ ਪੱਥਰਾਂ ਦੀ ਮਸਜਿਦ ਨਾ ਸਮਝੋ, ਮਸਜਿਦ ਮਿਹਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਜੋ ਮੁਸੱਲਾ ਵਿਛਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਿਦਕ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨੇਕੀ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਾਨ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੁੰਨਤ, ਸ਼ਰਮ ਵਰਤ ਵਾਸਤੇ ਹੈ, ਸੀਲ, ਜਤ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਜੀਵਨ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਦਾ। ਚੰਗੀ ਨੇਕੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਾਹਬਾ (ਮੱਕਾ ਸਰੀਫ) ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਨੂੰ ਪੀਰ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦਾ ਕਲਮਾ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਨਮਾਜ਼, ਭਾਵ ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਲਾਜ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਪਰਾਇਆ ਹੱਕ ਖਾਣਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲਈ ਸੂਰ ਖਾਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਲਈ ਗਊ ਖਾਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਗੁਰੂ, ਪੀਰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਹਾਮਾ ਤਾਂ ਹੀ ਭਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬੇਈਮਾਨੀ ਦੀ ਕਮਾਈ ਭਾਵ ਹਰਾਮ ਦਾ ਨਾ ਖਾਵੇ। ਨਿਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਬਹਿਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਮੁਕਤੀ ਤਾਂ ਸੱਚ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਹਰਾਮ ਦੇ ਮਾਸ ਵਿਚ ਮਸਾਲੇ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਹਲਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਕੂੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ, ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਚਤੁਰਾਈ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ। ਪੰਜ ਵਕਤਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। (ਨਮਾਜ਼-ਏ-ਸੁਬਾਹ,

ਨਮਾਜ਼-ਏ-ਪੇਸ਼ੀਨ, ਨਮਾਜ਼-ਏ-ਦੀਗਰ, ਨਮਾਜ਼-ਏ-ਸ਼ਾਮ, ਨਮਾਜ਼-ਏ-ਖੁਫਤਨ) ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਬਾਰੇ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਨਮਾਜ਼ ਸੱਚ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅੱਲਾ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਖੋ। ਦੂਸਰੀ ਹਲਾਲ ਦੀ, ਧਰਮ ਦੀ, ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਤੀਸਰੀ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਚੌਥੀ ਨਮਾਜ਼ ਨੀਯਤ ਨੂੰ ਰਾਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਰਮ ਦਾ ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸੱਚਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਭੇਖ ਧਾਰ ਕੇ ਉਪਰਲੀਆਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

*ਮਿਹਰੁ ਮਸੀਤਿ ਸਿਦਕੁ ਮੁਸੱਲਾ ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਕੁਰਾਣੁ ॥
ਸਰਮ ਸੁੰਨਤ ਸੀਲੁ ਰੋਜਾ ਹੋਹੁ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ॥
ਕਰਣੀ ਕਾਬਾ ਸਚੁ ਪੀਰੁ ਕਲਮਾ ਕਰਮ ਨਿਵਾਜੁ ॥
ਤਸਬੀ ਸਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ ਨਾਨਕ ਰਖੈ ਲਾਜੁ ॥*

ਪੰਨਾ - 141

*ਪੰਜਿ ਨਿਵਾਜਾ ਵਖਤ ਪੰਜਿ ਪੰਜਾ ਪੰਜੇ ਨਾਉ ॥
ਪਹਿਲਾ ਸਚੁ ਹਲਾਲ ਦੁਇ ਤੀਜਾ ਖੈਰ ਖੁਦਾਇ ॥
ਚਉਥੀ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਮਨੁ ਪੰਜਵੀ ਸਿਫਤਿ ਸਨਾਇ ॥
ਕਰਣੀ ਕਲਮਾ ਆਖਿ ਕੈ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਸਦਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਜੇਤੇ ਕੁੜਿਆਰ ਕੁੜੈ ਕੁੜੀ ਪਾਇ ॥*

ਪੰਨਾ - 141

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਨੇ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਾਉਣਾ ਕੋਈ ਖਾਲਾ ਜੀ ਦਾ ਵਾੜਾ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਰਹਿਤਾਂ ਰੱਖੋ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਹੈ ਕਿ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਦੀਨ ਮਿਠਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣਾ, ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਸ਼ੁਧ ਕਰਕੇ ਮਸਕਲੇ ਵਾਂਗ ਆਪਣਾ ਮਾਲ ਲੁਟਾ ਦੇਵੇ; ਭਾਵ ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਧਨ ਇਉਂ ਖੁਰਚ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦੇਵੇ ਜਿਵੇਂ ਮਸਕਲਾ ਲੋਹੇ ਦੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਜੰਗ ਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦੀਨ ਦੇ ਆਗੂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਮਰਨ ਦਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਅੱਲਾਹ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਗੁਆ ਦੇਵੇ। ਸਾਰੇ ਜੀਆਂ ਉਪਰ ਦਇਆ ਕਰੇ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

*ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸਕਲੁ ਜਾ ਹੋਇ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵੈ ॥
ਅਵਲਿ ਅਉਲਿ ਦੀਨੁ ਕਰਿ ਮਿਠਾ ਮਸਕਲੁ ਮਾਨਾ ਮਾਲੁ ਮੁਸਾਵੈ ॥
ਹੋਇ ਮੁਸਲਿਮੁ ਦੀਨੁ ਮੁਹਾਣੈ ਮਰਣੁ ਜੀਵਣੁ ਕਾ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਵੈ ॥
ਰਬ ਕੀ ਰਜਾਇ ਮੰਨੇ ਸਿਰੁ ਪਰਿ ਕਰਤਾ ਮੰਨੇ ਆਪੁ ਗਵਾਵੈ ॥
ਤਉ ਨਾਨਕੁ ਸਰਬ ਜੀਆ ਮਿਹਰੰਮਤਿ ਹੋਇ ਤ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵੈ ॥*

ਪੰਨਾ - 141

ਨਵਾਬ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜਾਤ-ਏ-ਇਲਾਹੀ ਹਨ, ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਉਣਾ ਉਸ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਸ਼ਰਧਾ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਮੈਂ ਇਹ ਸਹੀ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਇਕੋ ਹੈ, ਤੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈਂ। ਤੈਨੂੰ ਨਮਾਜ਼ ਅਤੇ ਗਾਇਤੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਮੇਰਾ ਚਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਾਂ ਤੂੰ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੋ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹਰ ਵਕਤ ਸੱਚੀ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਨੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਜੁੰਮੇਰਾਤ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਚਲੋ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚਲ ਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੋ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਮਾਮ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਦੌਲਤਖਾਨ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਸਾਰੇ ਦੀਨੀ ਭਾਈ ਸਨ। ਕਲਮਾਂ ਬੋਲਿਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਖੂਬੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਦੋਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬੋਲਦੇ ਨਹੀਂ, ਮੋਨੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਤਾਂ ਸਭ ਨੇ ਲਿਆ ਪਰ ਕੁਝ ਬੋਲੇ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਗਏ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਖੋ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਨਾਨਕ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਆਏ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾਨਕ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਆਏ ਸੀ ਪਰ ਆਪ ਨੇ ਨਮਾਜ਼ ਕਿਉਂ ਨਾ ਪੜ੍ਹੀ? ਇਹ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾਹ ਦੀ ਤੌਹੀਨ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਅਸੀਂ ਸਦਾ ਹੀ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਡੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੋ ਅਸੀਂ ਸੱਚ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਹਰ ਸਮੇਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ। ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਤੌਹੀਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਪ ਮੁਸਕਰਾਏ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦਾ, “ਹਾਂ?”

ਆਪ ਫੇਰ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਕਾਬਲ ਤੇ ਕੰਧਾਰ ਵਿਚ ਘੋੜੇ ਕੌਣ ਖਰੀਦਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ? ਤੇਰੀ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਘੋੜੇ ਖਰੀਦਣ ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੰਨੇ ਘੋੜੇ ਖਰੀਦਣੇ ਹਨ, ਕਿੰਨੇ ਤੋਪਾਂ ਖਿੱਚਣ ਵਾਸਤੇ, ਕਿੰਨੇ ਬੱਘੀ ਵਾਸਤੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਕਿੰਨੇ ਆਪਣੀ ਖਾਸ ਸਵਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਘੋੜਾ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਉਂਗਲੀ ਪਾ ਲਈ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਸੁਬਾਨ ਅੱਲਾਹ-ਸੁਬਾਨ ਅੱਲਾਹ” ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਧੁਰਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣੀ ਸੀ? ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ! ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਘੋੜੀ ਸੂਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਖੂਹੀ ਹੈ, ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਖੂਹੀ ਢਕਣਾ ਭੁੱਲ ਗਏ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਖੂਹੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਖੜ੍ਹੇ ਵਛੇਰੀ ਨੂੰ ਮੋੜਦੇ ਰਹੋ। ਕੀਤੀ ਨ ਤੁਸੀਂ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ!

ਅਖੀਰ ਨਵਾਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਸਾਨੂੰ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਉਹ ਤਰੀਕਾ ਦੱਸ ਜੋ ਬਾਰ-ਏ-ਗਾ ਖੁਦਾ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸ ਅਸੀਂ ਮਨ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕਾਬੂ

ਕਰੀਏ? ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਮਨ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਕਰਕੇ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।

ਪੰਖੀ ਬਿਰਖ ਸੁਹਾਵੜੇ ਉਡਹਿ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਜਾਹਿ॥

ਜੇਤਾ ਉਡਹਿ ਦੁਖ ਘਣੈ ਨਿਤ ਦਾਇਹਿ ਤੈ ਬਿਲਲਾਹਿ॥

ਪੰਨਾ - 66

ਜਦੋਂ ਤਕ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਮਨ ਨਹੀਂ ਟਿਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਯਕੀਨ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਅੱਲਾਹ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਹਸਤੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਜੋ ਨਾ ਦੇਖਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਸੁਣਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਲੁਕਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਅੱਲਾਹ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮੁਹੱਬਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਕਹਿਣ ਸੁਣਨ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਅੱਲਾਹ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਯਕੀਨ ਵਿਚ ਆਓ, ਅੱਲਾਹ ਹਰ ਥਾਂ ਉਪਰ ਹੈ, ਹਰ ਥਾਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਥਾਂ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਅਦਬ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਪਾਓ। ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣਾਓ। ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਅੱਲਾਹ ਵਾਸਤੇ ਪਿਆਰ ਜਾਗ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਥਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਵੋਂਗੇ ਫੇਰ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਹਟ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਥਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੇ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਗਾਇਤੀ ਪੜ੍ਹੇ, ਭਾਵੇਂ ਗਿਰਜੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਦੁਆ ਕਰੇ, ਭਾਵੇਂ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਹਰੇ ਰਾਮ-ਹਰੇ ਰਾਮ ਦੀ ਰਟ ਲਗਾਵੇ ਪਰ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆਉਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਅਦਬ ਦਾ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਲੰਮੇ ਚੌੜੇ ਬਚਨ ਮੈਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੋਲੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਦੂਰੋਂ-ਦੂਰੋਂ ਚਲ ਕੇ ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਜੇ ਸਾਡਾ ਮਨ ਭਟਕਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਨੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਨਾ ਧਾਰਿਆ ਤਾਂ ਐਡੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਖੇਚਲ ਜੋ ਤਪਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਤਪ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਫਲ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਆਪ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆਤ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਉਥੇ 68 ਤੀਰਥ ਆਪਣਾ ਫਲ ਲੈ ਕੇ ਬਿਰਾਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਖਾਣ ਹੈ -

ਹਰਿ ਕੀ ਕਥਾ ਹੋਤ ਹੈ ਜਹਾਂ ਗੰਗਾ ਭੀ ਚਲ ਆਵਤ ਤਹਾਂ।

ਜਿਥੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਬੈਕੁੰਠ ਪਤੀ ਵੀ ਆ ਕੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ-

ਇਕ ਵਾਰੀ ਨਾਰਦਮੁਨੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਬਰਤ ਓਪਾਰਨ (ਖੋਲ੍ਹਣਾ) ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਹ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਗਏ।

ਉਥੇ ਵੀ ਭਗਵਾਨ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਏ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਭ੍ਰਮਣ ਕੀਤਾ ਉਥੇ ਵੀ ਨਾ ਲੱਭੇ, ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਵੀ ਨਾ ਲੱਭੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਾਥਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦਸੋ ਆਪ ਕਿਥੇ ਹੋ। ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਕਿ ਜਿਥੇ ਹਰੀ ਜਾ ਜਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਰੋਤੇ ਇਕ ਰਸ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਲਿਵਲੀਨ ਸਸ਼ੋਭਤ ਹਨ, ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਭਗਵਾਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਨਾਰਦ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ, ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਇਥੇ ਤੁਸੀਂ ਭੁੰਜੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਸਿੰਘਾਸਨ ਹੇਠਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾਰਦ! ਮੇਰਾ ਆਸਣ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ, ਕੁਟੰਬ, ਪੁੱਤਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ

ਤੈਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਜਿਥੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮੇਰਾ ਘਰ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਧਸੰਗਤ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸਖਾ, ਕੁਟੰਬ ਹਨ। ਸਾਧਸੰਗਤ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸ਼੍ਰੇਣ ਪੁੱਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੈ, ਸਾਧਸੰਗਤ ਦੀ ਉਪਮਾ ਮੈਂ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਨਿਜ ਘਰ ਮੇਰੋ

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ,

ਦਰਸਨ ਸਾਧ ਸੰਗ

ਮੇਰੋ ਨਿਜ ਰੂਪ ਹੈ।

ਸਾਧ ਸੰਗ ਮੇਰੋ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ

ਅੰ ਕੁਟੰਬ ਸਖਾ,

ਸਾਧ ਸੰਗ ਮੇਰੋ ਸੁਤ ਸ਼੍ਰੇਣ ਅਨੂਪ ਹੈ।

ਸਾਧ ਸੰਗ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਪ੍ਰਾਨ ਜੀਵਨ ਮੈ,

ਸਾਧ ਸੰਗ ਨਿਜ ਪਦ ਸੇਵਾ ਦੀਪ ਧੂਪ ਹੈ।

ਸਾਧ ਸੰਗ ਰੰਗ ਰਸ ਭੋਗ ਸੁਖ ਸਹਜ ਮੈ,

ਸਾਧ ਸੰਗ ਸੋਭਾ ਅਤਿ ਉਪਮਾ ਅੰ ਉਪ ਹੈ॥

ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਧਸੰਗਤ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਵੀ ਆ ਕੇ ਬਿਰਾਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸਵਰਗਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਆ ਕੇ ਸਸ਼ੋਭਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਬਚਨ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਇਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕਦੇ ਉਹ ਅਜਲੀ ਨੈਣ ਬਖਸ਼ ਦੇਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਗੁਪਤ ਦਾ ਰਹੱਸ ਜਾਣ ਸਕੀਏ। ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਲਵੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਚਾ ਹੱਥ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ -

ਸਰਬ ਭੂਤ ਆਪਿ ਵਰਤਾਰਾ॥

ਸਰਬ ਨੈਨ ਆਪਿ ਪੇਖਨਹਾਰਾ॥

ਪੰਨਾ - 294

ਐਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਗਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਵਤੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਦਿਸ ਗਏ। ਸੋ 68 ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿੰਨੀ ਖੇਚਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿੰਨਾ ਥੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਤੀਰਥ ਕਰਨ ਤੇ ਸਿਰਫ ਇਕ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਧੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਚਾਰ ਫਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਫਲਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ-

*ਤੀਰਥ ਕੀਏ ਏਕ ਫਲ ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਫਲ ਚਾਰ।
ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਫਲ ਅਨੇਕ ਹੈਂ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਬੀਚਾਰ।*

ਸਤਿਸੰਗਤ 'ਚ ਆ ਕੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ, ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਫਿਰ ਅਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜੱਗਾਂ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

*ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਕੁਲ ਸਗਲੇ ਤਾਰੇ ਰਾਮ॥
ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਸੋਹੰਤ ਪ੍ਰਣੀ ਤਾ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਿਤ ਗਨਾ॥*

ਪੰਨਾ - 546

ਸੋ ਸਤਿਸੰਗਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੀਰਥ ਤਾਂ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੈਲ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਨੂੰ ਲੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗਤ ਦੀ ਧੂੜੀ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਡ ਕੇ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਕੇ ਉਹ ਮਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

*ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ
ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮੁ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ॥
ਕਿਲਵਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੈ ਵਿਚਿ
ਹਮਰੀ ਮੈਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਦੂਰਿ ਗਵਾਈ॥
ਤੀਰਥਿ ਅਠਸਠਿ ਮਜਨੁ ਨਾਈ॥
ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੀ ਦੂਰਿ ਪਰੀ ਉਡਿ ਨੇੜੀ
ਸਭ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਗਵਾਈ॥
ਜਾਹਰਨਵੀ ਤਪੈ ਭਾਗੀਰਥਿ ਆਣੀ
ਕੇਦਾਰੁ ਥਾਪਿਓ ਮਹਸਾਈ॥
ਕਾਂਸੀ ਕ੍ਰਿਸਨੁ ਚਰਾਵਤ ਗਾਉ
ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਜਨ ਸੋਭਾ ਪਾਈ॥
ਜਿਤਨੇ ਤੀਰਥ ਦੇਵੀ ਥਾਪੇ
ਸਭਿ ਤਿਤਨੇ ਲੋਚਹਿ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਸੰਤੁ ਮਿਲੈ ਗੁਰ ਸਾਧੂ
ਲੈ ਤਿਸ ਕੀ ਧੂਰਿ ਮੁਖਿ ਲਾਈ॥
ਜਿਤਨੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਤੁਮਰੀ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ
ਸਭ ਤਿਤਨੀ ਲੋਚੈ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ॥
ਨਾਨਕ ਲਿਲਾਟਿ ਹੋਵੈ ਜਿਸੁ ਲਿਖਿਆ
ਤਿਸੁ ਸਾਧੂ ਧੂਰਿ ਦੇ ਹਰਿ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਈ॥*

ਪੰਨਾ - 1263

ਸੋ ਸਤਿਸੰਗਤ ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਹਾਨਤਾ ਤੇ ਦਰਜਾ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦੀਵਾਨ ਪਿੰਡ ਰਤਨਗੜ੍ਹ ਮੋਰਿੰਡੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਬਾਰੇ ਬਚਨ ਚਲ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਇਕੱਠ ਸੀ। ਦੂਰ ਤਕ ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਕਹਾਇਆ ਕਿ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਫਲ ਦੇਣ ਲਈ ਤਤਪਰ ਹਨ, ਮੰਗੋ ਕੀ ਮੰਗਦੇ ਹੋ? ਜੇ ਮੰਗੋਗੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਵਖਿਆਨ ਕਰਨ ਲਗ ਗਿਆ। ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ।

ਸਮਾਂ ਲੰਘਿਆ। ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਲੰਘਣ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਮਾਈ ਮੋਹਾਲੀ ਆਈ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਰੁਮਾਲਾ ਸੀ, 50 ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਸਨ, ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਭੇਟ ਕੀਤੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਮਾਤਾ! ਰੁਮਾਲ ਤੇ ਪੈਸੇ ਕਿਸ ਨਮਿਤ ਲਿਆਈਂ ਹੈ? ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਤਨਗੜ੍ਹ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਜੇ ਮੰਗੋਗੇ ਹੁਣੇ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਪਿਛਲੇ 20-25 ਸਾਲ ਤੋਂ ਦਮਾ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਸੀ, ਗਰੀਬਣੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਵਿਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦਵਾ ਦਾਰੂ ਵੀ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਆਰਾਮ ਨਾ ਆਇਆ। ਸਾਰੀ-ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਔਖ ਵਿਚ ਲੰਘਾਉਣੀ, ਸੇਕ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿਣਾ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਦਮਾ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਪੂਰਾ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਲੰਘ ਗਿਆ ਮੈਨੂੰ ਦਮਾ ਤਾਂ ਕੀ ਖੰਘ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਚ ਆਓ, ਇਹ ਕੋਈ ਦੋਸਤਾਂ, ਮਿਤਰਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਕਲਜੁੱਗ ਵਿਚ ਨਾਯਾਬ ਚੀਜ਼ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਆਪ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਖੇਚਲ ਝੱਲ ਕਿ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ -

*ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ॥ ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ਜੀਉ॥*

ਪੰਨਾ - 72

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਚਰਨ ਪੈ ਜਾਣ, ਉਥੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਜਨ ਕੇ ਚਰਨ ਤੀਰਥ ਕੋਟ ਗੰਗਾ॥

ਜਿਥੇ ਪ੍ਰੇਸਰ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਚਰਨ ਪੈ ਜਾਣ ਉਥੇ ਇਹ ਤੀਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਲਜੁੱਗ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨਾ, ਸਤਿਸੰਗਤ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਆਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਅਮੀਰ, ਕੀ ਗਰੀਬ, ਧਾਰਮਕ ਆਗੂ ਸਾਰੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾਂਦੇ ਰੋਂਦੇ ਕੁਰਲਾਉਂਦੇ ਹਾਹਾਕਾਰ ਕਰਦੇ ਰੁੜ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜਿਸ ਆਸਰੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਹੜ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਆਈਏ ਅਤੇ ਟਿਕ ਕੇ ਰਹਿ ਸਕੀਏ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਵੱਡਿਆਂ-ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਬਾਲੀ ਰੋਵੈ ਨਾਹਿ ਭਤਾਰੁ॥ ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ॥

ਪੰਨਾ - 954

ਸੰਸਾਰ ਦੁਖੀ ਹੈ ਇਕ ਦੂਜੇ ਉਪਰ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਹੈ। ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਭਾਂਬੜ ਮਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸਾਡੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੜ੍ਹਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਮ ਭੂਮੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਦੇਵਤੇ ਸਵਰਗਾਂ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਸੁਣਨਾ ਆਪਣੇ ਸ਼ੁਭ ਭਾਗ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਅੰਸ ਬਿਲਕੁਲ ਘਟ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਆਚਾਰ, ਵਿਹਾਰ, ਅਹਾਰ, ਬਹੁਤ ਘਟੀਆ ਦਰਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਹਾਰ ਸਾਡਾ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਮੋ ਗੁਣੀ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਮਾਸ, ਮੱਛੀ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਨੂੰ ਬੜਾ ਇਜ਼ਤ ਵਰਗਾ ਕੰਮ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਸਮਝਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸਮਝਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਅਨੇਕਾਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਏਝੜ ਵਰਗੀਆਂ ਨਾ ਮੁਰਾਦ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਨ। ਐਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਆਇਆ ਹੀ ਦੁਖ ਭੋਗਣ ਵਾਸਤੇ ਹੈ। ਕੋਈ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਰਿਹਾ, ਕੋਈ ਓਟ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਰਹੀ। ਜੇ ਲੱਭ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਰੁੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਬੰਦਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਘਾਹ ਦੇ ਤਿਨਕੇ ਨਾਲ ਵੀ ਰੁੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕੋ ਓਟ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ, ਜੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਲਗ ਜਾਵੇ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਪਣਾਅ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀਏ -

ਹਉ ਵਾਰੀ ਵੰਞਾ ਘੋਲੀ ਵੰਞਾ

ਤੁ ਪਰਬਤ ਮੇਰਾ ਓਲਾ ਰਾਮ॥

ਹਉ ਬਲਿ ਜਾਈ ਲਖ ਲਖ ਲਖ ਬਰੀਆ

ਜਿਨਿ ਭ੍ਰਮੁ ਪਰਦਾ ਖੋਲਾ ਰਾਮ॥

ਮਿਟੇ ਅੰਧਾਰੇ ਤਜੇ ਬਿਕਾਰੇ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਾ॥

ਪੰਨਾ - 779

ਜੇ ਠਾਕੁਰ ਨਾਲ ਮਨ ਮੰਨ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਹ ਸਾਡਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜੇ ਤੇਰੀ ਓਟ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੁਰੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ, ਗਰਮ ਹਵਾਵਾਂ, ਠੰਢੀਆਂ ਬਰਫ ਵਰਗੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਤੇਰੇ ਓਹਲੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀਆਂ। ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਦੁਖ ਕਿਥੇ ਰਹੇ, ਸੁਖ ਹੀ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਆਪ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਹਰੀ ਨੇ ਆਸਰਾ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਭ ਮਰਦ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਏ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਰੇ ਰਮੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਉਤਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਇਹ ਸੱਚ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ -

ਪਰਮੇਸਰਿ ਦਿਤਾ ਬੰਨਾ॥ ਦੁਖ ਰੋਗ ਕਾ ਡੇਰਾ ਭੰਨਾ॥

ਅਨਦ ਕਰਹਿ ਨਰ ਨਾਰੀ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ॥

ਸੰਤਹੁ ਸੁਖੁ ਹੋਆ ਸਭ ਥਾਈ॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਮੇਸਰੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਭਨੀ ਜਾਈ॥ ਰਹਾਉ॥

ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ॥ ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ॥

ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ ਮਿਹਰਵਾਨਾ॥ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਸਾਚੁ ਵਖਾਨਾ॥

ਪੰਨਾ - 628

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਿਆਲਤਾ ਹੋਈ, ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸੰਗਤ ਬਖਸ਼ੀ। ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਰਵਣ ਕੀਤੀ। ਬਾਣੀ ਦੁਖਾਂ ਤੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ੇਰਨੀ ਹੈ ਜੋ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਹਰਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਪੰਜਿਆਂ ਵਿਚ ਫੜ ਕੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਦੁਖ ਸਾਰੇ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੁਖ ਹੀ ਦੁਖ ਹਨ ਮਨਮੁਖ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਖੇਤ -

ਮਨਮੁਖੁ ਦੁਖ ਕਾ ਖੇਤੁ ਹੈ ਦੁਖੁ ਬੀਜੇ ਦੁਖੁ ਖਾਇ॥

ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਜੰਮੈ ਦੁਖਿ ਮਰੈ ਹਉਮੈ ਕਰਤ ਵਿਹਾਇ॥

ਪੰਨਾ - 947

ਦੁੱਖ ਦਾ ਇਲਾਜ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗਾ॥

ਪੰਨਾ - 611

ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਅਨੰਦ ਹੀ ਅਨੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲ ਗਿਆ ਆਦਮੀ ਤੇ ਬੀਬੀਆਂ, ਸਭ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਹ ਬਚਨ ਅਸੀਂ ਧੁਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ। ਬਾਣੀ, ਸ਼ਬਦ ਇਕੋ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਹੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ manifestation (ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ) ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਹੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਰਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਉਤਪਤਿ ਪਰਲਉ ਸਬਦੇ ਹੋਵੈ॥

ਸਬਦੇ ਹੀ ਫਿਰਿ ਓਪਤਿ ਹੋਵੈ॥

ਪੰਨਾ - 117

ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ॥

ਤਿਸ ਤੇ ਹੋਏ ਲਖ ਦਰੀਆਉ॥

ਪੰਨਾ - 3

ਅਸੀਂ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੂਲ ਹਉਮੈ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਉਮੈ ਵਿਚੋਂ ਦੁਖ ਹੀ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਗੋਰਖਨਾਥ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਦੁਖ ਕਿਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ? ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੀ -

ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ

ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਦੁਖਿ ਬਿਨਸਿ ਜਾਈ॥

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ

ਨਾਮਿ ਵਿਸਰਿਐ ਦੁਖੁ ਪਾਈ॥

ਪੰਨਾ - 946

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦਸਿਆ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਹਿਸਿਆਂ ਦੇ ਟਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਉਪਜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਧੁਨ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਥਾਲੀਆਂ

ਜਾਂ ਛੰਨੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਟਕਰਾਉਣ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਲੰਮੀ ਧੁਨ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਧੁਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਧੁਨ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਯੂ.ਪੀ. ਆਪਣੇ ਫਾਰਮ ਵਿਚ farming (ਖੇਤੀ) ਕਰਦਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਪੱਕੇ ਮਕਾਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੁੰਦੇ, ਜੰਗਲ ਕੱਟ ਕੇ ਉੱਚਾ ਜਿਹਾ ਥਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਛੱਪਰ ਬਣਾ ਲਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਛੱਪਰਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਡਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਅੱਗ ਨਾ ਲਗ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾ ਘਿਰ ਜਾਈਏ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸਦਾ ਹੀ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਕੁੱਤੇ ਵਗੈਰਾ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਝੱਗੇ ਅਤੇ ਬਘਿਆੜ ਜੋ ਆਮ ਹੀ ਸਨ ਉਹ ਚੁਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਨਾ ਹੀ ਬੱਕਰੀਆਂ ਰਖਦੇ ਸਾਂ। ਪਸ਼ੂ ਵੀ ਘੱਟ ਰਖਦੇ ਸਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ੇਰ ਜੋ ਉਥੇ ਆਮ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਹ ਮਾਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹੀ ਸਾਂ ਤੇ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਫਾਰਮ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਬਹੁਤ ਘਣੇ ਜੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸਿਓਂ ਜ਼ਮੀਨ ਘਿਰੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਦਰਖਤ ਕੱਟ ਕੇ ਥਾਂ ਸਾਫ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਸ਼ੇਰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਘੁੰਮਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਲੈਂਪ ਜਲਾ ਕੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰਕੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਓ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ੇਰ 25-30 ਗਜ਼ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਹੀ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜਿਹੜੇ ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਘਰ ਵਿਚ ਪਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਗਰਜ ਨਾਲ ਧੁਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਟਰਨ....ਟਰਨ....ਟਰਨ ਦੀ ਧੁਨ ਬਰਤਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਸ਼ਬਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੰਬ ਦਾ ਚਲ ਜਾਣਾ, ਗੋਲੀ ਦਾ ਚਲ ਜਾਣਾ, ਕੋਈ ਧਮਾਕਾ ਪੈ ਜਾਣਾ, ਕੋਈ ਭਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਧਰਤੀ ਗਿਰ ਪੈ ਜਾਣੀ, ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗਰਜਾਂ, ਗਿੱਦੜਾਂ, ਬਘਿਆੜਾਂ ਦੀਆਂ ਚੰਗਿਆੜਾਂ, ਬਲਦਾਂ, ਗਊਆਂ ਦਾ ਰੰਭਣਾਂ, ਮੱਝਾਂ ਦਾ ਅਰੜਾਉਣਾ ਸੱਪਾਂ ਦੇ ਫਰਾਟੇ, ਮੱਛਰ ਦੀ ਘੁੰ-ਘੁੰ ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਂ ਮੌਖਿਕ ਰੂਪ ਤੋਂ ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੀਸਰਾ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ

ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਓਅੰਕਾਰ ਵੀ ਆਖ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਨਿਰਾ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਦਿ ਬਾਣੀ ਵੀ ਆਖ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ -

ਪ੍ਰਥਮ ਓਅੰਕਾਰ ਤਿਨ ਕਹਾ ਸੋ ਧੁਨ ਪੂਰ ਜਗਤ ਮੋਹ ਰਹਾ॥
ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ
ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ॥ ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ॥
ਪੰਨਾ - 628

ਸ਼ਬਦ ਧੁਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਧੁਨ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਰੀਪੂਰਨ ਨਾਮ ਐਨਰਜੀ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਨਾਮ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹਨ। ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਪਰੀਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਥੰਮ ਕੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਨਾਮ ਨੇ ਸਾਰੇ ਆਕਾਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਸ਼ਬਦ ਅਸਾਡੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਇਕਾਗਰਤਾ ਹੋਣ ਤੇ ਗੂੰਜਦਾ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਅੰਦਰਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਹਲਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬਉਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ ਗੁਆ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਸਬਦੇ ਹੀ ਨਾਉ ਉਪਜੈ ਸਬਦੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਆ॥
ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਸਭੁ ਜਗੁ ਬਉਰਾਨਾ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ॥
ਪੰਨਾ - 644

ਇਸ ਬ੍ਰਹਮ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਹ ਇਤਨੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਚੇਤਨ ਐਨਰਜੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ, ਪੂਰਨ ਬਣਤ, ਪੂਰਨ ਮਰਿਆਦਾ ਹੈ, ਏਕੰਕਾਰ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਲਈ ਇਹੀ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਪਰ ਆਪ ਅਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਮੇਰਾ ਨਿਆਰਾ ਪਿਆਰਾ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ॥
ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ॥
ਦਾਤਾ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਤੂੰ ਤੁਸਿ ਦੇਵਹਿ ਕਰਹਿ ਪਸਾਓ॥
ਤੂੰ ਜਾਣੋਈ ਸਭਸੈ ਦੇ ਲੈਸਹਿ ਜਿੰਦੁ ਕਵਾਉ॥

ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ॥ ਪੰਨਾ - 463

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨਾਮ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸਾਰੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ-

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲੇ ਜੰਤ॥
ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ॥
ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ॥
ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸੁਨਨ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ॥
ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਆਗਾਸ ਪਾਤਾਲ॥
ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲ ਆਕਾਰ॥
ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਪੁਰੀਆ ਸਭ ਭਵਨ॥
ਨਾਮ ਕੇ ਸੰਗਿ ਉਧਰੇ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰਵਨ॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸੁ ਆਪਨੈ ਨਾਮਿ ਲਾਏ॥
ਨਾਨਕ ਚਉਥੇ ਪਦ ਮਹਿ ਸੋ ਜਨੁ ਗਤਿ ਪਾਏ॥

ਪੰਨਾ - 284

ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਆਖਦੇ ਹਾਂ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਰਾਹੀਂ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਉਸ ਹਾਲਤ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸੁਆਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਟਿਕਾਓ ਵਾਲਾ ਰਾਗ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਵਜਦਾ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਜੋ ਐਸਾ ਦਿਲ ਖਿਚਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ ਲੋਕ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਇਕਾਗਰਤਾ ਵਿਚ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਜੇ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਨ ਟਿਕਾਉ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਨ ਦੇ ਪੂਰੇ ਟਿਕਾਓ ਕਰਕੇ ਜਦ ਅਨੰਦ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸੰਗੀਤਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਸਹਿਜ ਧੁਨੀ ਦਾ ਉਠਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਧੁਨ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਕਾਲ ਖਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਗਾਵੈ ਮੰਗਲ ਮਨੁਆ॥
ਅਬ ਤਾ ਕਉ ਫੁਨਿ ਕਾਲੁ ਨ ਖਾਇ॥ ਪੰਨਾ - 373

ਸੋ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧਾਵਤੁ ਖੰਮਿਆ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਦਸਵਾ ਦੁਆਰੁ ਪਾਇਆ॥
ਤਿਥੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭੋਜਨੁ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਉਪਜੈ
ਜਿਤੁ ਸਬਦਿ ਜਗਤੁ ਖੰਮਿ ਰਹਾਇਆ॥
ਤਹ ਅਨੇਕ ਵਾਜੇ ਸਦਾ ਅਨਦੁ ਹੈ ਸਚੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਏ॥
ਇਉ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ
ਧਾਵਤੁ ਖੰਮਿਆ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਸਿਆ ਆਏ॥

ਪੰਨਾ - 441

ਇਸ ਸਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ -

ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰੁ ਹੋਇ ਏਕੰਕਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ਸਦਾਇਆ॥
ਏਕੰਕਾਰੁ ਸਬਦ ਧੁਨਿ ਓਅੰਕਾਰੁ ਅਕਾਰੁ ਬਣਾਇਆ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 26/2

ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਉਤਪਤ ਤੇ ਪਰਲੋ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰਲੋ ਹੋ ਕੇ ਇਹੀ ਸ਼ਬਦ ਮੁੜ ਕੇ ਉਤਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਾਸਾ ਕਿਥੇ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੀ ਕੋਈ ਵੀ ਦੂਜੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਾ ਹਉਮੈ ਸੀ ਨਾ ਮਾਇਆ ਸੀ ਨਾ ਵਿਕਾਰ ਸੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਨਰਕ ਸੀ, ਨਾ ਸਵਰਗ ਸੀ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਛਾਇਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਕੀ ਸੀ? ਇਕੋ ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਮਹਿਮਾ ਵਿਚ ਆਪ ਸਥਿਤ ਸੀ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਜਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪੇ ਜਾਣਣ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਅਸਿਤਤ੍ਵ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਮਹਾਨ ਡੂੰਘੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਜੀਵ ਉਪਾਧੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਸੁਖੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮਾਂ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਆਪ ਹੀ ਆਦਿ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਾਸਾ ਕਿਥੇ ਸੀ? ਇਹ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਕਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਸੀ? ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੋ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੋਰਖਨਾਥ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ! ਇਕ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਪੁਛਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਾਸਾ ਕਿਥੇ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਭਵਜਲ ਨੂੰ ਤਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਹੇ ਗੋਰਖਨਾਥ! ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਾਸਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਜਿਧਰ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਓਹੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।” ਜਿਵੇਂ ਕਿ-

ਸੁ ਸਬਦ ਕਉ ਨਿਰੰਤਰਿ ਵਾਸੁ ਅਲਖੰ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਸੋਈ॥
ਪਵਨ ਕਾ ਵਾਸਾ ਸੁੰਨ ਨਿਵਾਸਾ ਅਕਲ ਕਲਾ ਧਰ ਸੋਈ॥

ਪੰਨਾ - 944

ਇਸ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਹੀ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਤਕ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੀ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਅੰਤਰਿ ਆਨੇਰਾ॥
ਨ ਵਸਤੁ ਲਹੈ ਨ ਚੁਕੈ ਫੇਰਾ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਥਿ ਕੁੰਜੀ ਹੋਰਤੁ ਦਰੁ ਖੁਲੈ ਨਾਹੀ
ਗੁਰੁ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਮਿਲਾਵਣਿਆ॥ ਪੰਨਾ - 124

ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਇਹ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਨਿਰੰਤਰ ਧੁਨ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਆਸਰਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਤੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਟੁੱਟ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਹੀ ਭੰਨ

ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦੁਖ ਜਿਸ ਥਾਂ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਥੇ ਸੁਖ ਹੀ ਸੁਖ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰਨ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਉਪਰ ਨਿਰੁੱਧ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਚੇਤਨ ਰੂਪ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਥੇ ਵੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ ਦੀ ਵਰਸ਼ਾ ਦੀ ਝੜੀ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਝਿਮ-ਝਿਮ ਵਰਸਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਜੀਵ ਦੀ ਸੁਰਤ ਪੀ ਕੇ ਮਤਵਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

**ਕਬੀਰ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੀ ਮਉਜ ਕੋ ਕਹਿ ਕੈਸੇ ਉਨਮਾਨ॥
ਕਹਿਥੇ ਕਉ ਸੋਭਾ ਨਹੀ ਦੇਖਾ ਹੀ ਪਰਵਾਨੁ॥**

ਪੰਨਾ - 1370

ਨਰ, ਨਾਰੀ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਇਹ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਦੀਵੀ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਆਪਣੇ ਬਲ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ, ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸੂਝ ਨਾਲ, ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਅਕਲ ਨਾਲ, ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਪਰੀਪੂਰਨ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਮ ਚੇਤਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਰਮੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਕੋਈ ਥਾਂ ਵੀ ਐਸੀ ਨਹੀਂ ਜਿਥੋਂ ਉਹ ਦੇਖਦੇ ਨਾ ਹੋਣ, ਸੁਣਦੇ ਨਾ ਹੋਣ, ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਜਦੋਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚਿੰਤਾ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਿਤੇ ਦੇਖਣ ਮਾਤਰ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਅੰਤਰ ਕਮਲ ਸਿੱਧਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਮਹਾਂ ਅਨੰਦਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਉਪਰ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਉਪਰ ਇਕ ਕਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਘੋਰ ਬੀਆਬਾਨ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਵਸੇ ਹੋਏ, ਅਜਿਹੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਵੀ ਭਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਵੀ ਵਜੂਦ ਉਥੇ ਨਿਵਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ। ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਗੀਣੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਛੱਡ ਜਾਣ ਨਾਲ ਬਾਕੀ ਕੀ ਬਚਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਦੀਵੇ ਵਿਚੋਂ ਤੇਲ ਮੁਕ ਜਾਣ ਨਾਲ ਦੀਵੇ ਦੇ ਬੁਝਣ ਵਾਂਗੂੰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ - Eat drink and be merry for we shall have to die. ਖਾਓ ਪੀਓ ਐਸ

ਕਰੋ, ਬਾਬਰ ਆਲਮ ਦੁਬਾਰਾ ਨੇਸਤਿ ਵਾਲੀ ਧਾਰਨਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ ਕਿ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਕਰਨਾ, ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣੀ ਅਤੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਨਦੀ ਵਿਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦੇਣਾ। ਇਹ ਕਿੱਤਾ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰ ਇਕ ਮੋਟਾ ਥਰ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ੁਭ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੰਘਦੀ। ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮਰਦਾਨਾ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਇਸ ਨਗਰ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨਾ ਆਈ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਪਿੰਡ, ਨਗਰ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਪਾਪ ਭਰੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਪਾਪ ਕਰਕੇ ਹਰ ਬੰਦੇ ਦਾ ਓਰਾ ਐਨਾ ਮੋਟਾ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਦੂਰੀਆਂ ਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਬੰਦੇ ਅੰਦਰ ਭੈ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਪਾਪ ਚਿਤਵਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਸੈਂਕੜੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੋ ਪਾਪ ਦਾ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਸੀ। ਇਸ ਪਾਪ ਦੀਆਂ ਡਰਾਉਣੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਸਮੁੱਚਾ ਓਰਾ ਬਣਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸੋ ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਜਿਹਾ, ਪੁੰਧਲਾ ਜਿਹਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਗਰ ਦੇਖਣ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾ ਦਿਤੀ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਠੱਗਾਂ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪਾਰਖੂ ਸੀ। ਉਹ ਆਦਮੀ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਮੋਹਰਾ ਦੇਖ ਕੇ, ਉਸ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਉਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਖ ਕੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਬੰਦੇ ਪਾਸ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਧਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨਾਮ ਧਨ ਤੋਂ ਅਗਿਆਤ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਦੇ ਨਾਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸਮਝਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਨੂਰੀ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਅਸਾਡੇ ਪਾਸ ਅੱਜ ਉਹ ਧਨੀ ਆ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਅਤਿ ਕੀਮਤੀ ਲਾਲ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਂ ਰਬਾਬ ਵਿਚ ਜਾਂ ਆਪਣਾ ਮਾਸ ਚੀਰ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਜ਼ਖਮ ਠੀਕ ਕਰ ਲਏ ਹੋਣੇ, ਹਨ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਕੇ ਇਹੀ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਧਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਨਾਮ ਧਨ ਨਾ ਕੋਈ ਚੋਰ ਉਚੱਕਾ ਚੁੱਕ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਪਾਣੀ ਡੋਬ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਅੱਗ ਜਾਲ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਧਨ ਨੂੰ ਜਮਦੂਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖੋਹ ਸਕਦੇ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਦਾ ਗਵਾਇਆ ਗੁੰਮਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਏਕੋ ਨਿਹਚਲ ਨਾਮ ਧਨੁ ਹੋਰੁ ਧਨੁ ਆਵੈ ਜਾਇ॥

ਇਸੁ ਧਨੁ ਕਉ ਤਸਕਰੁ ਜੋਹਿ ਨ ਸਕਈ ਨਾ ਓਚਕਾ ਲੈ ਜਾਇ॥

ਇਹੁ ਹਰਿ ਧਨੁ ਜੀਐ ਸੇਤੀ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਜੀਐ ਨਾਲੇ ਜਾਇ॥
ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਈਐ ਮਨਮੁਖਿ ਪਲੈ ਨ ਪਾਇ॥
ਧਨੁ ਵਾਪਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਜਿਨਾ ਨਾਮ ਧਨੁ ਖਟਿਆ ਆਇ॥

ਪੰਨਾ - 511

ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਠੱਗਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਵਾਲੇ ਧਨ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸੀ। ਨਾਮ ਧਨ ਬਾਰੇ ਬਿਲਕੁਲ ਅਗਿਆਤ ਸਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਕਿੰਨੇ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਖਿਚਵੇਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਨੂਰ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਿਆਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਹੈ ਜੋ ਛੁਪਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਇਕ ਗੱਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਤਿਥੀ ਸਾਡੇ ਵਲ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਕੱਠੋਰ ਅੱਖਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਦੀ ਤਾਬ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕਦੀਆਂ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਐਸਾ ਭੈ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਰੋੜ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਚਰਨ ਇਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਪੈਂਦਿਆਂ ਹੀ ਕੁਝ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਕੁਝ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਲਵਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੱਕਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਜੂਦ ਵਲ ਜਦੋਂ ਤਕਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਨ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰਸਾ ਰਹੇ ਹੋਣ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਅਸਰ ਨੂੰ ਬੁਝ ਸਕਣ। ਇਹ ਤਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਵਿਉਂਤਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਜਲ ਕੱਢ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ ਅਤੇ ਫੇਰ ਆਪ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਹੋ ਗਏ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਕਈਆਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਸਮੇਤ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਗਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਅਸਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿਤਾ ਕਿ ਭੰਨ ਤੋੜ ਦੀਆਂ ਵਿਉਂਤਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਚੈਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਈ, ਸੁਖ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਾੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ। ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਮਾੜੇ ਭਾਗ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵੀ ਬੰਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸਰਵਣ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।” ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਤੂੰ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਵਰਗਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਝਰਮਟੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਬੈਕੁੰਠਪਤੀ ਆਪ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਕਤ ਆਤਮਾਵਾਂ ਤੇਰੇ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਸਰਵਣ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਜੇ ਭਾਗ ਉਚੇ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਨਾ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਲਾਭ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਧੂ ਉਪਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਆ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸੰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ ਜਿਸੁ ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹਨਾ॥

ਪੰਨਾ - 642

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਦੇ ਭਾਗ ਹਨ ਇਹ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਬੋਝ ਥੱਲੇ ਦਬੇ ਹੋਏ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਗਾਜ਼ਰੀ ਭਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਅਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਤਾਂ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਲਤਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਇਕ ਭੇਦ ਦੀ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਗੁਪਤ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਧੁਨ ਪੁੱਜ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਮੰਡਲਾਂ ਦੇ ਵਾਸੀ ਤੇਰਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸਮਾਧਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ।

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਬਾਬ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਕੁਮੰਡਲ ਅਤੇ ਡੋਰੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ। ਦੋ ਚਾਰ ਵਾਧੂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਵਲੋਟ ਕੇ ਇਕ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਬਿਸਤਰਾ ਜਿਹਾ ਬਣਾ ਕੇ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਰੱਸੀਆਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਮੋਢੇ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਡੰਡੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬਰਛਿਆਂ ਵਰਗਾ ਲੋਹਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲੰਮੇ ਰਸਤੇ ਪੈ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗ ਆਈ, ਉਸ ਘਰ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਸਨ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਥੇ ਹਨ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧੰਨ ਸੀ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਉਹ ਮਾਰ ਕੇ ਗੁਪਤ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਧਨ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ। ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਵੀ ਬਚਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪੁੰਨ ਸਮਝ ਕੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਾਲੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਪਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਰਨ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਉਹ ਪਾਲਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੀਰ ਚੋਰ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਖਾਧੀ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਚੋਬਰ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੁਰਾ ਕੱਢੋ ਅਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਦੌੜੇ। ਖੁਰਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਕਿ ਪੈੜ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਤਾਜ਼ੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਉਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਤ ਦਾ ਕਰਮ ਸੀ। ਇਹ ਖੁਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦਸ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਪੈੜ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਰ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਤਾਕਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੈੜਾਂ ਵਾਲੇ ਬਘਿਆੜ ਤੇ ਸੂਰ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਭਾਰੇ ਹਨ। ਸੋ ਪੈੜਾਂ ਦੇ ਪਾਰਖੂ ਸਨ। ਰਸਤੇ ਉਪਰ ਸਿੱਧੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਦੌੜ ਕੇ ਪੰਜ-ਚਾਰ ਮੀਲ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਲਲਕਾਰਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਜਾਦੂਗਰ ਹੈਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਜਾਦੂ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਲਾ ਦਿਤਾ। ਠਹਿਰ ਜਾਹ, ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਮਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ। ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਬਰਛੇ ਸਨ, ਜਲਾਦਾਂ ਵਰਗੇ ਚਿਹਰੇ ਸਨ ਸਾਧਾਰਣ ਬੰਦਾ ਤਾਂ ਦੇਖ ਹੀ ਕੰਬ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਲ ਨੂੰ ਬਰਛਿਆਂ ਅਤੇ ਗੰਢਾਸੀਆਂ, ਛਬੀਆਂ ਫੜ ਕੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਬਾਹਾਂ ਉਲਾਰੀਆਂ ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੋਸ਼ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬਾਂਹ ਉਲਾਰ ਕੇ ਉਹ ਸਸਤਰਾਂ ਦਾ ਵਾਰ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਆਪ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚੁਕ ਕੇ ਲਿਆਏ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਪਿਛੇ ਐਨੀ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਮਚਾਈ

ਕਿਉਂ ਆ ਰਹੇ ਹੋ। ਉਹ ਇਕ ਜੁਬਾਨ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲੇ, ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਧਨੀ ਹੋ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਰਨ ਆਏ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਏ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਹਾਮੂਰਖਤਾ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਕੌਤਕ ਰਚਿਆ ਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਹਾਦਰੋ! ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬੜੇ ਸੂਰਬੀਰ ਹੋ, ਨੇਕ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ, ਨਾ ਹੀ ਗਰੀਬ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਪਰ ਤੁਹਾਡਾ ਜ਼ੋਰ ਡਾਕੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਜੋਰ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਹੱਕ ਖੋਹਣ ਵਾਲਾ ਜੋਰ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤਮੋਗੁਣੀ ਜੋਰ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਦੇਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਲੈ ਫਾਹੇ ਰਾਤੀ ਤੁਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਾਣੀ॥
ਤਕਹਿ ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆ ਲੁਕਿ ਅੰਦਰਿ ਠਾਣੀ॥
ਸੰਨੀ ਦੇਨਿ ਵਿਖੰਸ ਥਾਇ ਮਿਠਾ ਮਦੁ ਮਾਣੀ॥
ਕਰਮੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਆਪੇ ਪਛੁਤਾਣੀ॥
ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਤਿਲ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ॥

ਪੰਨਾ - 315

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਅੱਛਾ! ਤੁਸੀਂ ਬਹਾਦਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਪਰ ਪਾਪ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਜੋਸ਼ ਹੈ, ਲੁਟੇਰੇ ਧਾੜਵੀਂ ਹੋ। ਦੇਖੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਕਲ ਦੀ ਗੱਲ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਇਥੇ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਮੌਕੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੂਹੀਏ ਸਾਡੀ ਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਪੈੜ ਦੇਖ ਕੇ ਪਛਾਣ ਜਾਣਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਹ ਦੇਖੋ, ਲਕੜੀਆਂ ਦਾ ਢੇਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਸਾਨੂੰ ਇਸ ਢੇਰ ਉਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਅੱਗ ਲਾ ਦੇਣੀ, ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਹੀ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਬਚ ਜਾਵੋਗੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਬਾਬਾ ਅਸੀਂ ਅੱਗ ਕਿਥੋਂ ਭਾਲਦੇ ਫਿਰੀਏ? ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਫੇਰ ਪਿਛੋਂ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਅੱਜ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਰਹੇ, ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਗੁਪਤ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਜੋਸ਼ ਠੰਢਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਕਿਧਰੋਂ ਸੋਚ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਰੁਕ ਗਈਆਂ। ਚੰਗਾ, ਤੂੰ ਹੀ ਦੱਸ ਅੱਗ ਕਿਥੋਂ ਲਿਆਈਏ?” ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਓ, ਓਹ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸਿਵਾ ਬਲਦਾ ਹੈ ਉਥੋਂ ਅੱਗ ਲੈ ਆਓ। ਦੋ ਲੜਕੇ ਅੱਗ ਲੈਣ ਲਈ ਦੌੜੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਘੋਰਾ ਪਾ ਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਸਮੇਤ ਡਾਕੂਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਦੀ ਰੌਣਕ ਵਿਚ ਰਾਈ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਿਆ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਡੰਡੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹਨ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤੀਏ ਤਾਂ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਥਾਂ ਸਿਰ ਸੁੱਟ ਦੇਵੋਗੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਭਜਾ ਦੇਵੋਗੇ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਚਿਤ ਵਿਚ ਹੋਣੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਉਹ ਜਦੋਂ ਉਥੋਂ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਥੇ ਇਕ ਪਾਪੀ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਾਏ ਕੁਰਲਾਪ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭੈ ਭਰੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਦਖਲ ਨਾ ਦਿਤਾ ਸਿਰਫ ਐਨਾ ਹੀ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਰਦੇ ਹੋ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਮਾਂ ਦੇ ਦੂਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਰੂਹ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਸਰੀਰ ਧਾਰ ਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਚੰਗਾ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਂਗੂੰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਦੇ ਰਹੇ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ਦੇਖੋ ਤੁਹਾਡੇ ਦਾਦਾ ਪੜਦਾਦੇ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਉਹ ਪਾਪ ਕਰਕੇ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਸੜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਾਏ-ਹਾਏ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ -

ਪਾਪੀ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਕਰਦੇ ਹਾਇ ਹਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਜਿਉ ਮਥਨਿ ਮਾਧਾਣੀਆ ਤਿਉ ਮਥੇ ਧ੍ਰਮ ਰਾਇ॥
ਪੰਨਾ - 1425

ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਲਿਜਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਪਾਪੀ ਨੂੰ ਕੁੱਟਦੇ ਮਾਰਦੇ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਆਓ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੇ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ ਗੁਆ ਲਿਆ। ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਵਿਚ ਨਿਕਲ ਗਈ, ਪਿਆਰਿਓ! ਤੁਹਾਡਾ ਵੀ ਇਹੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਵੀ ਨੇਕੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਵੇ ਵਿਚੋਂ ਅੱਗ ਕੱਢੀ, ਇਕ ਮੋਟਾ ਸੱਕ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਉਪਰ ਰੱਖ ਲਈ। ਜਦੋਂ ਵਾਪਸ ਮੁੜਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਝਗੜਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਰੂਹ ਨੂੰ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ ਚਿਹਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਕਿ ਜੋ ਰੂਹ ਹਾਏ-ਹਾਏ ਕਰਦੀ ਸੀ ਉਹ ਇਕ ਦਮ ਸ਼ਾਂਤ ਕਿਵੇਂ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਰੂਹ ਨੇ ਪਾਪ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤੇ ਸਨ ਪਰ ਇਸ ਜੁਗ ਦੇ ਤਾਰਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੋ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਇਸ ਉਪਰ ਪੈ ਗਈ। ਉਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਐਨੀ ਤਾਕਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪਾਪ ਕੱਟੇ ਗਏ। ਇਹ ਜੀਵ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਸਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੇਵਗਣ ਬਿਬਾਣ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕੌਣ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਐਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭੋਲਿਓ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮੂਰਖ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਪਛਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਅੱਗ ਲੈਣ ਆਏ ਹੋ। ਜਾਓ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਓ। ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਮਾਰਨ ਤੇ ਮਾਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਕੀ ਮਜ਼ਾਲ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵੀ ਆ ਸਕੋ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਨੱਠੇ ਅਤੇ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਗਿਰ ਗਏ ਅਤੇ ਇਕੋ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਖਸ਼ ਲਵੋ-ਬਖਸ਼ ਲਵੋ। ਨਾਲ ਦੇ ਸਾਥੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਹ ਕਾਇਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਈਆਂ!” ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਖਿਓ! ਕੋਈ ਹੋਰ ਪਾਪ ਨਾ ਕਰ ਲੈਣਾ, ਇਹ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਆਪਣੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਲੁੱਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਰ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਸੁਣਦੇ ਤਾਂ ਆਏ ਹਾਂ ਪਰ ਅੱਜ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਚਿਖਾ ਵਾਲੀ ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ ਦੱਸੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਆਪਣੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਭ ਮਤ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਮਹਾਂਨਿੰਦਨੀ ਕਿੱਤੇ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿਵਾਇਆ। ਉਥੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਖੂਹ ਲਵਾਏ, ਬਲਦ ਮੰਗਾਏ, ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਦੀ, ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸੀ। ਹੁਣ ਉਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਵੀ ਚੋਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ। ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਧਰੀਕ ਸਿੱਖ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਹਰੇਕ ਦੇ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ’। ਧਰਮਸਾਲ ਬਣ ਗਈ, ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਹ ਮੈਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਥਰ ਤੋੜ ਦਿਤੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ, ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਦੁਖ ਮਿਟਾ ਦਿਤੇ।

ਸੋ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਹ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਜੋ ਆਪਾਂ ਵੀ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਣੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਦੀ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਧੁਨ ਹੈ। ਮਿਹਨਤ ਕੀਤਿਆਂ ਇਹ ਪਸੰਤੀ ਬਾਣੀ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਖਿੱਚ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਹ ਮਧਮਾ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਬੈਥਰੀ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਇਸ ਵਿਚ ਬਾਹਰਲੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਰਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਧਮਾ ਤੇ ਬੈਥਰੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟ ਰਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਅਸਰ ਇਸ ਉਪਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੰਦੇ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਅਸਰ ਇਸ ਉਪਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਰਮਲਤਾ ਨੂੰ ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਧੁਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹ ਪੱਕੀ ਹੈ ਪਰ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ-ਆਉਂਦੇ ਇਹ ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਧਕਾਰ ਪਾ ਦੇਵੇ। ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਰ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਨਾ ਸੁਖ ਦੇਵੇ, ਦੁਖਾਂ ਵਲ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ‘ਚੋਂ ਆਉਂਦੀ ਇਹ ਨਿਰਮਲ ਧਾਰਾ ਪੱਕੀ ਬਾਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਬੋਲਣ, ਉਚਾਰਨ ਕਰਨ, ਲਿਖਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ, ਚਾਹੇ ਕੰਮਪਿਊਟਰ ਜਾਂ ਟੇਪ ਵਿਚ ਭਰ ਦੇਣ। ਉਹ ਕ੍ਰਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਰੂਪਮਾਨ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਧੁਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ, ਬੋਲੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਸਾਡੀ ਸਮਝਗੋਚਰੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬਣ ਗਈ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਪਿਆਰਿਓ! ਅਸੀਂ ਇਸ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਤੱਤ ਕੱਢਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪਮਾਨ ਹੋਏ 1430 ਪੰਨਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਜਿਵੇਂ ਵੱਡੀਆਂ ਮਧਾਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦਹੀਂ ਪਾ ਕੇ ਰਿੜਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਜੋ ਤੱਤ ਮੱਖਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਮੱਖਣ ਵਿਚੋਂ ਘੀ ਕੱਢਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁਧ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ, ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਟ-ਪੁਸ਼ਟ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਤੱਤ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ‘ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ’ ਹੈ। ਜੋ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਤੱਤ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ‘ੴ ਤੋਂ ਆਦਿ ਸਚ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ’ ਹੈ। ਇਹੋ ਤੱਤ ਜਦੋਂ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਵਸਣਾ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੀ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਾਨੂੰ ਆਤਮ ਚਿੰਤਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਅਸਾਡਾ ਵਜੂਦ ਇਸ ਆਤਮ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਾਣੀ ੴ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਸਾਡੀ ਹੋਸ਼ ਨੂੰ ੴ ਵਿਚ ਹੀ ਅਭੇਦ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਜੋ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੇ ਆਸਰਾ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਰਸਨਾ ਦੇ ਉਪਰ ਉਤਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਣ ਕੇ ਝਰਨੂਟਾਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸ੍ਰਾਸ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰਾ ਬਣ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਰਸਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਬਾਣੀ ਨਾਮ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ ਵਿਚ ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਆਸਰਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਆਸਰੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਆਸਰੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੁਹਤਾਜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਾ ਤੂ ਮੇਰੇ ਵਲਿ ਹੈ ਤਾ ਕਿਆ ਮੁਹਛੰਦਾ॥
 ਤੁਧੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੈਨੋ ਸਉਪਿਆ ਜਾ ਤੇਰਾ ਬੰਦਾ॥
 ਲਖਮੀ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ ਖਾਇ ਖਰਚਿ ਰਹੰਦਾ॥
 ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਮੇਦਨੀ ਸਭ ਸੇਵ ਕਰੰਦਾ॥
 ਏਹ ਵੈਰੀ ਮਿਤ੍ਰ ਸਭਿ ਕੀਤਿਆ ਨਹ ਮੰਗਹਿ ਮੰਦਾ॥
 ਲੇਖਾ ਕੋਇ ਨ ਪੁਛਈ ਜਾ ਹਰਿ ਬਖਸੰਦਾ॥
 ਅਨੰਦੁ ਭਇਆ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦਾ॥
 ਸਭੇ ਕਾਜ ਸਵਾਰਿਐ ਜਾ ਤੁਧੁ ਭਾਵੰਦਾ॥

ਪੰਨਾ - 1096

ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ ਇਸ ਅੰਤਰੀਵ ਬਾਣੀ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਮਾਰ ਕੇ ਮੁਕਾ ਦਿਤਾ। ਭਾਵੇਂ ਨਾਮ ਰੂਪ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ੴ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੋਂਦ ਦਾ ਅਖੰਡ ਧਿਆਨ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ

ਹੀ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਐਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੀ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਤੱਤ ਬਾਣੀ ਬੈਠ ਗਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਖਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਾਲਕ-ਏ-ਕੁਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਏਕੰਕਾਰ ਜੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਰੱਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਆਪ ਕਰਦੇ ਹਨ।

**ਅਚਿੰਤ ਕੰਮ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਭ ਤਿਨ ਕੇ
ਜਿਨ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰਾ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਸਦਾ ਮਨਿ ਵਸਿਆ
ਸਭਿ ਕਾਜ ਸਵਾਹਰਣਹਾਰਾ॥**

ਪੰਨਾ - 638

ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਮੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਫੁਰਨਾ ਮਨ ਵਿਚ ਉਠਿਆ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕਾਰਜ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਇਆ ਹੈ, ਆਤਮ ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਅਮਰ ਜੀਵਨ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਜੋ ਹੱਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਦਾ ਹੀ ਮਿਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦੇ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਦਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੀ ਰੂਪ ਬਣਾ ਲਿਆ ਕਰਦਾ ਹਾਂ -

**ਨਾ ਤੂ ਆਵਹਿ ਵਸਿ ਬਹੁਤੁ ਘਿਣਾਵਣੇ॥
ਨਾ ਤੂ ਆਵਹਿ ਵਸਿ ਬੇਦ ਪੜਾਵਣੇ॥
ਨਾ ਤੂ ਆਵਹਿ ਵਸਿ ਤੀਰਥਿ ਨਾਈਐ॥
ਨਾ ਤੂ ਆਵਹਿ ਵਸਿ ਧਰਤੀ ਧਾਈਐ॥
ਨਾ ਤੂ ਆਵਹਿ ਵਸਿ ਕਿਤੈ ਸਿਆਣਪੈ॥
ਨਾ ਤੂ ਆਵਹਿ ਵਸਿ ਬਹੁਤਾ ਦਾਨੁ ਦੇ॥
ਸਭ ਕੋ ਤੇਰੈ ਵਸਿ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰਾ॥
ਤੂ ਭਗਤਾ ਕੈ ਵਸਿ ਭਗਤਾ ਤਾਣੁ ਤੇਰਾ॥**

ਪੰਨਾ - 962

ਇਹ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਬੰਨੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਭਗਤ ਛੁਡਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਣ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਜੋ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਣ ਮੈਂ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ -

**ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਛੁਡਾਵੈ ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੁਟੈ ਮੋਹਿ॥
ਏਕ ਸਮੈ ਮੇ ਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੈ ਤਉ ਫੁਨਿ ਮੇ ਪੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ॥**

ਪੰਨਾ - 1252

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ

ਫੇਰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

**ਦੁਖੁ ਵੇਛੋੜਾ ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਭੂਖ॥
ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਸਕਤਵਾਰ ਜਮਦੁਤ॥
ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਰੋਗੁ ਲਗੇ ਤਨਿ ਧਾਇ॥
ਵੈਦ ਨ ਭੋਲੇ ਦਾਰੂ ਲਾਇ॥**

ਪੰਨਾ - 1256

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੇਅੰਤ ਰੋਗ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਰੋਗਾਂ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਗੁਸਤ ਹੋਇਆ ਉਭੇ ਸਾਹ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਮਨੁਖ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

**ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਮਾਨੁਖ ਕਉ ਦੀਨਾ॥
ਕਾਮ ਰੋਗਿ ਮੈਗਲੁ ਬਸਿ ਲੀਨਾ॥
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਰੋਗਿ ਪਚਿ ਮੁਏ ਪਤੰਗਾ॥
ਨਾਦ ਰੋਗਿ ਖਪਿ ਗਏ ਕੁਰੰਗਾ॥
ਜੋ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਸੋ ਰੋਗੀ॥**

ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੋਗੀ॥ ਪੰਨਾ - 1140

ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਜੀਭ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ। ਮੱਛੀ ਸੁਆਦ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਵਸ ਹੋਈ ਹੋਈ ਕੁੰਡੀ ਨਾਲ ਲਾਏ ਅੰਨ੍ਹੇ ਜਾਂ ਮਾਸ ਨੂੰ ਕੁੰਡੇ ਸਮੇਤ ਅੰਦਰ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕੁੰਡੀ ਗਲ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਛੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਰਕੇ ਉਹ ਤੜਫ-ਤੜਫ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਤੰਗਾ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਾ ਰੋਗੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਜਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਲਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਾ ਸੇਕ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਇਹਦੇ ਫੰਘ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਮਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਰੋਗ ਭੰਵਰੇ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਫੁੱਲ ਉਪਰ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਫੁੱਲ ਰਾਤ ਪਈ ਤੇ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਫੁੱਲ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਚੀੜਿਆ ਜਾ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰਨ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਰੋਗ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਘੰਡੇਹੜੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਵਲੋਂ ਵਜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਅਵਾਜ਼ ਦੀ ਸੇਧ ਵਿਚ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਮ ਦਾ ਰੋਗ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੀ ਹਥਣੀ ਦੇਖ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਇਹ ਐਨਾ ਕਾਮ ਵਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੀ ਹਥਣੀ ਵਲ ਨੂੰ ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਹਥਣੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਟੋਆ ਪੁੱਟ ਫੂਸ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਸ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਐਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਲਾਮੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਜੀਵ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਘਾਣ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਇਲਾਜ ਇਸ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੈ-

ਪਰਮੇਸਰਿ ਦਿਤਾ ਬੰਨਾ॥ ਦੁਖੁ ਰੋਗੁ ਕਾ ਡੇਰਾ ਭੰਨਾ॥

ਪੰਨਾ - 628

ਜਦੋਂ ਸ਼ਬਦ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਵਸ ਗਿਆ, ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਜਦੋਂ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵਸ ਗਈ, ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 33 ਤੇ)

ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ

ਮੂਲ ਲੇਖਕ - ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ - ਡਾ. ਬੀਬੀ ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ

ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਸੰਤ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਕੇਵਲ ਹਿਮਾਲੀਆ ਉਤੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਨਗਰਾਂ ਦੇ ਐਨੇ ਨੇੜੇ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੂਰ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਭੇਜੇ ਪਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਮਿਲਣ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗ ਹੀ ਜਾਏ ਕਿ ਉਹ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਤਿਆਰ ਕਰ ਹੀ ਦੇਵਾਂ, ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਤੂੰ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਸਵੇਰੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।”

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਬਾਰਾਂ ਘੰਟੇ ਹੋਰ ਠਹਿਰ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਸਿਖਾ ਦਿੰਦੇ?”

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ।”

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਨ ਜੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਤਾਂ ਤੋਂ ਸਨ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ ਉਹ ਸਵਾਮੀ ਸਨ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਮਝਦੇ ਸਨ, ਈਸਾਈ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਈਸਾਈ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਈਸਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਬਰਸਥਾਨ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਦਫਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਪਣੇ ਕਬਰਸਤਾਨ ਲੈ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਹਿੰਦੂ ਸੋਚਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਦਾਹ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਫੇਰ ਉਥੇ ਕੋਈ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾਉਣਗੇ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਡਾਕਟਰ ਆਇਆ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਘੰਟੇ ਕਾਫੀ ਘਬਰਾਹਟ ਪਈ ਰਹੀ। ਲੋਕੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਆਗੂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਨ ਲਗ ਪਏ ਹਰ ਕੋਈ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਜੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਆਇਆ ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਕੌਣ ਸਨ ਤੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਸੁਲਝਾਉਣ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕੇਗਾ।

ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ

ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹਨ? ਇਹ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਗਏ ਕਿੰਨੀ ਸਮਝਿਆ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਗਏ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਵੀ ਸਮਝਿਆ ਬਣ ਗਈ, ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਸਿਖਾਇਆ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਸਚਮੁਚ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਅਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਛੱਡਿਆ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਹੀ ਹੋਏ ਸਨ ਉਹ ਇਕ ਦਮ ਉਠ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਦੇਖੋ, ਮੈਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਮੈਂ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਝਗੜੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ। ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਬੜੇ ਡਰੇ-ਡਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਦੇਖਣ ਲਗ ਪਏ, ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਸਾਰੇ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਓ, ਤੁਸੀਂ ਹਿੰਦੂ, ਤੁਸੀਂ ਈਸਾਈ, ਮੁਸਲਮਾਨ। ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਬੇਟੇ! ਤੂੰ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਾਂਗਾ, ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਤੈਨੂੰ ਸਿਖਾਵਾਂਗਾ ਵੀ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਛੱਡ ਦਿਆਂਗਾ।

ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਸਮਾਂ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਿਖਾਈਆਂ, ਦਿਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਉਹ ਇਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਉਹ ਬਣਨ ਦੀ, ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰੋ, ਉਹ ਹੀ ਰਹੋ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਹੋ, ਉਹ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ।

ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਬਾਦ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਮੈਂ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਨਦੀ ਵਿਚ ਉਤਰ ਗਏ ਅਤੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਲੋਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਆਏ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਉਹ ਨਦੀ ਵਿਚ ਉਤਰੇ ਸਨ ਮੁੜ ਕੇ ਆਏ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਲੱਭਣ ਦੀ ਬੜੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਸਾਰੀ ਨਦੀ ਦੇਖੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਨਾ ਲੱਭਿਆ, ਨਾ ਹੀ ਲੱਭਣਾ ਸੀ।

ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਮਤ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਉਹ ਤਾਂ ਸਭ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਇਲਾਹੀ ਰੱਖਿਆ

ਅਸੀਂ ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤ ਨਾਲ ਨਿਵਾਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅੱਠ ਭਾਗ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਅਧਿਆਤਮ ਨਿਯਮਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਕੇ ਹਿਮਾਲੀਆ ਉਤੇ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ, ਪਰਤੱਖ ਗਿਆਨ ਦਾ ਮਾਰਗ, ਨਿਮਰਤਾ, ਭੈ ਦੀ ਵਿਜੈ, ਤਿਆਗ ਦਾ ਮਾਰਗ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਰਗਾਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ, ਮਤਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਲਾਹੀ ਰੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਾਂਗੇ।

ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚਾ ਅਤੇ ਸੌਖਾ ਗਿਆਨ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਉਤੇ ਇਲਾਹੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਦਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਿਓਟਿਆਂ ਦੀ ਓਟ ਹੈ, ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ।

ਜੋ ਸਰਣਿ ਆਵੈ ਤਿਸੁ ਕੰਠਿ ਲਾਵੈ ਇਹੁ ਬਿਰਦੁ ਸੁਆਮੀ ਸੰਦਾ॥

ਪੰਨਾ - 544

ਸ਼ਰਣ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਾਹਾਂ

ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਰਹਿ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਨਿਰਵਿਘਨ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੈਂ ਥੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁੜ ਨਰੋਆ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ, ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਹਿਮਾਲੀਆ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਰਹਿ ਆਵਾਂ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਨਮੋਹਕ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿਹੜੀ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਉਹ ਗੁੜਵਾਲ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਲੈਂਡਸਡਾਉਨ ਤੋਂ ਉਤਰ ਵਲ ਕੋਈ ਪੰਦਰਾਂ ਮੀਲ ਉਤੇ ਹੈ ਇਹ ਕੋਈ 6, 500 ਫੁੱਟ ਦੀ ਉਚਾਈ ਉਤੇ ਹੈ ਇਥੇ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਇਕ ਸ਼ਿਵ ਮੰਦਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਬੜੇ ਸੰਘਣੇ ਦਰਖਤ ਹਨ।

ਉਸ ਥਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅੰਨ ਨਵਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਸ ਮੰਦਰ 'ਚ ਨਾ ਚੜ੍ਹਾ ਲਵੇ, ਉਥੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਕੋਈ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾਏ ਖਾ ਲਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹਿਲਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਭੁਚਾਲ ਆ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਘਰ ਦੇ ਬੰਦੇ ਕਮਲਿਆ ਵਰਗੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਸੁਣੀ, ਮੈਂ ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਇੱਛਾ ਹੋਈ, ਮੈਂ ਇਸ ਮੰਦਰ ਜਾਵਾਂ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਲੋਕੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਫੇਰ ਇਹ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਲੋਕੀ ਮੰਨਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਮੈਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਮੈਂ ਆਪ ਓਥੇ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਕੋਈ ਸੱਤ ਵਜੇ ਹੋਣਗੇ, ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਪਹਾੜੀ ਦੇ ਕੰਡੇ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਰੋਸ਼ਨੀ ਸੀ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਮੈਂ ਲੱਕੜ ਦੇ ਪੁੱਟੇ ਪਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਕਾਫੀ ਭਾਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਫਿਸਲਿਆ ਅਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਡਿੱਗਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਚਾਨਕ ਇਕ ਲੰਮੇ ਉਚੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਚਿੱਟੇ ਕਪੜੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮੁੜ ਪਗਡੰਡੀ ਉਤੇ ਪਾ ਦਿਤਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਇਹ ਇਕ ਤੀਰਥ ਹੈ ਤੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਟਿਕਾਣੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਦਸ ਮਿੰਟ ਚੱਲੇ। ਅਸੀਂ ਇਕ ਕਾਹਨਿਆਂ ਦੀ ਛੱਤ ਵਾਲੀ ਝੌਂਪੜੀ ਦੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਜਿਹੜੀ ਪੱਥਰਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਿਛੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਉਥੇ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਚੀ ਸਾਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਲਗਾਈ, ਮੇਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਕੁਟੀਆ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੇ ਸਾਧ ਸੀ ਉਹ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਕਿ ਕੋਈ ਅਤਿਥੀ ਆਇਆ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਮੇਰੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਆ ਜਾ ਜਿਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅੱਗ ਜਲ ਰਹੀ

ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਬਾਰੇ ਦਸਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਰਾਹ ਦਿਖਾਇਆ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਗ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮੈਂ ਡਿੱਗਣ ਲੱਗਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾਇਆ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਸਾਧੂ ਰੋਣ ਲਗ ਪਏ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਤੁਸੀਂ ਵਡਭਾਗੇ ਹੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਗਏ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਮੈਂ ਇਥੇ ਕਿਉਂ ਬੈਠਾ ਹਾਂ? ਸੱਤ ਸਾਲ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਵੀ ਬਿਲਕੁਲ ਉਥੇ ਹੀ ਰਸਤਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਥੇ ਤੁਸੀਂ ਡਿੱਗਣ ਲੱਗੇ ਸੀ ਉਸ ਵਕਤ ਰਾਤ ਦੇ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਵਜੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਹੀ ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਫੜੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਥੇ ਛੱਡ ਗਏ ਸਨ ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਬੈਠਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਬਾਬਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿਆਰੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਬਚਾਇਆ ਸੀ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਮੈਂ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਸਾਰੇ ਕਿਤੇ ਦੇਖ ਲਿਆ, ਢੂੰਡ ਲਿਆ ਪਰ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਪਿਆਰੀ ਹਸਤੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿਸੀ, ਮੈਂ ਉਸ ਪਹਾੜੀ ਉਤੇ ਵੀ ਗਿਆ ਜਿਥੋਂ ਮੈਂ ਡਿੱਗਣ ਲੱਗਾ ਸੀ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਤਰਨਾਕ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ ਜੇ ਮੈਂ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਮੈਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਉਹ ਪਿਆਰੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਸੀ। ਪਿਛੋਂ ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਉਹ ਸਾਰੇ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਧ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਧ ਬਾਬਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅੱਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਮੈਂ ਤਪਸਵੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੜੀ ਸਾਦਗੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਦੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਬੜੀ ਸੁਚੱਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਾਹ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨਾਂ ਕੋਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਘਾਹ ਵਾਲੀ ਕੁਟੀਆ ਸ਼ਿਵ ਮੰਦਰ ਤੋਂ ਕੇਵਲ 100 ਗਜ਼ ਦੂਰ ਸੀ, ਮੰਦਰ ਜਿਹੜਾ ਜੰਗਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਬਹੁਤ ਦਰਖਤ ਸਨ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾਂ ਬੜੀ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕੋਈ ਸਿੱਧ ਉਥੇ 600 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਉਥੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੱਥ ਪਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਆਪ ਸਦਾ ਚੁੱਪ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਛੇ ਫੁੱਟ, ਛੇ ਫੁੱਟ ਦਾ ਮੰਦਰ ਬਣਾਇਆ ਜਿਥੇ ਉਹ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਸੀ। ਅੱਜ ਵੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕੀ ਉਸ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਹਰ ਨਵੀਂ ਰੁੱਤੇ ਪਹਿਲੇ ਉਹ ਮੰਦਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਬਾਬਾ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਡਿੱਗਣ ਲੱਗਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਮੰਦਰ ਦੇ ਕੋਲ ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਰਿਹਾ, ਮੈਂ ਉਥੇ ਇਕੱਲੇ

ਰਹਿ ਕੇ ਧਿਆਨ ਲਗਾਇਆ ਮੌਨ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਘੋਰ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ।

ਮੇਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਾਲ ਬਾਦ ਕੁਝ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਥੇ ਵੱਡਾ ਮੰਦਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਹੜਾ ਬੜਾ ਸੋਹਣਾ, ਪੱਕਾ ਹੋਵੇ, ਪੁਰਾਣਾ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਏਸ ਦੀ ਥਾਂ ਹੁਣ ਮੁਰੰਮਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜਦੋਂ ਕਾਮਿਆਂ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਮੰਦਰ ਤੇ ਚੁਫੇਰੇ ਜਗ੍ਹਾਂ ਪੁੱਟਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਸੱਪ ਹੀ ਸੱਪ ਨਿਕਲਦੇ ਆਉਣ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਸੱਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਲਵੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸੱਪ ਵੀ ਸੁਟਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ, ਪਰ ਜਿੰਨੇ ਡੂੰਘੇ ਉਹ ਪੁਟੀ ਜਾਣ ਓਨੇ ਹੀ ਵਧ ਸੱਪ ਨਿਕਲਦੇ ਆਉਣ। ਪਿੰਡ ਦੀ ਇਕ ਸਿਆਣੀ ਬੀਬੀ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਮੰਦਰ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਉਹ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਟੁਰ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਦੀਵਾ ਜਲਾਉਂਦੀ, ਸਵੇਰੇ ਆ ਕੇ ਦੀਵਾ ਬੁਝਾਉਂਦੀ, ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਬੜੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੰਦਰ ਨਵਾਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਵੀ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਨਾ ਛੇੜੋ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਇੰਜਨੀਅਰ ਉਥੋਂ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ, ਛੇ ਦਿਨ ਥਾਂ ਪੁੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿੰਨੇ ਵਧ ਉਹ ਕਢਦੇ ਸਵੇਰੇ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧ ਨਿਕਲਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਨੂੰ ਵੀ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਪੁਟਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਪਰ ਉਹ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਅੱਠ ਫੁੱਟ ਧਰਤੀ ਪੁੱਟ ਦਿਤੀ ਪਰ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਨਾ ਸਕੇ ਅੱਠਵੀਂ ਰਾਤ ਉਸ ਇੰਜਨੀਅਰ ਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਬਜ਼ੁਰਗ ਯੋਗੀ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਆਏ ਚਿੱਟੀ ਦਾੜ੍ਹੀ, ਚਿੱਟਾ ਲੰਬਾ ਚੋਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਇਹ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਅਤੇ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਬਿਲਕੁਲ ਓਨੇ ਹੀ ਫੁੱਟ ਲੰਬਾ ਚੌੜਾ ਜਿੰਨਾਂ ਉਹ ਛੇ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਸੀ।

ਮੈਂ 1973 ਵਿਚ ਫੇਰ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਗਿਆ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਵਾਮੀ ਅਜੈਯ ਤੇ ਕੁਝ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੀ ਸਨ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਛੇ ਦਿਨ ਰਹੇ, ਇਕ ਕੱਚੇ ਦੋ ਮੰਜ਼ਲੇ ਘਰ ਵਿਚ, ਇਹ ਮੰਦਰ ਤੋਂ ਬੋੜਾ ਹਟ ਕੇ ਸੀ, ਇਕ ਹੋਰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਾਧੂ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਆਓ ਭਗਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਬੜੀ ਹੀ ਸੋਹਣੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਹੈ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਉਚੀ ਪਹਾੜੀ ਉਤੇ ਜੋ ਘਾਟੀ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਬਰਫ ਨਾਲ ਢਕੀਆਂ ਪਈਆਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਦੁਜੀ ਨੂੰ ਗਲਵਕੜੀ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਕਹਿ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ ਅਸੀਂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਰਹਾਂਗੀਆਂ।

□ □ □ □ □ □ □

(ਪੰਨਾ 30 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਦੁਖ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਨੰਦ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਬਾਣੀ ਪੁਰ ਤੋਂ ਆਈ ਹੈ ਇਸ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਗੱਲ ਦਸ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਿਲਾਵਟ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਅਸਤਿ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਹ ਬਾਣੀ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵਿਧੀਪੂਰਵਕ, ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖੋ ਕਿ ਇਥੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ, ਅਵਿਅਕਤ ਦੇਵ ਆਤਮਾਵਾਂ, ਮੁਕਤ ਆਤਮਾਵਾਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਲਾਊਡ ਸਪੀਕਰ ਅਜੇ ਤਕ ਵੀ ਬੰਦ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਖੋਜ ਕਰੋ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖੋ। ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖੋ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ॥
ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ
ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਰਿ ਨਾਵੈ॥
ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ
ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੋਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ॥
ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ
ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ।
ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਵੈ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਦਇਆਲੁ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ
ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ॥
ਜਨੁ ਨਾਨਕ ਯੁਕਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ॥

ਪੰਨਾ - 305

ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਫੇਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਐਸੇ ਬਿਖੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਤਿਸੰਗਤ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀ। ਇਥੇ ਆਪ ਨੇ ਮੇਰੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਸਰਵਣ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਇਸੇ ਬਾਹਰੀ ਸਤਿਸੰਗ ਨੂੰ ਅੰਤਰੰਗ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਕਰੋ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਬਚਨ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਫਿਰ ਇਸ ਜੁਗਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਾਡਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭੋਟਿਐ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ਜੁਗਤਿ॥
ਹਸੰਦਿਆ ਖੇਲੰਦਿਆ ਪੈਨੰਦਿਆ ਖਾਵੰਦਿਆ ਵਿਚੇ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ॥

ਪੰਨਾ - 522

□ □ □ □ □ □ □

ਮਾਰਗ ਗੁਆਚ ਗਿਆ

ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਮੇਰੇ ਤਿੰਨ ਰੂਪ ਹਨ। ਇਕ ਰੂਪ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ। ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤੀਸਰਾ ਮੇਰਾ ਅਸਲੀ ਸਰੂਪ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ -

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ॥

ਆਪਣੀ ਨਾ ਪਹਿਚਾਣ (Identity Crisis) ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਨਾ ਕੁਛ ਬਣ ਬੈਠਣ ਲਈ ਭਰਮਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਰੂਪਾਂ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿਚ ਤਨਾਵ ਮੇਰੇ ਕਲਹ-ਕਲੇਸ਼ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਹਾਲ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਗੁੰਮੇ ਹੋਏ ਉਸ ਬੱਚੇ ਵਰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪਹਿਚਾਣ ਵਜੋਂ ਪਾਈ ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮਸਖਰੇ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਬਾਲ ਨੇ ਦੁਹਾਈ ਪਾ ਆਪਣੇ ਗੁੰਮ ਹੋਣ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਦਾ ਦਾਸ ਬਣ ਜਗਤ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਆਪ ਹੀ ਤਮਾਸ਼ਾ ਬਣ ਗਿਆ?

ਸੁਖ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ 'ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ' ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੋਧ 'ਸਿਮਰਉ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖ ਪਾਵਉ॥' ਇਕ ਸਿਮਰਣ ਇਕ ਯਾਦਾਸ਼ਤ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਦਰਸਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਯਾਦਾਸ਼ਤ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਖੋਤ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਗੜੇ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਅਤੇ ਮੂਲ ਆਵਰਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਕ ਲੰਮੇ ਸਫਰ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਮਨੁੱਖ ਦੇਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕਰੁੰਗਾ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਖ੍ਰਿਖੁ ਜੋਇਓ॥

ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ॥

ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ॥ ਪੰਨਾ - 176

ਇਸ ਸਫਰ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਆਪੋ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਨੂੰ ਕਰਮ ਮੱਲ, ਜੋ ਥੋੜ੍ਹੀ ਮਤਿ ਕਾਰਣ ਸਾਡੀਆਂ ਛੋਹਾਂ (Perceptions) ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪਰਤ ਚਾੜ੍ਹ ਮੱਧਮ ਕਰਦੀ ਗਈ।

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਲੁ ਲਾਗੀ ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਸਿਆਹੁ॥

ਖੰਨਲੀ ਧੋਤੀ ਉਜਲੀ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣਿ ਪਾਹੁ॥

ਪੰਨਾ - 651

ਹੁਣ ਮੌਜੂਦਾ 'ਕਾਲੇ ਮੈਂਡੇ ਵੇਸ' ਤਕ ਅੰਦਰੋਂ ਆਉਂਦੀ ਝਾਤ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ। ਅੱਜ ਸੂਖਮ ਅਹੰਕਾਰ ਵਸ ਜਿਸ ਅੰਤਰਆਤਮਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਸੋਧ ਲੈ ਕੇ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਸਿਰਫ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਪਹਿਨੇ ਨਕਾਬ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਨਿਜ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਲ ਪੁਟਿਆ ਗੁਪਤ ਕਦਮ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹੀ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਫਰੀਦ ਜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅੰਤਰ ਆਤਮਾ ਆਵਾਜ਼ (ਜ਼ਮੀਰ) ਸਾਡੇ

ਸਮਾਜਕ ਸਹੂਲੀਅਤ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਨੀਤੀ (Diplomatic Policy) ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਧਰਮ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਅਵਾਜ਼ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਉਡਦਾ ਪੰਛੀ ਫਸਿਆ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੰਖੀ ਬਿਰਖ ਸੁਹਾਵੜੇ ਉਡਹਿ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਜਾਹਿ॥

ਜੇਤਾ ਉਡਹਿ ਦੁਖ ਘਣੈ ਨਿਤ ਦਾਝਹਿ ਤੈ ਬਿਲਲਾਹਿ॥

ਪੰਨਾ - 66

ਇਸੇ ਉਲਝਣ ਵਿਚ ਕੁਰਲਾਂਦੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਦੀਨਤਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪੋ ਪਛਾਣ ਲਈ ਸੁਖੈਨ ਮਾਰਗ ਦਰਸਾਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ 'ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤਿ' 'ਨਾਮ ਮਾਰਗ' ਜਾਂ 'ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਗ' ਆਖਿਆ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਪੰਥ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੰਥ ਤੇ ਤੁਰਿਆ ਰਾਹੀ ਜਾ ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਸ ਮੁੜਿਆ ਰਾਹੀ, ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਜੀਅ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਹਿਜ ਹੀ ਪੰਥ ਦੀ ਜੀਤ ਨਿਸ਼ਚਤ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਪੰਥ ਤੇ ਚਲਣ ਦੀ, ਮੰਜ਼ਲ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਰਹੀ ਹੋਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਇਕ ਭਲੇ ਰਸਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਿੱਖ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਣ ਤੋਂ ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ, ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੀ ਸੁਧ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਆ ਚੁਕਿਆ ਅਤੇ ਖੇਡ ਪਿਆਰੀ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ 'ਕਿਰਤ ਕਰਮ' ਕਰਨ ਲਈ ਸਕੂਲ ਪਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪਿਆਸ ਤੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਰਸ ਪਿਲਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਦਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਤ ਨੇ ਜੋ ਸਮਝਾਇਆ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਅਲਪ ਮਤ ਨੇ ਜੋ ਸਮਝਿਆ ਉਹ ਮੇਰੀ ਜਵਾਨੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚਿਆਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਹੀ ਜਵਾਨੀ ਮਾਣਦਿਆਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹਾਈ ਵੇ ਤੇ ਸਫਰ ਕਰਦਿਆਂ ਇਕ ਦਿਨ ਲੰਮਾ ਟਰੈਫਿਕ ਜਾਮ ਲਗ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਖੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜਾਮ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਬੇਚੈਨੀ ਕਦੇ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਮੇਰੀ ਸਰੀਰਕ ਹਿਲਜੁਲ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਸਥਾ consciousness & awareness ਤਾਂ ਇਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਖੜ੍ਹ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਇਕ ਕੇਦਰ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਹੀ ਚੱਕਰ ਲਗਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖਿਨ-ਖਿਨ ਲੰਘਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਮਾਨੁਖ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਖਿਸਕਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਡਰਾਈਵਰ ਸੜਕ ਤੇ ਲੱਗੇ ਜਾਮ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਤੁਰ ਪਿਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਮਾਰਗ ਤੇ ਲੱਗੇ ਜਾਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਕੁਛ ਦੇਰ ਮਗਰੋਂ ਮੈਂ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਡਰਾਈਵਰ ਮਿਲੇ, ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ। ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਸੜਕ ਤੇ ਲੱਗੇ ਜਾਮ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਲੱਗੇ ਜਾਮ ਦੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਕਾਰਣ ਸਨ। ਡਰਾਈਵਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਬਸ ਅਤੇ ਟਰੱਕ ਦੇ ਚਾਲਕਾਂ

ਦੀ ਆਪੋ ਬਹਿਸ ਨੇ ਰਾਹ ਰੋਕ ਦਿਤਾ। ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਰਾਹ ਚਲਦੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਗੱਡੀ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਲੈ ਆਏ ਅਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕਸੂਰਵਾਰ ਕਰਾਰਣ ਲੱਗੇ। ਰਾਹ ਬਹੁਤ ਸੀ, ਅਕਲਮੰਦੀ ਵਿਚ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਰੱਖ ਗੱਡੀ ਉਤਾਂਹ-ਠਾਂਹ ਕਰ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਨਿਕਲ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਲੇਕਿਨ ਦੂਜੇ ਤੇ ਦੋਸ਼ ਮੜਣ ਨੇ ਗਾਲਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੋਨਾਂ ਪਾਸੇ ਦੇ ਰਾਹੀਆਂ ਲਈ ਰੁਕਾਵਟ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕੱਚੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਗੱਡੀ ਹਾਲੇ ਹਾਈ-ਵੇ ਤੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਭੋਗੀ ਅਤੇ ਜੋਗੀ ਚਾਲਕਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੋ ਗਈ। ਮੇਰੇ ਵੀ ਦੋਨੋਂ ਚਾਲਕ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਆਪੋ ਵਿਚ ਜੱਫੋ-ਜੱਫੀ ਹੋ ਗਏ। ਹਰ ਚਾਲਕ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਵਜ਼ਨ ਪਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਨਾਸਮਝੀ ਵਿਚ ਆੜ ਲੈਣ ਲੱਗਾ।

**ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭੋਟਿਐ ਪੁਰੀ ਹੋਵੈ ਜੁਗਤਿ ॥
ਹਸਦਿਆ ਖੇਲੋਦਿਆ ਪੈਨੋਦਿਆ ਖਾਵੋਦਿਆ ਵਿਚੇ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ ॥**

ਪੰਨਾ - 522

ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਵਲੋਂ ਪੜ੍ਹਾਏ ਅਤੇ ਸੁਣਾਏ ਹੋਏ ਪਾਠ (lesson) ਇਸਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਨਿਜ ਸਵਾਰਥ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਹਿਤ ਬਖੂਬੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਝਗੜੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜੋ ਆਪ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸੁਖੈਨ ਮਾਰਗ ਤੇ ਜਾਮ ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ 'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ' ਦੇ ਓਟ ਆਸਰਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਚੱਲੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ' ਦੇ ਅਸਥੂਲ ਜਾਂ ਪ੍ਰਤੀਕ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਗੁਰਮਤਿ ਦਰਸਾਅ ਰਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜੋ ਇਸ ਜਗ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨਮਤਿ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੱਢਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰ ਲਏ। ਕੀ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਹੱਡੀਆਂ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਨਾ ਰੋੜ੍ਹੀਆਂ, ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਅ ਦਿਤੀਆਂ। ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਫਰਕ ਹੈ ਕਿ ਪਾਂਡੇ ਦੇ ਜਜਮਾਨ ਨਾ ਬਣੇ, ਕਿਸੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਭੇਟਾ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨਵਾਬ ਘੋੜੇ ਖਰੀਦਦੇ ਜਾਂ ਵਢੇਰੀ ਮੋੜਦੇ ਸੀ, ਕੀ ਗਾਰੰਟੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਰਾਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੇ ਖਰੀਦਦਾਰੀ ਜਾਂ ਚਾਕਲੇਟ ਲੱਗੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਮੱਖੀਆਂ ਨਹੀਂ ਉਡਾਉਂਦੇ। ਜਿਸ ਖੁਦਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸੋਝੀ ਦੇਣ ਲਈ ਪੈਰ ਕਰਕੇ ਲੇਟ ਗਏ ਤਾਂ ਅੱਜ ਕਰਮਕਾਂਡੀਆਂ ਵਲ ਉਂਗਲ ਕਰਨ ਤੇ ਫਤਵੇ ਕਿਉਂ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ? ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਜੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਿਸੇ ਇਕ ਬਰਫੀਲੇ ਪਹਾੜ ਤੇ ਨਾ ਕੀਤੀ ਦੂਸਰੇ ਤੇ ਕਰ ਲਈ।

ਅੱਜ ਲੋੜ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਭਾਵੁਕ ਹੋਇਆ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਦੀ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵਾਚੀਏ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਹੀ ਝਿਲਮਿਲ ਕਰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਾਬੂ ਕੀਤੀ ਬਿਜਲੀ ਬਲਬ ਜਾਂ ਟਿਊਬਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਸੋਨੇ ਦੀ ਪਰਤ ਉਤੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਮਤਿ ਵਿਚ ਪਏ ਰਤਨ ਜਵਾਹਰ ਤਦੇ ਹੀ ਝਿਲਮਿਲ

ਕਰਨਗੇ ਜੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਇਆਂ ਅਸੀਂ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਪੁੰਜ ਸਾਧੂ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਵਾਂਗੇ। ਇਸੇ ਲਈ ਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਸਿਮਰਨ ਸਾਧ ਕੇ ਸੰਗਿ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਅਜਬ ਨੀਤੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਨੋਬਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਨਾਂ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਡਾਈਨਾਮਾਈਟ ਵਰਗੇ ਵਿਸਫੋਟਕ ਵਸਤ ਦੀ ਈਜਾਦ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵੇਚ ਕੇ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਦਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਨੋਬਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਫੌਜੀ ਲੜਾਈ ਸਮੇਂ ਵਿਛਾਈਆਂ ਡਾਈਨਾਮਾਈਟ ਸੁਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੱਧ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਅਸਚਰਜ ਹੈ ਕਿ ਡਾਈਨਾਮਾਈਟ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਡਾਈਨਾਮਾਈਟ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਪੁਰਸਕਾਰ ਲੈ ਫੱਖਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਸੰਮੇਲਨ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਬੀਜਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਤੋਂ ਸਨਮਾਨ ਲੈਂਦੇ ਫੱਖਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਆਗੂ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਦੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਵਿਚ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਜਵਾਨ ਫਸਲ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪੰਥ ਇਕ ਰਾਹ ਹੈ। ਪੰਥ ਦਾ, ਮਾਰਗ ਦਾ, ਰਾਹ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਰਾਹ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਦਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਤੇ ਸਿਰਫ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਗਾਈਡ। ਗਾਈਡ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੀ ਉਚਾਈ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਰਾਹ ਉਥੇ ਮਿਲਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਸ, ਡਿਊਟੀਵਸ ਜਾਂ ਹੁਕਮ ਵਸ ਉਹ ਰਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਰੁਚੀ, ਸੋਚ, ਸਮਝ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੌਂਸਲਾ ਦੇ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵਲ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਮਦਦਗਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਾਈਡ ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਾਹੀਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂੜੀ ਲੋਚਦੇ ਹਨ -

**ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਯੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ ਪੰਨਾ - 306**

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਾਈਡਾਂ ਵਲ ਵੇਖ ਕਿਉਂ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ? ਇਕ ਸ਼ਾਇਰ ਮੁਤਾਬਿਕ -

**ਯੇ ਕੈਸਾ ਸਖਸ਼ ਜੋ ਮੰਜ਼ਿਲ ਪਰ ਭੀ ਰੁਕਤਾ ਨਹੀਂ
ਸਫਰ ਤਮਾਮ ਹੂਆ ਫਿਰ ਭੀ ਸਫਰ ਮੈਂ ਹੈ।**

ਪੰਥ ਦੀ ਜੀਤ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿਚ ਹੈ। ਪੰਥ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨੋਟਾਂ ਜਾਂ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਵੱਧ ਅਨੁਪਾਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪੰਥ ਰਾਹ ਕਦੇ ਰਾਹਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ। ਪੰਥ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨੋਟ-ਵੋਟ ਦੀ ਟੋਲ ਟੈਕਸ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਗਲੀ ਧਰਤੀ ਸਾਧ ਕੀ ਤੇ ਤਸਕਰ ਬੈਠ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪੋ ਹੀ ਨਾਕੇ ਲਾ ਲਏ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ 'ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥ ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥' ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਸ ਸਤਾਬਦੀ ਦੀ

ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਦੀ ਨਿਤਨੇਮ ਮਰਿਆਦਾ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਪ੍ਰਤੀਤਦੀ ਹੈ। ਲਾਲ ਝੰਡੀਆਂ ਫੜ ਹਾਈ ਵੇ ਤੇ ਬਣੇ ਮਾਰਗ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (men at work) ਸਾਈਨਬੋਰਡ ਪਿਛੇ ਕਿਤੇ ਗਹਿਰੀ ਖਾਈ ਹੀ ਨਾ ਪੁੱਟੀ ਜਾਵੇ ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਇਕ ਬਲੈਕ ਹੋਲ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਨਾਮ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਅਲੋਪ ਨਾ ਕਰ ਦੇਵੇ।

ਆਓ ਅੱਜ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਏ, ਉਸ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਅੱਗੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਬੇੜੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਆਪੇ ਥਾਪੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਦਿਸ਼ਾ ਭਰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਨਿਗ੍ਰਾ ਬਖਸ਼ਣ। 1947 ਵਿਚ, 1984 ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਤਕਲੀਫਾਂ ਸਹੀਆਂ, ਹੁਣ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨਾ ਕਰਿਓ, ਕਿਉਂਕਿ ਤਕਲੀਫ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਝੱਲਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਮੱਢੇ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਮਨਸੁਖ ਦੇ ਡੁਬਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਵਾਂਗੂੰ ਨਹੀਂ ਲਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਹਾਲੇ ਤੇਰੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਮ ਜਹਾਜ਼ ਨੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਬੰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਡਾ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੇਜ਼ਰ ਰਾਹੀਂ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰ ਦੇਵੋ।

ਬਹੁਤ ਰਾਹੀ ਤੁਰੇ ਸੀ ਇਸ ਮਾਰਗ ਤੇ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ। ਬਹੁਤ ਲੰਮੇ ਚਲ ਰਹੇ ਜਾਮ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਵਾਪਸ ਦਿੱਲੀ ਪਰਤ ਗਏ ਅਤੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਹਵਾ ਵਿਚ ਨਾਨਕ ਨਿਰਾਕਾਰ ਦੇਖਣ ਲਗ ਪਏ। ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਭੀੜ ਤੋਂ ਨੱਠ ਕਈ ਯਾਤਰੀ ਆਗਰੇ ਰਾਹਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਜਾਮ ਵਿਚ ਪਈ ਗਰਦ ਨੂੰ ਝਾੜਨ ਕੋਈ ਹਰਿਦੁਆਰਾ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਇਸਨਾਨ ਕਰ

□ □ □ □ □ □ □

ਨਿਰਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਹੱਠ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ। ਕੋਈ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕੰਢੇ, ਕੋਈ ਬਿਆਸਾ ਦੇ ਕਦੇ ਵਗਦੇ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਝਾਕਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਕਈ ਪਿੰਡ ਦੇ ਟੋਭੇ ਨੂੰ ਝਨ੍ਹਾਂ ਬਣਾ ਸੋਹਣੀ ਮਹੀਵਾਲ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਗ ਪਏ। ਕੋਈ ਦੇਗ ਛਕ ਰੋਗ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਤੇਗ ਵਾਹ ਵਿਯੋਗ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਗੂ ਬਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰਾਸ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਰਾਹੀਆਂ ਨਾਲ ਖਹਿ ਪੰਥ ਦੀ ਜੀਤ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਬਚੀ ਹੋਈ ਬੇਚੈਨ ਭੀੜ ਤੋਂ ਲਗਵਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਟੀਚੇ ਮਿੱਥੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਲਈਏ। ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵਲ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਮੂਰਤਿ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਵਿਚ ਇਕ ਰਾਜ ਜਿਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋਣ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੌਂ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਨੀਅਤ ਰਾਸ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਕ ਪਿਆਸ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਆਤਮਕ ਬਲ ਦਿਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਪੁਸ਼ਾਕ ਸਜ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸਗਲੀ ਸ੍ਰਿਸਟ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣ ਸਕੇ। ਵਿਚਾਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਤੰਦਰੁਸਤ ਖਾਲਸਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਆਤਮ ਪਦ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਰੱਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਤਕਦਾ ਹੋਵੇ, ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਤੋਤੇ, ਚਿੜੀਆਂ ਉਡਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਸਗਵਾਂ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਵਰਗੇ ਬਲਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਭਰਮਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਰਬ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ।

ਜਾ ਤਿਸ ਭਾਵੈ ਤਾ ਹੁਕਮੁ ਮਨਾਵੈ

ਇੰਜ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ 'ਸਿਆਣ'

ਇਸ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਦਾ ਬਲ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬੁੱਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਕਰਤਾ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬੜਾ ਬੇਅੰਤ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾਈ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਣਾ, ਮਨੁੱਖੀ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਵਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਜਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਉਹ ਆਪ ਹੈ ਉਨਾਂ ਵੱਡਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਓਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਮੌਜ ਅੰਦਰ ਨਿਰਾਕਾਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸੀ। ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਜੂਦ, ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਰਾਗ ਮਾਰੂ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ।

ਅਰਬਦ ਨਰਬਦ ਪੁੰਧੁਕਾਰਾ॥

ਧਰਣਿ ਨ ਗਗਨਾ ਹੁਕਮੁ ਅਪਾਰਾ॥ ਪੰਨਾ - 1035

ਜਦੋਂ ਉਸ ਦਾ ਚਿੱਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਇਕ 'ਕਵਾਉ' ਤੋਂ ਇਸ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਹੀ ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਹੋਇਆ, ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਨਿਯਮ-ਬੰਧ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਦਰਿਆ ਵਹਿ ਤੁਰੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ।

ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ॥

ਤਿਸ ਤੇ ਹੋਏ ਲਖ ਦਰੀਆਉ॥ ਪੰਨਾ - 3

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਇਹ ਅਟੱਲ ਅਤੇ ਕਰਾਰਾ ਹੁਕਮ ਆਦਿ ਤੋਂ ਜੁਗੋ-ਜੁਗ, ਇਕ ਸਾਰ, ਗੁਪਤੋ ਗੁਪਤੀ, ਸਮੁੱਚੀ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਦਿਮਾਗੀ ਪਕੜ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਇਸ ਕਾਇਨਾਤ ਦੀਆਂ ਬਾਕੀ ਜੂਨਾਂ, ਸੀਮਤ ਬੁੱਧੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਅਤੇ ਉਕਤੀਆਂ-ਜੁਗਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦੀਆਂ ਬਲਕਿ 'ਨਾਲਿ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮ' ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਮੰਨਦੀਆਂ ਅਤੇ ਕਮਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ ਤਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਿਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇਸੇ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬੁਝ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਇਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸਮਿਆਂ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਲਈ, ਆਪਣੀਆਂ ਚਤੁਰਾਈਆਂ, ਸਿਆਣਪਾਂ ਅਤੇ ਉਕਤੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਵਰਤ ਕੇ, ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬੇ-ਸੁਰਾ ਹੋ ਕੇ ਦੁੱਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਮਨੁੱਖ ਜੇ ਤੂੰ ਅਟੱਲ ਸਦੀਵੀ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲੱਚਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਮਾਲਕ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬੁਝਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬੁਝ ਲਿਆ, ਓਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹਨ, ਸਨਬੰਧੀ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ

ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਦਰ-ਦਰ ਧੱਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਸੋ ਸਿਖੁ ਸਖਾ ਬੰਧੁ ਹੈ ਭਾਈ ਜਿ ਗੁਰ ਕੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚਿ ਆਵੈ॥

ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਭਾਈ ਵਿਛੁੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ॥

ਪੰਨਾ - 601

ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਅੰਦਰ ਬੱਚਾ ਨਿਮਦਾ ਹੈ, ਜਨੁਰ ਅਗਨ ਵਿਚ ਪੁੱਠਾ ਲਮਕ ਕੇ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਧਦਾ ਫੁਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੁੱਝੀ ਭੇਦ ਭਰੀ ਕਿਰਿਆ ਬਾਰੇ ਨਾ ਹੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਮਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸਿਆਣਪ ਇਥੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਹ ਇਕ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਰਾਮਾਤੀ ਖੇਲੂ, ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਜ਼ਰਰੇ-ਜ਼ਰਰੇ ਵਿਚ ਗੁਝੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਹੁਕਮੇ ਆਵੈ ਹੁਕਮੇ ਜਾਵੈ ਹੁਕਮੇ ਰਹੈ ਸਮਾਈ॥

ਪੰਨਾ - 940

ਅਜੇ ਸਾਡਾ ਵਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਿਆ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮਾਇਆ ਤਾਂ ਤਾਕਤਵਰ ਤੱਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਮਨੁੱਖ, ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਸਹਿਜ ਚਾਲ ਨੂੰ ਨਾ ਬੁਝਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਮ ਬੰਧ ਹੋ ਕੇ 'ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੂਈ ਝੂਠੈ ਧੰਧੈ ਮੋਹ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਵਰਤ ਕੇ ਇਸ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਸਹਿਜ ਚਾਲ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਣ ਦੀ ਅਸਫਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮ ਨੂੰ 'ਮੈਂ ਕੀਤਾ' ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾੜਾ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭਾਣਾ ਕਹਿ ਕੇ ਸਾਰਾ ਦੋਸ਼ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਿਰ ਮੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਰਮ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਇਕ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਦਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੋਈ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਹਉਮੈ ਅੰਦਰ ਕੀਤੇ ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਇਸ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਗ ਵਿਚ, ਸਾਡੇ ਕਰਮ ਬਣਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਭੋਗਣੇ ਹੀ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਦਦੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਉ ਕਿਸੈ ਦੋਸੁ ਕਰੰਮਾ ਆਪਣਿਆ॥

ਜੋ ਮੈ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈ ਪਾਇਆ ਦੋਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ॥

ਪੰਨਾ - 433

ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੀ ਐਸੀ ਸੱਤਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੁਕਮ ਦੀ ਸਤਿਆ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਵਰਨਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਹੁਕਮ ਦਾ ਕਰਤਾ 'ਹੁਕਮੀ' ਭਾਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਹੈ, ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ। ਉਸ

ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਹੋਰ ਵੱਡਾ, ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਜੀਵ ਦੁਖ ਸੁਖ ਭੋਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਹੀ ਬੇਅੰਤ ਜੀਵਾਂ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਹੀ ਬੇਅੰਤ ਜੀਵ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੱਲ ਕੀ, ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਕ ਪੱਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਿੱਲ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਉਸ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਦਕਾ, ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੈ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬੁਝ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤੀਜੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ॥
 ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਜੀਅ ਹੁਕਮਿ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ॥
 ਹੁਕਮੀ ਉਤਮੁ ਨੀਚੁ ਹੁਕਮਿ ਲਿਖਿ ਦੁਖ ਸੁਖ ਪਾਈਅਹਿ॥
 ਇਕਨਾ ਹੁਕਮੀ ਬਖਸੀਸ ਇਕਿ ਹੁਕਮੀ ਸਦਾ ਭਵਾਈਅਹਿ॥
 ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕੋਇ॥
 ਨਾਨਕੁ ਹੁਕਮੈ ਜੇ ਬੁਝੈ ਤ ਹਉਮੈ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ॥

ਪੰਨਾ - 1

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੀਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਿਵੇਂ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਤੇ ਇਹ ਹਉਮੈ ਵਾਲੀ ਕੂੜ ਦੀ ਕੰਧ ਕਿਵੇਂ ਟੁੱਟੇ? ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੀਵ, ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਚੱਲ ਕੇ ਹੀ ਸਚਿਆਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਟੁੱਟ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਚਨ ਹੈ -

ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ॥
 ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕੁ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ॥

ਪੰਨਾ - 1

ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਅਤੁੱਟ ਭੰਡਾਰਾ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਦਾਤਾਂ ਦਿੰਦਾ ਦਿੰਦਾ ਥੱਕਦਾ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਥੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਜੀਵ ਕਿਸੇ ਇਕ ਦਾਤ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਅਜਿਹੇ ਭੁੱਲੜ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਏਕ ਭੀ ਨ ਦੇਇ ਦਸ ਭੀ ਹਿਰਿ ਲੇਇ॥
 ਤਉ ਮੂੜਾ ਕਹੁ ਕਹਾ ਕਰੇਇ॥
 ਜਿਸੁ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਨਾਹੀ ਚਾਰਾ॥
 ਤਾ ਕਉ ਕੀਜੈ ਸਦ ਨਮਸਕਾਰਾ॥

ਪੰਨਾ - 268

ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਘਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਘਾਲਣੀ ਪੈਂਦੀ ਬਲਕਿ ਉਸ ਦੀ ਹੁਕਮ ਰੂਪੀ ਸੱਤਾ, ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਇਸ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰਵਿਘਨ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਮਨੁੱਖ! ਤੂੰ ਸਦਾ ਸਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਾ ਦੇਖ। ਉਹ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਉਸ ਜਗਤ ਦੇ ਆਸਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤ ਹੀ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਰਵ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦਾ ਹੁਕਮ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਅਟੱਲ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਇੰਦਰ ਵਰਗੇ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਿਖੀ-ਮੁਨੀ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਤਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਤਿਆਗੀ ਹੈ, ਓਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਸੋਭਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਾਜੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਬਾਬਾ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਦੂਰਿ ਨ ਦੇਖੁ॥
 ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਜਗਜੀਵਨਾ ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਸਾਚਾ ਲੇਖੁ॥
 ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਰਿਖੀ ਮੁਨੀ ਸੰਕਰੁ ਇੰਦੁ ਤਪੈ ਭੇਖਾਰੀ॥
 ਮਾਨੈ ਹੁਕਮੁ ਸੋਹੈ ਦਰਿ ਸਾਚੈ ਆਕੀ ਮਰਹਿ ਅਫਾਰੀ॥

ਪੰਨਾ - 992

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜੋਗੀਸਰ, ਵੇਦਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ, ਭਾਵ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵੀਚਾਰਵਾਨ, ਉਚੀ ਸੁੱਚੀ ਬੁੱਧ-ਸੁਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ, ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਅਤੇ ਹੁਕਮਤਾਂ ਭੋਗਣ ਵਾਲੇ, ਧਰਤੀ ਦੇ ਜੀਵ, ਦੇਵ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੋਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ 'ਹੁਕਮ' ਰੂਪੀ ਕਲਮ, ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲੇਖ ਲਿਖਦੀ ਹੈ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸਭੇ ਸੁਰਤੀ ਜੋਗ ਸਭਿ ਸਭੇ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ॥
 ਸਭੇ ਕਰਣੇ ਤਪ ਸਭਿ ਸਭੇ ਗੀਤ ਗਿਆਨ॥
 ਸਭੇ ਬੁਧੀ ਸੁਧਿ ਸਭਿ ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਸਭਿ ਖਾਨ॥
 ਸਭਿ ਪਾਤਿਸਾਹੀਆ ਅਮਰ ਸਭਿ ਸਭਿ ਖੁਸੀਆ ਸਭਿ ਖਾਨ॥
 ਸਭੇ ਮਾਣਸ ਦੇਵ ਸਭਿ ਸਭੇ ਜੋਗ ਧਿਆਨ॥
 ਸਭੈ ਪੁਰੀਆ ਖੰਡ ਸਭਿ ਸਭੇ ਜੀਅ ਜਹਾਨ॥
 ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਏ ਆਪਣੈ ਕਰਮੀ ਵਹੈ ਕਲਾਮ॥
 ਨਾਨਕੁ ਸਚਾ ਸਚਿ ਨਾਇ ਸਚੁ ਸਭਾ ਦੀਬਾਨ॥

ਪੰਨਾ - 1241

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਸੇਵਕ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਹੈਂ। ਇਹ ਸਰੀਰ, ਇਹ ਜਿੰਦ ਜਾਨ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਤੇਰਾ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ! ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਭ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭੇਜ ਕੇ, ਓਹੀ ਕਰਮ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਤੇਰਾ ਹੁਕਮ ਤਾਂ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਤੂੰ ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈਂ, ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰੇ ਜੀਵ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਪਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਬੱਚੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਖਡਾਵੇਂ, ਅਸੀਂ ਖੇਡਦੇ ਹਾਂ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਕੀ ਗਲਤ ਰਸਤੇ, ਕੀ

ਠੀਕ ਰਸਤੇ, ਇਹ ਸਭ ਤੇਰੇ ਹੀ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ।

ਤੁਮਹਿ ਪਠਾਏ ਤਾ ਜਗ ਮਹਿ ਆਏ॥
ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਣਾ ਸੇ ਕਰਮ ਕਮਾਏ॥
ਤੁਝ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਆ
ਤਾ ਭੀ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਕਾੜਾ॥
ਊਹਾ ਹੁਕਮੁ ਤੁਮਾਰਾ ਸੁਣੀਐ॥
ਈਹਾ ਹਰਿ ਜਸੁ ਤੇਰਾ ਭਣੀਐ॥
ਆਪੇ ਲੇਖ ਅਲੇਖੇ ਆਪੇ
ਤੁਮ ਸਿਉ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਝਾੜਾ॥
ਤੂ ਪਿਤਾ ਸਭਿ ਬਾਰਿਕ ਬਾਰੇ
ਜਿਉ ਖੇਲਾਵਹਿ ਤਿਉ ਖੇਲਣਹਾਰੇ॥
ਉਝੜ ਮਾਰਗੁ ਸਭੁ ਤੁਮ ਹੀ ਕੀਨਾ
ਚਲੈ ਨਾਹੀ ਕੋ ਵੇਪਾੜਾ॥

ਪੰਨਾ - 1081

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਭਾਈ! ਜਦ ਤਕ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਉਨਾਂ ਚਿਰ ਤਕ ਦੁਖੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੈ ਕੇ ਉਸਦੀ ਰਜ਼ਾ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੀ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਬ ਲਗੁ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝਤਾ ਤਬ ਹੀ ਲਉ ਦੁਖੀਆ॥
ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣਿਆ ਤਬ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖੀਆ॥

ਪੰਨਾ - 400

ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ ਕਿ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਓਹੀ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਕਹਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਇਕ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸਭ ਮਹਿ ਸਚਾ ਏਕੋ ਸੋਈ ਤਿਸ ਕਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਕਛੁ ਹੋਈ॥
ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ਸੁ ਏਕੋ ਜਾਨੈ ਬੰਦਾ ਕਹੀਐ ਸੋਈ॥

ਪੰਨਾ - 1350

ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ, ਸਿਮਰਨ ਭਗਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬੁਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਸੰਤਾਂ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੀ ਲਾਭਕਾਰੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰਾਲਬਧ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਦਾਤ ਸਮਝ ਕੇ ਸਬਰ ਸ਼ੁਕਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਵਹਿੰਦੀ ਰੋਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸੁਰ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਨਦੀ ਵਿਚ ਵਹਿੰਦੇ ਵਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਹੁ-ਸਾਗਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਐਨਾ 'ਅਟੱਲ' ਅਤੇ 'ਕਰਾਰਾ' ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਤਕ ਇਸ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਪੈਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਮੰਨ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਦੀਵੀ ਅਟੱਲ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜੇਠ ਦੇ

ਤਪਦੇ ਮਹੀਨੇ, ਤੱਤੀ ਤਵੀ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ, ਸੀਸ ਤੇ ਗਰਮ ਰੇਤ ਪਵਾ ਕੇ ਵੀ 'ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਲਾਗੇ' ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਹ ਭਾਣਾ ਮਿੱਠਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਤੇ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ -

ਜੋ ਤੁਧੁ ਕਰਣਾ ਸੋ ਕਰਿ ਪਾਇਆ॥
ਭਾਣੇ ਵਿਚਿ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਆਇਆ॥
ਭਾਣਾ ਮੰਨੇ ਸੋ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਭਾਣੇ ਵਿਚਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਦਾ॥

ਪੰਨਾ - 1063

ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ਮਿੱਠਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਤਾਂ ਬਥੇਰੇ ਜੀਵ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਭਾਣਾ ਮਿੱਠਾ ਕਰਕੇ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ਭਾਵੈ॥
ਸਹਜੇ ਹੀ ਸੁਖੁ ਸਚੁ ਕਮਾਵੈ॥
ਭਾਣੇ ਨੋ ਲੋਚੈ ਬਹੁਤੇਰੀ ਆਪਣਾ ਭਾਣਾ ਆਪਿ ਮਨਾਇਦਾ॥

ਪੰਨਾ - 1063

□ □ □ □ □ □ □

ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੋਨਤੀ

1. ਪੱਤਰ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਲਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੰਬਰ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖੋ ਜੋ ਕਿ ਲਿਫਟ ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਐਡਰੇਸ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
2. ਰਿਨੂਅਲ ਦਾ ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਰਿਨੂਅਲ ਤਰੀਕ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਚੰਦਾ ਰਿਨੂਅਲ ਲਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਹੈ।
3. Out station (ਬਾਹਰਲੇ ਥਾਵਾਂ) ਤੋਂ ਚੈਕ ਦੁਆਰਾ ਚੰਦਾ ਭੇਜਦੇ ਸਮੇਂ 1.4.98 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ 220/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਚੈਕ ਬਣਾ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ।
4. 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਪੋਸਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਤਕ ਪੁਜਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਲੇਟ ਪੁਜਦਾ ਹੈ ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਫਤਰ ਵਲੋਂ ਦੁਬਾਰਾ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
5. ਪਾਠਕਾਂ ਵਲੋਂ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਪੁਜ ਰਹੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਡਰੇਸ ਅਧੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਬੋਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੱਤਰ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਲਿਖਿਆ ਕਰਨ।
6. ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਚੰਦਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਇਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪੁਜਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਰਕਮ ਦਾ ਰਸੀਦ ਨੰਬਰ ਆਦਿ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੇ।

ਪਉੜੀ ਦਰ ਪਉੜੀ

ਸੰਤ ਕਲਿਆਣ ਦਾਸ ਜੀ
ਬਾਬਾ ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਆਸ਼ਰਮ
ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ

ਸੇਵਾ, ਸ਼ਰਧਾ, ਸਿਮਰਨ, ਸਮਾਧੀ

ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਸਿਖਰ ਅਤੇ ਤਪ ਤਤਿਕਸ਼ਾ

ਲੱਖਾਂ ਵਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤਪ ਨਾਲ ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜੋ ਪੂਰਨ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਪੂਰਨ ਸ਼ਰਧਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਤਪ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਬੇਕੀਮਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਫੰਡਰ ਗਊ ਹੋਵੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ, ਵਾਧੂ ਪੱਠਿਆਂ (ਘਾਸ) ਦਾ ਖਰਚ ਹੈ।

ਪੇਨ ਦੁਧੈ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਕਿਤੈ ਨ ਆਵੈ ਕਾਮ॥

ਪੰਨਾ - 133

ਸ਼ਰਧਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰੀ ਭਗਤੀ, ਸਿੱਖੀ, ਗਿਆਨ, ਕਰਮ, ਧਰਮ ਨਿਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਥੋੜ੍ਹੀ ਬਹੁਤ ਉਪਲਬਧੀ ਹੋ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਿਅਰਥ ਵਰਗੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਧੂਰੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਪੂਰਨ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਬਿਨਾਂ ਅੱਧ ਵਾਟੇ ਰਹਿ ਜਾਣ ਵਾਂਗੂੰ ਹੈ। ਜਦ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਸਰੋਂ ਪੱਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਖੂਬ ਤੇਲ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਖਲੂ ਵੀ ਵਧੀਆ ਬਣਦੀ ਹੈ -

ਕਾਰੀ ਸਰਸਉ ਪੇਲਿ ਕੈ ਨਾ ਖਲਿ ਭਈ ਨ ਤੇਲੁ॥

ਪੰਨਾ - 1377

ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪੀ ਤਿਲਾਂ 'ਚੋਂ ਆਤਮ ਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਤੇਲ ਅਤੇ ਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਖੱਲੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਰਧਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਆਪ ਨੂੰ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਵੰਡਣ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼।

ਜੇ ਸ਼ਰਧਾ ਸਿਖਰ ਤੇ ਅੱਪੜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕੋ ਦਿਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਧਾ ਬਿਨਾਂ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

ਫਰੀਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ, ਹਰੇ ਪੱਤੇ ਖਾ ਕੇ ਤਪ ਕੀਤਾ, ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਕਾਠ ਦੀ ਰੋਟੀ ਭਾਵ ਸੁੱਕੇ ਪੱਤੇ (ਦਰਖਤਾਂ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਗਿਰੇ ਹੋਏ) ਖਾ ਕੇ ਤਪ ਕੀਤਾ। ਛਤੀਸ ਬਰਸ ਦੇ ਤਪ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਕਾਗਰਤਾ ਆ ਗਈ, ਇਕ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਸੁਰਤਿ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਲੋਅ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਚਿੜੀਆਂ ਵੀ ਚਹਿਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਚਿੜੀਆਂ ਦੇ ਚਹਿਕਣ ਦਾ ਕਾਫੀ ਰੋਲਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫਰੀਦ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧੁਨ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਜਾਪਿਆ। ਚਿੜੀਆਂ ਦਾ ਚਹਿਕਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਲੱਗਾ, ਚਿੜੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਅਰਾਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਖਿਝ ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਗੁੱਸਾ ਆ ਗਿਆ, ਸੁਭਾਵਿਕ ਮੂੰਹ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ 'ਮਰ ਜਾਵੋ ਨੀ ਚਿੜੀਓ'। ਚਿੜੀਆਂ ਟਪਰ-ਟਪਰ ਕਰਦੀਆਂ ਫਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੀਚੇ ਗਿਰ ਗਈਆਂ, ਰੁੱਖ ਦੇ ਥੱਲੇ ਚਿੜੀਆਂ ਬਿਛੋਣੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਛ ਗਈਆਂ। ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕ ਝਟਕਾ ਲੱਗਿਆ, ਓ ਮੈਂ ਇਹ ਕੀ ਕੀਤਾ? ਕਿਤਨਾ ਗੁਨਾਹ ਕਰ ਘੱਤਿਆ। ਮੈਨੂੰ

ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਇਕ ਬੋਲ ਨਾਲ ਇਤਨਾ ਜੀਅ ਘਾਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਗਰ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਬੋਲ ਨਾ ਬੋਲਦਾ।

ਦੂਜੇ ਪਲ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਫੁਰਨਾ ਆਇਆ, ਅਗਰ ਮੇਰੇ ਕਹੇ ਤੋਂ ਮਰ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਦੂਜੇ ਸੁਖਨ ਨਾਲ ਜੀਅ ਪੈਣ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਫਰੀਦ ਜੀ ਬੋਲੇ, "ਜੀ ਪਵੋ ਨੀ ਚਿੜੀਓ," ਚਿੜੀਆਂ ਫੁਰ ਕਰਕੇ ਉਡ ਗਈਆਂ।

ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਬਚਨ ਸਤਿਯ ਹੋਣ ਲਗ ਪਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਤਿਅ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹੱਕ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੱਸਣ ਜੋਗਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਮਾਂ ਪਾਸ ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਇਬਾਦਤ ਕਬੂਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ।

ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਉਠ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ, ਚੱਲ ਪਿਆ, ਦੁਪਹਿਰ ਹੋ ਗਈ। ਮਾਂ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਸੀ, ਪੈਂਡਾ ਕਰਦਾ ਗਿਆ, ਕਰਦਾ ਗਿਆ। ਭੁੱਖ ਪਿਆਸ ਤੇ ਥਕਾਵਟ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਸੁੱਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਿਆਸ ਬੜੀ ਸ਼ਿਦੱਤ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਨਗਰ ਆਇਆ, ਨਗਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਉਰਲੇ ਪਾਸੇ ਹੀ ਇਕ ਖੂਹ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਪਾਣੀ ਭਰਦਾ ਸੀ, ਇਕ ਬੀਬੀ ਪਾਣੀ ਕੱਢ-ਕੱਢ ਕੇ ਘੜੇ ਵਿਚ ਪਾ ਰਹੀ ਸੀ ਘੜਾ ਭਾਵੇਂ ਭਰ ਚੁਕਿਆ ਸੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਬੀਬੀ ਭਰੇ ਹੋਏ ਘੜੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਖੂਹ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਭੈਣ ਬੜੀ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ।" ਬੀਬੀ ਨੇ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਸੰਕੋਤ ਕੀਤਾ, ਸਾਂਈ ਜੀ! ਜਰਾ ਠਹਿਰ! ਘੜਾ ਭਰ ਚੁਕਿਆ ਸੀ, ਭਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬੀਬੀ ਭਰੇ ਘੜੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾਣੀ ਪਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਜਰਾ ਅੱਖੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, "ਬੀਬੀ! ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਘੜਾ ਭਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਵਿਅਰਥ ਪਾਣੀ ਡੋਲ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪਿਲਾਉਂਦੀ?"

ਬੀਬੀ ਬੜੇ ਨਰਮ, ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਬੋਲੀ, "ਸਾਂਈ ਜੀ! ਜਰਾ ਠਹਿਰੋ, ਮੈਂ ਬੜੀ ਛੋਟੀ (ਜਲਦੀ) ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਜਲ ਛਕਾਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਬੜੇ ਥੱਕੇ ਤੇ ਪਿਆਸੇ ਹੋ ਅਤੇ ਬਦਸਤੂਰ (ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਭਰੇ ਘੜੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਾਈ ਗਈ, ਪਾਣੀ ਵਾਧੂ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਡੁਲ੍ਹੀ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦਾ ਸਬਰ ਪਿਆਲਾ ਲਬਰੇਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਉਛਲ ਪਿਆ, ਮੱਥੇ ਤੇ ਤਿਉੜੀ ਪੈ ਗਈ, ਅੱਖਾਂ ਰਕਤ ਰੰਜਿਤ (ਲਾਲ ਰੰਗੀ) ਹੋ ਗਈਆਂ, ਬੁਲ੍ਹ ਕੰਬਣ ਲੱਗੇ, ਬਾਣੀ ਕਠੋਰ ਹੋ ਗਈ।

ਕੜਕ ਕੇ ਬੋਲੇ! ਏ ਮੁਰਖ ਲੜਕੀ! ਮੇਰਾ ਮਖੌਲ ਉਡਾ ਰਹੀ ਰਹੀ ਹੈਂ, ਮੇਰੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈਂ। ਤੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸੰਤ ਦੇ ਮਾਨ ਸਮਾਨ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਹਿਣ ਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ, ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ?

ਬੀਬੀ ਨੇ ਬਦਸਤੂਰ ਘੜੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਾਈ ਜਾਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਰੱਖਦਿਆਂ ਅਤੇ ਅੱਖੀਆਂ ਨਾਲ ਪਰਿਤਾੜਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਜ਼ਰਾ ਤਲਖ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਆਖਿਆ।

ਸਾਂਈ ਜੀ! ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ, ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਫਰੀਦ ਹੈਂ, ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਫਰੀਦ ਹੈ, ਤੂੰ ਸੇਖ (ਤਪਸਵੀ) ਫਰੀਦ ਹੈਂ। ਮੈਂ ਰੰਗ ਰਤੜੀ ਹਾਂ, ਉਹ ਜੰਗਲ ਦੀਆਂ ਚਿੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇਵੇਗਾ ਮਰ ਜਾਓ ਨੀਂ ਚਿੜੀਓ, ਜੀ ਪਵੇ ਨੀ ਚਿੜੀਓ, ਤੇਰੇ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਮਰ ਗਈਆਂ ਤੇਰੇ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਫੁਰ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਇਤਨਾ ਅਹੰਕਾਰ! ਅਜੇ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਪੱਲੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਮੈਂ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਬਾਰ੍ਹਾਂ-ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਤਿੰਨ ਤਪ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈਂ। ਬੜੀ ਤਤਿਕਸ਼ਾ (ਸਰੀਰਕ ਕਸ਼ਟ ਯੁਕਤ ਤਪ) ਕੀਤੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਤੈਨੂੰ ਅਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੀ ਉਪਲਬਧੀ ਹੋਈ।

**ਪੰਚ ਜਨਾ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਛੁਟਕਿਓ
ਅਧਿਕ ਅਹੰਬੁਧਿ ਬਾਧੇ॥**

ਪੰਨਾ - 641

ਪਹਿਲੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਵਰਸ਼ ਤੂੰ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਹਰੇ ਪੱਤੇ ਬਰੂਸ ਕੇ ਖਾਧੇ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ, ਬੜੀ ਤਤਿਕਸ਼ਾ ਕੀਤੀ, ਹੰਗਤਾ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਤਨੀ ਘੋਰ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ, ਤੂੰ ਅਹੰ ਭਰਿਆ ਮਾਂ ਨੂੰ ਦਸਣ ਗਿਆ, ਮਾਂ ਨੇ ਤੇਰੀ ਤਪ ਤਤਿਕਸ਼ਾ ਅਪ੍ਰਵਾਣ ਕਰ ਦਿਤੀ (ਜਦੋਂ ਫਰੀਦ ਜੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਰੁਖਾਂ ਦੇ ਹਰੇ ਪੱਤੇ ਬਰੂਸ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਅੰਨ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ ਤਾਂ ਮਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਆਏ, ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਸਨ, ਫਰੀਦ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਇਬਾਦਤ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਾਂ ਨੇ ਹੀ ਦਿਤੀ ਸੀ)

ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਬੇਟਾ! ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਜੂਆਂ ਪੈ ਗਈਆਂ ਹਨ ਲਿਆ ਤੇਰੇ ਸਿਰ 'ਚੋਂ ਜੂਆਂ ਬੀਨ ਦੇਵਾਂ।” ਫਰੀਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੱਗੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਮਾਂ ਜੂਆਂ ਚੁਗਣ ਲੱਗੀ, ਜੂਆਂ ਚੁਗਦੇ-ਚੁਗਦੇ ਚੁੰਢੀ ਨਾਲ ਇਕ ਵਾਲ ਖਿੱਚ ਦਿਤਾ ਕਈ ਵਾਲ ਇਕੱਠੇ ਖਿਚੀਏ ਤਾਂ ਪੀੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਕ ਵਾਲ ਖਿਚੀਏ ਤਾਂ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਫਰੀਦ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ ਹੋਈ, ਮੂੰਹ 'ਚੋਂ 'ਸੀ' ਨਿਕਲਿਆ, ਮਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਪੁੱਤਰ! ਇਕ ਵਾਲ ਖਿੱਚੋ ਤੇ ਇਤਨੀ ਪੀੜਾ ਮੰਨੀ, ਕਿਉਂ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰੁਖਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਧੂ ਕੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਖਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੀੜ ਨਹੀਂ

ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਬੇਟਾ ਰੁਖਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੁਬਾਨ ਭਾਵੇਂ ਸਾਡੇ ਵਰਗੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਵੀ ਮੂਕ ਜੁਬਾਨ ਹੈ। ਰੁੱਖ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਹਸਦੇ ਤੇ ਰੋਂਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਦੰਡ ਭੋਗਣ ਲਈ ਸਥਾਵਰ ਯੋਨੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਸ਼ (ਨਰ, ਮਾਦਾ) ਹਨ, ਇਹ ਵੀ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਪਪੀਤਾ ਨਰ ਮਾਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਮਧੂ ਮਖੀਆਂ ਤੋਂ ਫੁਲਾਂ ਦਾ ਕੇਸਰ ਬੂਰ ਮਾਦਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਗਰ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਨਰ ਪਪੀਤਾ ਜੋ ਕੇਵਲ ਫੁੱਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਦਾ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਫਲ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੱਤਾ, ਘੋੜਾ, ਬੈਲ, ਗਊ, ਭੈਂਸ, ਬੱਕਰੀ, ਹਾਥੀ, ਹਿਰਨ, ਆਪਣੇ ਪਾਲਕ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਤਗਯ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਸਾਡੇ ਵਰਗੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ। ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਬਹੁਤਾ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਮੂਕ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ, ਜੇ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੋਂ ਪੰਛੀ, ਪੰਛੀਆਂ ਤੋਂ ਪਤੰਗੇ ਕੀੜੇ ਘੱਟ ਬੁੱਧੀ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਕੀਟ ਪਤੰਗਿਆਂ ਤੋਂ ਤ੍ਰਿਯਕ ਯੋਨੀ ਹੋਰ ਘੱਟ ਬੁੱਧੀ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਉਤਭੁਜ ਖਾਣੀ ਵੀ ਜੀਵਨ ਯੁਕਤ ਹੈ। ਬਨਸਪਤੀ, ਬੀਜ ਸਭ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਜੇਤੇ ਦਾਣੇ ਅੰਨ ਕੇ ਜੀਆ ਬਾਝੁ ਨ ਕੋਇ॥

ਪੰਨਾ - 472

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਸਤਿ ਭੂਮਿਕਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਵੀ ਸੱਤ ਭੂਮਿਕਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

1. ਪਹਿਲੀ ਭੂਮਿਕਾ - ਅਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ, ਵਿਦਵਾਨ, ਬੁੱਧੀਮਾਨ, ਬੀ.ਏ. ਐਲ.ਐਲ. ਬੀ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਪੀ ਐਚ. ਡੀ. ਵੀ ਹੋਵੇ, ਇਤਨਾ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਾ ਕਰੇ, ਸ਼ਰਧਾ ਤੋਂ ਹੀਣਾ, ਨਾਸਤਕ, ਉਤਮ ਮਨੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਉਮੀਦ ਹੈ।

2. ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਕਤਈ ਅਨਭਿੱਗ, ਬੇਦਿਮਾਗ, ਪਾਗਲ, ਉਨਮਾਦੀ, ਜੰਗਲੀ। ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸੋਝੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ -

ਕਰਤੁਤਿ ਪਸੂ ਕੀ ਮਾਨਸ ਜਾਤਿ॥ ਪੰਨਾ - 267

(ਗਿਆਨ ਦੀ ਕਦੇ ਵੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ, ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ।) ਦੂਜੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ।

3. ਪਸ਼ੂ ਚੌਪਾਏ ਤੀਜੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ।

4. ਪਕਸ਼ੀ ਤੇ ਕੀਟ ਪਤੰਗੇ ਚੌਥੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ।

5. ਸੁਖਸ਼ਮ ਕੀਟਾਣੂ ਬਨਸਪਤਿ ਕੀਟਾਣੂ, ਜੀਵਾਣੂ (ਜਿਰਮ) ਪੰਜਵੀਂ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ।

6. ਜੀਵ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਤਰ, ਜੀਵਨ ਤਲ ਗਿਰ ਕੇ ਰੁੱਖ ਤੇ ਬਨਸਪਤਿ ਤਕ ਅਪੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਿੱਖ ਵੀ ਯੋਨੀ ਹੈ। ਇਹ ਛੇਵੀਂ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ।

7. ਅੰਤਮ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਪਾਹਨ (ਪੱਥਰ) ਜੋਨੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਪਤਮ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ। ਜੋ ਪੱਥਰ ਪਰਬਤ ਨਾਲ, ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੀਵਨ ਯੁਕਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਪੱਥਰ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਵਧਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਪੱਥਰ ਪਰਬਤ, ਧਰਤੀ, ਆਪਣੇ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਹੇ ਪੁੱਤਰ! ਇਹ ਰੁੱਖ-ਬਿਰਖ, ਬਨਸਪਤਿ ਵੀ ਉਸ ਜੀਵਨ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਆਤਮ ਤਤ੍ਵ ਦੀ ਚੇਤਨ ਸਤਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹਰੇ ਭਰੇ ਹਨ, ਫੁਲਦੇ ਫਲਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਉਸ ਚੇਤਨ ਸਤਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਹੋਣੋਂ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਤ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਗ ਭੰਗ ਕਰਕੇ ਖਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹਰ ਜਾਨਿਬ, ਹਰ ਸ਼ੈ ਵਿਚ ਖੁਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ। ਭਾਵ ਤੂੰ ਸਰਵ ਵਿਆਪੀ ਰਾਮ ਨੂੰ ਰਮਿਆ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ, ਤੇਰੀ ਤਪ ਤਤਿਕਸ਼ਾ ਅਧੂਰੀ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਅਧੂਰਾ ਹੈ।”

ਰੰਗ ਰਤੜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਲੈ ਸਾਂਈ ਫਰੀਦ! ਪਾਣੀ ਪੀ ਲੈ।” ਫਰੀਦ ਨੇ ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ, ਫੇਰ ਰੰਗ ਰਤੜੀ ਬੋਲੀ, “ਹੇ ਸਾਂਈ ਫਰੀਦ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਉਹ ਸਾਰਾ ਭੇਦ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਮਾਂ ਦੀ ਤਾੜਣਾ ਸੁਣ ਕੇ ਫੇਰ ਤਤਿਕਸ਼ਾ ਤਪ ਲਈ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਸੁੱਕੇ ਪਤਰ ਖਾ ਕੇ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ, ਸੁੱਕੇ ਪਤਰ ਖਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲੈਣਾ ਭਾਵ ਕਾਠ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ -

**ਫਰੀਦਾ ਰੋਟੀ ਮੇਰੀ ਕਾਠ ਕੀ ਲਾਵਣੁ ਮੇਰੀ ਭੁਖ॥
ਜਿਨਾ ਖਾਧੀ ਚੋਪੜੀ ਘਣੇ ਸਹਨਿਗੇ ਦੁਖ॥**

ਪੰਨਾ - 1379

ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਉਹ ਤਪ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਵਰਸ਼ ਨੀਂਦ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਖੂਹ ਵਿਚ ਉਲਟਾ ਲਟਕਣ ਦੀ ਤਤਿਕਸ਼ਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਗਡਰੀਏ ਨੇ ਵੀ ਘਾਸ ਦਾ ਕਮਜ਼ੋਰ, ਟੁੱਟ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਰੱਸਾ ਬਣਾਇਆ ਤੇ ਲਟਕ ਗਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਰੱਸਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਉਹ ਖੂਹ ਵਿਚ ਗਿਰ ਗਿਆ, ਥੱਲੇ ਗਿਰਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੁਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਬੱਚ ਲਿਆ, ਉਸ ਪਾਸ ਸ਼ਰਧਾ ਸੀ, ਭਰੋਸਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੱਖਿਅਕ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਖੂਹ ਵਿਚ ਲਟਕ ਕੇ ਪਾ ਲਿਆ। ਤੂੰ ਅਟੁੱਟ ਤੇ ਪੱਕੀਆਂ ਲੱਜਾਂ ਪਾ ਕੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਲਟਕ ਕੇ ਨਾ ਪਾ ਸਕਿਆ। ਸ਼ਰਧਾ ਬਿਨਾਂ ਤਤਿਕਸ਼ਾ ਦਾ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਰਧਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਤਿਕਸ਼ਾ ਫਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਨਿਸਫਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਉਪਰ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੂਰਨ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਇਕੋ ਦਿਨ, ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਫਰੀਦ ਦੇ ਹੋਸ਼ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ, ਅਵਾਕ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਇਸ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ। ਫਰੀਦ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, (ਅਹੰਕਾਰ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਲੜਕੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਤਪ ਤੁਛ ਲੱਗਿਆ) “ਬੀਬੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਦੂਰ ਕਰ ਕਿ ਜਦੋਂ ਘੜਾ ਭਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪਿਲਾ ਕੇ ਘੜੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾ ਪਾ ਕੇ ਕਿਉਂ ਡੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ?”

ਰੰਗ ਰਤੜੀ ਬੋਲੀ, “ਸਾਂਈ ਜੀ! ਮੇਰੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਇਥੋਂ ਲਗਭਗ ਸੌ ਮੀਲ ਤੇ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗ ਗਈ ਹੈ, ਬੁਝਾਉਣ ਦੇ ਬੜੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਪਰ ਅੱਗ ਨਾ ਬੁਝੀ, ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਭੈਣ ਨੇ ਇਕ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ, ਭੈਣ ਬਚਾ ਲੈ, ਮੈਂ ਕੁਦਰਤੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪਾਣੀ ਭਰਣ ਇਸ ਖੂਹ ਤੇ ਆਈ ਹੋਈ ਸਾਂ। ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਘੜੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਾ ਰਹੀ ਸਾਂ ਬਲਕਿ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਤੇ ਸੁੱਟ ਰਹੀ ਸਾਂ। ਅੱਗ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪੈ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਇਆ ਹੈ।” ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ, ਇਤਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪਾ ਕੇ ਇਤਨਾ ਜੇਰਾ (ਜਰਣ ਸ਼ਕਤੀ) ਫਰੀਦ ਦਾ ਅਹੰ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਬੋਲੇ, “ਬੀਬੀ! ਤੂੰ ਕਿਥੋਂ ਪਾਇਆ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਪਾਇਆ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਦੱਸ?”

ਬੀਬੀ ਬੋਲੀ, “ਸਾਂਈ ਜੀ! ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੇ ਮੇਰੀ ਸ਼ਾਦੀ ਰਚੀ, ਵਿਆਹ ਮੰਡਪ ਵਿਚ ਪੰਡਿਤ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿਵਾਹ ਰਸਮ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਕੁਲ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਤੇ ਕੁਲ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਸਿਖਿਆ ਦਿਤੀ, ਬੇਟੀ ਤੇਰਾ ਪਤੀ ਹੀ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ। ਤੇਰਾ ਇਸ਼ਟ ਹੈ, ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਈਸ਼ਵਰ ਨਹੀਂ, ਪਤੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹੀ ਤੇਰਾ ਕਲਿਆਣ ਹੈ, ਇਹੋ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਹੈ। ਪਤੀ ਦਾ ਘਰ ਹੀ ਤੇਰਾ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਇਹ ਸਿਖਿਆ ਲੜ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾ।”

ਮੈਂ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੇਵ ਦੇ ਬੋਲ ‘ਛੀਕ ਗਾਂਠਰੀ ਬਾਂਧੇ’ ਮੇਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਪਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲੱਗੀ, ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਪਤੀ ਘਰ ਆ ਕੇ ਬੁਖਾਰ ਨਾਲ ਪੀੜਤ ਹੋ ਗਏ, ਰਾਤ ਪੈਣ ਤਕ ਬਹੁਤ ਬੁਖਾਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਮੰਗਿਆ। ਮੈਂ ਫੌਰਨ ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਚਲੀ ਗਈ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਿਲਾਸ ਲੈ ਕੇ ਪਤੀ ਦੇ ਸਰ੍ਹਾਣੇ ਖੜੀ ਹੋ ਗਈ, ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਪਤੀ ਦੀ ਅੱਖ ਲੱਗ ਗਈ, ਮੈਂ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਖੜੀ ਰਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਪਤੀ ਜਾਗੇ ਤਾਂ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ‘ਪਾਣੀ’ ਮੈਂ ਗਿਲਾਸ ਅੱਗੇ ਵਧਾ ਕੇ ਆਖਿਆ, “ਲਓ ਸੁਆਮੀ!” ਪਤੀ ਨੇ ਗਿਲਾਸ ਫੜਦੇ ਹੋਏ ਪੁਛਿਆ, ਕੀ ਤੂੰ ਰਾਤ ਭਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜੀ ਰਹੀ? ਪਤੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ, ਸਚਮੁੱਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ, ਅੰਦਰ ਇਕ ਜੋਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਈ, ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਅੰਦਰ ਗੂੰਜਣ ਲਗ ਪਿਆ।

ਸਾਂਈ ਫਰੀਦ! ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਪੂਰਨ ਸ਼ਰਧਾ ਰੱਖ ਕੇ ਬਚਨ ਕਮਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਛਤੀਸ ਵਰਸ ਤਪ ਤਤਿਕਸ਼ਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਇਕੋ ਰਾਤ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੱਠਵਾਂ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸਮਾਗਮ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਾਤ ਬਰਸ ਜੋ ਬਰਸਾ ਬਰਸੀ, ਅਬ ਬਰਸੀ ਅਠਵਾਰੇ।
 ਪਵਨ ਦੇਵ ਸੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਕਰ, ਅਮੀ ਭਰੇ ਮਤਵਾਰੇ।
 ਰੰਗ ਬਿਰੰਗੇ ਬਾਦਰ ਆਏ, ਕਾਲੀ ਘਟਾ ਪਸਾਰੇ।
 ਘੁਮੜ ਘੁਮੜ ਕਰ ਬਾਦਰ ਬਰਸੇ, ਸਾਤ ਬਰਸ ਲੋ ਭਾਰੇ।
 ਪੂਰ ਹਟੀ ਕੁਛ ਘਾਮ ਘਟੀ, ਚਾਲਤ ਸੀਤ ਫੁਹਾਰੇ।
 ਬ੍ਰਿਖ ਜਗਿਆਸੂ ਹਰੇ ਭਏ, ਧਰ ਸੀਤ ਭਈ ਰਤਵਾਰੇ।
 ਨਿਤ ਨਿਤ ਵਰਸੇ ਇਕ ਵਡ ਬਾਦਰ, ਔਰ ਬੁਲਾਵੇ ਸਾਦਰ।
 ਨਏ ਨਏ ਨਿਤ ਆਵੈ ਬਾਦਰ, ਬਰਸ ਜਾਤ ਲੇ ਆਦਰ।
 ਰੁਨ ਝੁਨ ਬਰਸੈ ਭੀ ਗਤ ਚਾਦਰ, ਨਾਚਤ ਮੋਰ ਟ੍ਰਾਵਤ ਦਾਦਰ।
 ਮਿਲਾ ਕਿਸਮਤ ਸੇ ਮੌਕਾ ਨਾਦਰ, ਬਖਸ਼ ਅਨਾਇਤ ਕਾਦਰ।
 ਪਾਂਚ ਦਿਵਸ ਲੋ ਬਰਸਾ ਬਰਸੀ, ਭਰੇ ਚਲੇ ਪਰਨਾਰੇ।
 ਬ੍ਰਿਖ ਜਗਿਆਸੂ ਹਰੇ ਭਏ, ਧਰ ਸੀਤ ਭਈ ਰਤਵਾਰੇ।
 ਰੰਗ ਬਿਰੰਗੀ ਘਟਾ ਸਜਾ ਕਰ, ਰੰਗ ਬਿਰੰਗੇ ਬਾਦਲ ਆਏ।
 ਰੰਗ ਬਿਰੰਗੀ ਦਾਮਿਨਿ ਚਮਕੀ, ਪਰਕਾਸ਼ ਪੁੰਜ ਦਰਸਾਏ।
 ਰੰਗ ਬਿਰੰਗੀ ਬੂੰਦੇਂ ਬਰਸਤ, ਮਧੁਰ ਸਰਸ ਧੁਨ ਗਾਏ।
 ਸੀਤਲ ਸਾਂਤ ਭਈ ਸਭਿ ਧਰਤੀ, ਅਕੁੰਰ ਗੁਪਤ ਫੂਟ ਸਭਿ ਆਏ।
 ਉਲਟੀ ਧਰਤ ਬਾਦਲ ਪੈ ਆਈ, ਮਾਨਣ ਪ੍ਰੀਤ ਨਜਾਰੇ।
 ਬ੍ਰਿਖ ਜਗਿਆਸੂ ਹਰੇ ਭਏ, ਧਰ ਸੀਤ ਭਈ ਰਤਵਾਰੇ।
 ਕਭੀ ਨਾ ਹੋਈ ਕਹੀਂ ਨਾ ਹੋਈ, ਇਤਨੀ ਬਰਸੀ ਬਰਸਾ ਬਾਣੀ।
 ਬਰਸੋਂ ਬਰਸੋਂ ਯਾਦ ਰਹੇਗੀ, ਇਸ ਬਰਸਾ ਕੀ ਅਜਬ ਕਹਾਣੀ।
 ਚੰਦਨ ਜੈਸੀ ਗੰਧ ਬਿਖੇਰੀ, ਬਰਸੇ ਬਾਦਰ ਵਿਦਿਆ ਖਾਣੀ।
 ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਕਸ਼ ਔ ਪਾਰਸ ਜੈਸੇ, ਸੰਤ ਬੁਲਾਏ ਬਾਦਰ ਹਾਣੀ।
 ਦਾਸ ਕਲਿਆਣ ਇਕ ਬੂੰਦ ਵਿਹੂਣਾ, ਕੇਵਲ ਰਚਿਆ ਛੰਦ ਬਿਚਾਰੇ।
 ਬ੍ਰਿਖ ਜਗਿਆਸੂ ਹਰੇ ਭਏ, ਧਰ ਸੀਤ ਭਈ ਰਤਵਾਰੇ।
 □ □ □ □ □ □ □

.....
 •••••
For more information
 •••••
please visit us on internet at :-
 •••••
<http://www.atammarg.org>
 &
<http://www.atammarg.com>
 •••••

ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਜਿਥੋਂ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਤੇ ਵੀਡੀਓ ਕੈਸਟਾਂ ਉਪਲਬਧ ਹਨ

ਅਮਰੀਕਾ:	ਫੋਨ ਨੰ:
ਸ. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ	209-667-5536
	209-632-0592
ਸ. ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ	408-263-1844
ਕੈਨੇਡਾ:	
ਸ. ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਨੂੰ	604-589-9189
ਸ. ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ	604-433-0480
ਇੰਗਲੈਂਡ :	
ਸ. ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖੈਹਰਾ	01922-641-320
	01922-610-671
ਫੈਕਸ :	0121-502 3954
ਬੀਬੀ ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਚੀਮਾ	01234-76-7602
ਆਸਟਰੇਲੀਆ :	
ਸ. ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ	03-436-6898
ਹਾਲੈਂਡ :	
ਸ. ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ	010-2124-608

.....

ਦਿੱਲੀ, ਪਟਿਆਲਾ, ਰਾਜਪੁਰਾ ਵਿਚ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸੈਂਟਰ

ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਮੈਗਜ਼ੀਨ by hand ਪਾਠਕਾਂ ਤਕ ਘਰ-ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਗਤ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਵਲੋਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਮੈਗਜ਼ੀਨ 10 ਤਰੀਕ ਤਕ ਨਾ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਉਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਾਠਕ ਜਨ ਰਿਨਿਊਲ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਮੈਬਰਸ਼ਿਪ ਵੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸੈਂਟਰਾਂ 'ਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

- 1 **S. JASPAL SINGH**
 A-196, GAUTAM NAGAR,
 NEW DELHI-110049,
 PH. 6521524, 6960477, FAX - 6851620
- 2 **S. SURJAN SINGH**
 GALI NO. 21A/5
 ANAND NAGAR B
 PATIALA. PH-354760
- 3 **S. BHARPUR SINGH**
 H.NO. B-1/1310
 JATTAN STREET
 RAJPURA. PH- 26963

ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਤੇ ਮੁਖੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਫਰਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 63)

ਐਸਾ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਵਿਚ ਐਨੀ ਖਿੱਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਧੁਰ ਅੰਦਰੋਂ ਮੋਹ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਜ਼ਮਾਨਾ ਹੈ, ਅੱਜ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਅੰਦਰਲੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਬੰਧ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੇਵਲ ਵਿਦਿਆ ਹੈ, ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਚਤੁਰਾਈ ਹੈ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਬੋਲ-ਬੋਲ ਕੇ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਉਪਰ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ? ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਬੋਲ ਦੇ ਪਿਛੇ ਹੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਕਤੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਦੋ-ਚਾਰ ਬਚਨ ਕਹੇ ਹੋਏ ਹੀ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਜਿਸ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਬਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ॥

ਤਿਸ ਕੀ ਸੀਖ ਤਰੈ ਸੰਸਾਰੁ॥

ਪੰਨਾ - 269

ਜਦੋਂ ਆਪ ਢੱਕੀ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਸੰਗਰਾਂਦ ਤੇ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ (ਧਮੋਟ) ਤੋਂ ਵੀ ਟਾਂਵੇ-ਟਾਂਵੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਘੁਢਾਣੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਰਾੜੇ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਤਾਂ ਉਥੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਜਾਣੀ ਕਿਉਂਕਿ ਆਵਾਜ਼ ਪੂਰੇ ਬਲ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਕੰਨ ਵੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਚੰਗੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਲਾਉਡ ਸਪੀਕਰਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਐਉਂ ਲਗਣਾ ਜਿਵੇਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਗਗਨ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਤੁਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਠੀਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਅਮੋਘ ਬਾਣ ਕਮਾਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਲ ਨੂੰ ਵਧਦੇ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਉਹ ਅਵਾਜ਼ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸੁਣਨੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਐਨੀ ਕਰੰਟ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣੀ ਕਿ ਪੈਦਲ ਤੁਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਨੱਠਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਛੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਕਈ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਨੱਠ ਕੇ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਜਾਣਾ, ਸਾਥ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੁੜ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਦਮ ਲੈਣਾ। ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਪਰ ਅਵਾਜ਼ ਹੀ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਕੋਈ magnetic (ਚੁੰਬਕ) ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਜੋ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਬੋਲ ਅੰਦਰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਰਹੀ। ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਟੋਪਾਂ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਵੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਵਾਜ਼ ਤਾਂ

ਰਾਗੀਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸੁਰ ਤਾਲ ਵਧੀਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਖਿੱਚ ਤੋਂ ਹੀਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੇਵਲ ਮਾਇਆ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਖਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ।

ਲੰਮੇ ਮੋਨ ਵਰਤ ਜਦੋਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸੈਰ ਵਾਸਤੇ ਜਾਣਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਦੇ ਖੜਾਵਾਂ ਪਹਿਨੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪ ਨਹਿਰ ਦੀ ਪਟੜੀ ਤੇ ਘੱਟ ਹੀ ਚਲਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਗੜਵਈ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਕਹਿ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਦੇਖੋ, ਇਹ ਰਾਜਨੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਕਿ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਪਰੋਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਹੀ ਜਾਣਾ। ਮੈਨੂੰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਵਰਤਾਵਾ ਹੀ ਠੀਕ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸੈਰ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਮਿਰਾਸੀ ਤੇ ਮੰਗਤੇ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਦੋ ਸਿੰਘ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਤੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਕਰ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤਾਂ ਪਟੜੀ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਤਾਂ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ ਤੇ ਜੋ ਉਚੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਢੇਰ ਹਨ, ਉਥੇ ਜੋ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਡੰਡੀਆਂ

ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੀਂ ਚਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੈਨੂੰ ਭਾਈ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਗਰਮ ਵਸਤਰ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਆਪ ਸੈਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਅੱਗੋਂ ਕੋਈ ਮਿਰਾਸੀ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭਾ! ਆਹ ਦੇਖ, ਮੇਰੇ ਕਪੜੇ ਪਤਲੇ ਹਨ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਦੇਹ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਵਸਤਰ ਲਾਹ ਦਿਤੇ ਕੇਵਲ ਬੁਨੈਣ ਰਹਿ ਗਈ। ਉਪਰ ਲਈ ਹੋਈ ਸ਼ਾਲ ਸਮੇਤ ਉਸ ਮਿਰਾਸੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਵਾਪਸ ਆਏ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਵਸਤਰ ਕਿਥੇ ਗਏ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਕਈ ਵਾਰੀ ਹੋ ਚਕਿਆ ਸੀ। ਸੋ ਡੇਰੇ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮੰਗਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਖਣ ਲਈ ਸੈਰ ਵੇਲੇ ਕਾਫੀ ਅੱਗੇ ਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜਿਸ ਦੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਇਕਲ ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ ਕਿਸੇ ਟਾਂਵੇ-ਟਾਂਵੇ ਬੰਦੇ ਕੋਲ ਸਾਇਕਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਪੈਦਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਭੱਜ ਕੇ ਆ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣੀਆਂ। ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ ਆਪਣੀਆਂ ਘਰੋਗੀ ਗੱਲਾਂ ਚਲਾ ਲੈਣੀਆਂ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਰਖਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ 15 ਫੁੱਟ ਉਪਰ ਝਾਕ ਕੇ ਤੁਰੋ, ਉਚੇ ਨੇਤਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨੋ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਤੇ ਪਸ਼ੂ ਦਿਸਦੇ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਫੁੱਲ ਖਿੜੇ ਦਿਸਦੇ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਟਾਹਣੀ ਟੁੱਟੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਪੱਥਰ ਪਿਆ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਲੱਕੜੀ ਰੁੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਰਤੀ ਖਿੱਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਖੰਡ ਧੁਨੀ ਨਾਮ ਦੀ ਅੰਦਰ ਚਲ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਫੁਰਨੇ ਰਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਮੱਧਮ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਫੁਰਨਾ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਫੁਰਨਾ ਤੀਜੇ ਨੂੰ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਚੌਥੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਨਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਧੁਨ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਅਸਾਨੂੰ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਤਿਆ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਚੱਲਣ ਫਿਰਨ ਨਾਲ ਨਾਮ ਧੁਨ ਖੰਡਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਖੰਡ ਧੁਨ ਵਿਚ ਮਨ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੁਨੀਆਦਾਰੀ ਦੀ ਕਦੇ ਵੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਵਿਚ ਆਪ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਆਪ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਕਹਿਰਾਂ ਦੀ ਖਿੱਚ ਸੀ, magnetic (ਚੁੰਬਕ) ਸ਼ਕਤੀ ਆਪ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਐਨੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਇਕ ਵਾਰੀ ਵੇਖ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਅੱਖ ਨਾਲ ਅੱਖ ਟਕਰਾਅ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਰ ਦੇ ਅਗੁੰਠੇ ਤਕ ਇਕ ਝਰਨਾਹਟ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਪੁਰਖ ਸੀ, ਬੀਬੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਅਸਹਿ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਦੇ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠਣਾ ਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ

ਦੀਆਂ ਐਨਕਾਂ ਲਗਾ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਢੱਕੀ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਮਹਾਤਮਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਵੀ ਹਨ ਪਰ ਕਦੇ ਵੀ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਹਾਤਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਹਾਤਮਾ ਆ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਅਜੀਬ ਕਿਸਮ ਦਾ ਅਸਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ -

**ਰੇਤੁ ਅੱਕ ਅਹਾਰ ਕਰ ਰੋੜਾਂ ਦੀ ਗੁਰ ਕਰੀ ਵਿਛਾਈ॥
ਭਾਰੀ ਕਰੀ ਤਪਸਿਆ ਬਡੇ ਭਾਗ ਹਰਿ ਜਿਉ ਬਣਿ ਆਈ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 1/24**

ਗੁਰੂ ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਬਿਰਧ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ 12 ਸਾਲ ਐਨੀ ਕਠਨ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਅੱਜ ਦੇ ਜੁਆਨ ਵੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਤਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਦੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਜੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਤਪ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਰ ਦੁਖਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲੱਕ ਦੁੱਖਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਉਂ ਥੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ? ਸਾਧਨ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਨੇ ਵੀ ਕੀਤੇ ਹਨ। 22-22 ਘੰਟੇ ਲਗਾਤਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬੱਧੀ, ਸਾਲਾਂ ਬੱਧੀ ਸਿੰਧ ਵਿਚ ਬੈਠਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਪਰ ਥੱਕਿਆ ਤਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੋਰ ਚਾਓ ਉਠਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪੂਰੇ 24 ਘੰਟੇ ਹੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਜਾਵੇ। ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਥੱਕਿਆ ਕਰਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ, ਨਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਥਕਦਾ ਹੈ। ਲੰਮਾ ਬੈਠਣ ਦੇ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਚੌਕੜਾ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਕੀਰਤਨ ਵੇਲੇ ਆਪ ਤਾਂ ਥਕੀਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਲੰਮੇ ਕੀਰਤਨ ਪਿਛੋਂ ਗਲ ਥਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਵਾਜ਼ ਫੱਟਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਥੱਕੀਦਾ, 20-20 ਘੰਟੇ ਪਿਛੋਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਟੇਡੇ ਅੱਖਰ ਦਿਸਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਥਕੇਵਾਂ ਤਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਇਕ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਰਹੱਸ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਐਨਾ ਹੀ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ energy (ਸ਼ਕਤੀ) ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬਿਰਤੀ ਇਕਾਗਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਦ ਉਹ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਐਨਰਜੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ power house ਵਿਚੋਂ ਬਿਜਲੀ ਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਆਉਣ ਨਾਲ ਥਕੇਵਾਂ-ਅਕੇਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗਮਾਂ ਇਕ ਰਸ ਤਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਮਹਾਨ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਸੋਮਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਸਿੱਧਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਉਲਟਿ ਕਮਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਰਿਆ ਇਹੁ ਮਨੁ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਇ॥
ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਸਮਾਇ॥**

ਪੰਨਾ - 1291

ਜੋ ਥਕਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਉਂ ਥਕਦੇ ਹਨ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤਾਂ ਸੁਰਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਥਕੇਵੇਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਵੇਰੇ 2 ਵਜੇ ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਲਾ ਕੇ ਪੂਰੇ 14 ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਭੋਗ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਸ. ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਰੇਵਾਲ ਡਿਪਟੀ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਪੁਲਿਸ ਪਟਿਆਲਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ 2 ਤੋਂ 10 ਵਜੇ ਤਕ ਆਪ ਅੱਧੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਹੀ ਕਰ ਸਕੇ ਤਾਂ ਸ. ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕ ਆਈਏ। ਮੈਂ ਛਾਉਣੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਸਾਂ, ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਰਸਾਲੇ ਵਾਲੇ ਕੁਆਰਟਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕੁਆਰਟਰ ਸੀ ਜੋ ਛਾਉਣੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਿਰੇ ਸੀ ਅਤੇ ਬੀਬੀ (ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ) ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਨ, ਅਸੀਂ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੀਰਤਨ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਚਾਰ ਵਜੇ ਵੀ ਅਜੇ ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੱਥੇ ਦੇ ਕਈ ਸਿੰਘ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਫਿਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਵਾਜੇ ਨਾਲ ਉਚੀਆਂ ਅਖੀਰਲੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਇਕੋ ਵਾਕ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਐਉਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਇਸ ਭੁੰ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮਰਤੱਖ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਆਪ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੇ ਟਾਈਮ ਪੀਸ ਲਿਆ, ਅਲਾਰਮ ਫਿੱਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਅਲਾਰਮ ਚਾਲੂ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਲੈ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਟ੍ਰਨ-ਟ੍ਰਨ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੋਈ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ। ਜੋ ਟਾਈਮ ਪੀਸ ਸੀ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਛੁਟ ਕੇ ਦੂਰ ਤਕ ਰੁੜ੍ਹਦਾ ਹੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਆਮ ਬੰਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਕਿ ਆਪ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਥਕਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਓਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇਖੀਆਂ ਹੋਣ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਈ-ਕਈ ਦਿਨ ਸਾਧਨਾ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਨਾ ਕੁਝ ਖਾਣਾ, ਨਾ ਪੀਣਾ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੁਟੀਆ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਣਾ ਤੇ ਕਈ ਦਿਨ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹਣਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਦਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਭਾਦਰੋਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਕਈ ਦਿਨ ਬਾਹਰ ਨਾ ਨਿਕਲੇ, ਗਰਮੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੀ ਨਾ ਹੋਈ। ਸੋ ਇਸ ਅਖੰਡ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਤਪਸਿਆ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਵੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਰਤ ਤਪੱਸਿਆ ਭਯੋ।

ਦੈ ਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹੈ ਗਯੋ॥

ਰੂਹਾਨੀ ਉਚਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਬਣ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਦਾਰਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ, ਜੋ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਖਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧੂ

ਬਹੁਤ ਅਭਿਆਨੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਧੂ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ॥

ਜੇਤਾ ਸੁਨਹਿ ਤੇਤਾ ਬਖਿਆਨਹਿ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਤੇ ਦੂਰਿ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਰਹੀ ਭਰਪੂਰਿ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਾ ਨਾਹੀ ਅੰਤ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਦਾ ਬੇਅੰਤ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਉਚ ਤੇ ਉਚੀ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਮੂਚ ਤੇ ਮੂਚੀ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਬਨਿ ਆਈ॥

ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ॥ ਪੰਨਾ - 272

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਐਨੀ ਉਚੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਾ ਦਿੰਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ 84 ਲੱਖ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਮਧੋਲੇ ਹੋਏ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਿਉਂ ਕਰਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਸਦਾ ਪ੍ਰਮ ਉਚਤਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਆਇਆ ਹੈ-

ਸੰਤਨ ਅਵਰ ਨ ਕਾਹੂ ਜਾਨੀ॥

ਬੇਪਰਵਾਹ ਸਦਾ ਰੰਗਿ ਹਰਿ ਕੈ ਜਾ ਕੋ ਪਾਖੁ ਸੁਆਮੀ॥

ਉਚ ਸਮਾਨਾ ਠਾਕੁਰ ਤੇਰੋ ਅਵਰ ਨ ਕਾਹੂ ਤਾਨੀ॥

ਐਸੋ ਅਮਰੁ ਮਿਲਿਓ ਭਗਤਨ ਕਉ ਰਾਚਿ ਰਹੇ ਰੰਗਿ ਗਿਆਨੀ॥

ਪੰਨਾ - 711

ਐਸੀ ਹਕੂਮਤ ਹੈ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸਵਰਗ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਝੁਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੋਜਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ॥

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ॥

ਪੰਨਾ - 273

ਭਗਤ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖਟੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ। ਮੂਰਖ ਲੋਕ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਮੂਲੀ ਬੰਦਾ ਸਮਝ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਸਤਿਕਾਰ ਭਾਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮੌਜ ਹੈ, ਉਹ ਜਦੋਂ ਮੌਜ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਦਾ ਵੀ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਭਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਥੱਲੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦੇ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਾ ਕਾ ਕਹਿਆ ਦਰਗਹ ਚਲੈ॥

ਸੋ ਕਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਲੈ ਆਵੈ ਤਲੈ॥ ਪੰਨਾ - 186

ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਨਿਰਭਉ ਹੋਏ ਹੋਏ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਰੋਗ ਸੋਗ ਦੁਖ ਜਰਾ ਮਰਾ ਹਰਿ ਜਨਹਿ ਨਹੀ ਨਿਕਟਾਨੀ॥
 ਨਿਰਭਉ ਹੋਇ ਰਹੇ ਲਿਵ ਏਕੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਮਨੁ ਮਾਨੀ॥
 ਪੰਨਾ - 711

ਸੱਚੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਐਨਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਛੁਡਾਵੈ ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੂਟੈ ਮੋਹਿ॥
 ਏਕ ਸਮੈ ਮੈ ਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੈ ਤਉ ਫੁਨਿ ਮੈ ਪੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ॥
 ਪੰਨਾ - 1252

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਪ੍ਰਭ ਮਾਨਹਿ
 ਓਇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ॥
 ਤਿਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਭਨੀ ਥਾਈ
 ਜਿਨ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਚਰਣ ਪਰਾਤੇ॥
 ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਹਰਿ ਸੰਤਾ ਜੇਵਡੁ ਨ ਕੋਈ॥
 ਭਗਤਾ ਬਣਿ ਆਈ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨੇ ਸਿਉ
 ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਈ॥ ਪੰਨਾ - 748

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਹਾਂ ਪਾਪੀ ਭਵਜਲ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਆਪ ਢੱਕੀ ਵਿਚ ਤਪਸਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਘਟਨਾ ਹੈ। ਢੱਕੀ ਦੀ ਤਪੋ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਕਈ ਸੱਪ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਦੋ ਸੱਪ ਤਾਂ ਨੱਚਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਟਾਰਚ ਮਾਰ ਕੇ ਦੇਖਣਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਾ ਲਗਣਾ ਕਿ ਕਿੱਧਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਗਈ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਐਸੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ, ਪ੍ਰਸੂਆਂ, ਪੰਛੀਆਂ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੱਪ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਿੱਖ ਦੇ ਸੇਕ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹੋ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦਾ ਕਣ-ਕਣ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਚਰਣ ਪੂੜੀ ਸੱਪਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੁੱਖ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਨੱਚਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਇਕ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਕ ਵਜੇ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਕਾਲਾ ਨਾਗ ਫਰਾਟੇ ਮਾਰਦਾ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਕੁਟੀਆ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਫਣ ਖਲਾਰ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਸੰਦੇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕੁਟੀਆ 'ਚ ਹੇਠਾਂ ਨਾ ਉਤਰ ਆਵੇ ਅਤੇ ਆਪ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾਵੇ। ਹੰਕਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੱਪ ਹੈ, ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਰ ਬੁਲਾ ਦੇਈਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅਗੰਮ ਵਾਚਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਟਕੀ ਹੋਈ ਰੂਹ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੁਣ ਪਹੁੰਚ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਇਹ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁਖ

ਗੜਵਈ ਸਨ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੋਰਾ ਰੰਗ ਸੀ, ਖਿੱਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੈਣ ਸਨ, ਬੋਲ ਅਤਿ ਦਾ ਮਿੱਠਾ ਸੀ। ਐਉਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੌੜਾ ਬੋਲਣ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੁੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਚੰਦਨ ਰੂਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਚੰਦਨ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ ਚੰਦਨ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਰਲ ਸੁਭਾਅ ਸੀ, ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਗੱਲਾਂਬਾਤਾਂ ਵਾਲੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਗੋਂ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਸਨ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਗਿਆਨੀ ਮਿਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਕੁਰਸ਼ੇਤਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਆਪਾਂ ਫੇਰ ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ ਦੇਖੀਏ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿ ਕੇ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਦੋਨੋਂ ਜਣੇ ਮਤਾ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੇ ਚਾਰ ਦਿਨ, ਚਾਰ ਰਾਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਗ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਜਣੇ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬਹੁਤ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਭਾਈ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਕੁਟੀਆ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਮੈਨੂੰ ਓਹੀ ਸੱਪ ਨਜ਼ਰੀ ਪਿਆ, ਜੋ ਸਿੱਧਾ ਲੰਮਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਫਣ ਆਪ ਦੀ ਕੁਟੀਆ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਹਿਲਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਉਹ ਮਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਕੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਜਗਿਆਸਾ ਹੋਈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀ ਕਿ -

ਹੋਨਿ ਨਜੀਕਿ ਖੁਦਾਇ ਦੈ ਭੇਤੁ ਨ ਕਿਸੈ ਦੇਨਿ॥
 ਪੰਨਾ - 1384

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਕੋਈ ਬਚਨ ਹੀ ਨਾ ਕੀਤਾ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜੀਵ ਅਨੇਕਾਂ ਹਨ ਇਸ ਦਾ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਇਹ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਇਹ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬੜਾ ਹੰਕਾਰੀ ਜੀਵ ਹੈ। ਉਸੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਅਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਲਾਲਸਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੱਪ ਦੇ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਜਾਣੀਏ। ਆਪ ਭੂਤ, ਭਵਿੱਖ, ਵਰਤਮਾਨ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਤ੍ਰਿਕਾਲਦਰਸ਼ੀ ਹੋ, ਆਪ ਤੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰੋ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖੋ! ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਵੀ ਗੁਝੀ ਛਿਪੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਮਹਾਤਮਾ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਭੂਤ ਕਾਲ ਵਿਚ ਝਾਕ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਚ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਹੋਛੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਮਣ ਜਿੰਨੀ ਮਹੱਤਤਾ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਰਾਈ ਜਿੰਨੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਣ ਅਤੇ ਰਾਈ ਦੀ ਕੀ ਬਰਾਬਰੀ

ਹੈ ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਐਸ ਵੇਲੇ ਮੋਨ ਰੱਖ ਕੇ ਭਜਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਫੁਰਨਾ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪ ਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਇਸ ਪਾਇਲ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਵਿਚਰਦੇ ਰਹੇ, ਘੁਢਾਣੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਅੰਨ ਸੇਵਕ ਨੂੰ 52 ਕਲੀਆਂ ਵਾਲਾ ਚੋਲਾ ਅਤੇ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਘੁਢਾਣੀ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਆਪਾਂ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਥਾਂ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਦਰਖਤਾਂ ਨਾਲ ਹਰੀ ਭਰੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ ਆਪਣੇ ਘੋੜੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਅਤੇ ਆਪ ਇਕ ਸੋਹਣੇ ਦਰਖਤ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਇਸ ਚਾਰਪਾਈ ਉਪਰ ਵਿਛੇ ਬਿਸਤਰੇ ਉਪਰ ਸਜ ਗਏ। ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਖਬਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਹੁੰਮ-ਹੁੰਮਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਅਤੁੱਟ ਲੰਗਰ ਚਲ ਪਏ, ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਹੋਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਇਹ ਖਬਰਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗਿਆ ਪਰ ਇਹ ਚੌਧਰੀ ਐਨਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦੁਰਯੋਧਨ ਵੀ ਮਾਤ ਖਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਅਭਿਮਾਨੀ ਲੋਕ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਬਰਸ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਚਿਆਂ ਟਿਲਿਆਂ ਤੋਂ ਰੁੜ੍ਹ ਕੇ ਨੀਵੇਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਭਰਪੂਰ ਫਸਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਉਚੇ ਟਿੱਬੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਫਰੀਦਾ ਗਰਬੁ ਜਿਨਾ ਵਡਿਆਈਆ ਧਨਿ ਜੋਬਨਿ ਆਗਾਹੁ ॥
ਖਾਲੀ ਚਲੇ ਧਣੀ ਸਿਉ ਟਿਬੇ ਜਿਉ ਮੀਹਾਹੁ ॥**

ਪੰਨਾ - 1383

ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਮ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਚੌਧਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਚਲੋ, ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਸਹੀ ਕੌਣ ਹੈ ਅਜਿਹਾ ਸਾਧੂ ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਸੰਗਤਾਂ ਧਾਂਈਆਂ ਕਰਕੇ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਇਆ, ਅੰਗਰਕਸ਼ਕ ਨਾਲ ਲਏ ਅਤੇ ਇਸ ਢੱਕੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਘੋੜੇ ਤੇ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਕੀਤੇ, ਨਾ ਉਤਰ ਕੇ ਇਸ ਨੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਭੇਟਾ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਰੱਖੀ। ਸਗਮਾਂ ਬੜੀਆਂ ਅਭਿਮਾਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਿੱਖ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸਸ਼ਤਰਧਾਰੀ ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਇਹ ਕਾਹਦੇ ਸਾਧ ਹੋਏ ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸਸ਼ਤਰਧਾਰੀ ਨੇ। ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਾਂ? ਸੋ ਇਹ ਬਹੁਤ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਸਨ ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਮੂਲੇ ਨੂੰ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਫਲ 200 ਸਾਲ ਬਾਦ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਮੁਬਾਰਕ ਹਸਤ ਕਮਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਹੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਸਕਾਰ ਹੋਇਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਚੌਧਰੀ ਮਰ ਗਿਆ ਇਸ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਇਸ ਨੇ

ਕਈ ਜਨਮ ਸੱਪ ਦੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਇਕ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਫਲ ਬਕਾਇਆ ਰਿਹਾ ਹੋਇਆ ਲੈਣਾ ਸੀ ਉਹ ਇਸ ਨੇ ਲੈ ਲਿਆ। ਇਹ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਵਿਚ ਘੁੰਮਿਆ। ਅੱਜ ਇਸ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ ਹੁਣ ਇਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਨ ਵਿਚ ਪਵੇਗਾ। ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਇਸ ਦੇ ਅਜੇ ਵੀ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ-

**ਕਬੀਰ ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ ਹੋਇ ਨ ਬਾਰੈ ਬਾਰ ॥
ਜਿਉ ਫਲ ਪਾਕੇ ਭੁਇ ਗਿਰਹਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਲਾਗਹਿ ਭਾਰ ॥**

ਪੰਨਾ - 1366

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ ਕਿ ਸੰਤ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਅਭਿਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੇ ਜਿਹੀ ਜਗਿਆਸਾ ਲੈ ਕੇ ਕੋਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਅਭਿਮਾਨ ਸਹਿਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨੂੰ ਸੰਤ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਜਿਉ ਕਰ ਨਿਰਮਲ ਆਰਸੀ ਜਗੁ ਵੇਖਣਵਾਲਾ ॥
ਜੇਹਾ ਮੁਹ ਕਰਿ ਭਾਲੀਐ ਤੇਹੋ ਵੇਖਾਲਾ ॥**

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਦੋਂ ਆਪ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਜਮਰੋਦ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਫੌਜਾਂ ਲੰਘਾਉਣ ਲਈ ਅਟਕ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਰਾਹ ਮੰਗ ਲਿਆ ਸੀ। ਮੰਗਣਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਵਹਿਣਾ ਨੂੰ ਬੰਮ ਲੈ। ਇਤਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਕ ਕੰਪਨੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਅਤੇ ਭਾਰੇ ਸਮਾਨ ਸਮੇਤ ਬਾਹਰਲੇ ਕੰਢੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸਨ। ਕੇਵਲ ਕੁਝ ਅਸ਼ਰਧਕ ਫੌਜੀ ਜੋ ਮਨ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸੰਤ ਐਵੇਂ ਖਾਹਮ-ਖਾਹ ਵਡਿਆਈ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਰਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਰੁਕ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਵੜੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਰਲੇ ਕੰਢੇ ਪੁੱਜਣ ਲਈ ਤੁਰ ਪਏ। ਇਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਸਾਂ ਅਜੇ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਦਰਿਆ ਦਾ ਲੰਘੇ ਸੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਓਨੀਓਂ ਉਚੀ ਲਹਿਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਆ ਗਈ ਜਿੰਨੀ ਉਚੀ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਧੂ ਕੋਈ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਰਗੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਉਹ ਕੰਗਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਿਹਾ ਹੈ -

ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ॥

ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥

ਪੰਨਾ - 5

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੱਦ ਦਰਜੇ ਦੀ ਨਿਮਰਤਾ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਜੋ ਵੀ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਆਪ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿੱਠੇ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤਿਭੀ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਅਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਗਰੀਬ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਆਪ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਬੋਲਦੇ ਸਨ। ਬ੍ਰਹਮ ਤੇਜ ਆਪ ਵਿਚ ਐਨਾ

ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪਿਛੋਂ ਜਾਂ ਸਮਾਪੀ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਲ ਝਾਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜੋ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਹਿਣੀ ਹੁੰਦੀ ਇਕ ਦਮ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਅਜੀਬ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਈਆਂ।

ਕੋਟਿ ਅਪ੍ਰਾਧੀ ਸੰਤਸੰਗਿ ਉਧਰੈ
ਜਮੁ ਤਾ ਕੈ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ॥
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕਾ ਬਿਛੁੜਿਆ ਹੋਵੈ
ਤਿਨ ਹਰਿ ਸਿਉ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ॥
ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਭਰਮੁ ਭਉ ਕਾਟੈ
ਸੰਤ ਸਰਣਿ ਜੋ ਆਵੈ॥
ਜੇਹਾ ਮਨੋਰਥੁ ਕਰਿ ਆਰਾਧੇ
ਸੋ ਸੰਤਨ ਤੇ ਪਾਵੈ॥
ਜਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕੇਤਕ ਬਰਨਉ
ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨੇ ਭਾਣੇ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ
ਸੋ ਸਭ ਤੇ ਭਏ ਨਿਕਾਣੇ॥

ਪੰਨਾ - 748

ਸੋ ਐਸੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੇ ਉਹ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਰਾਜਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ॥
ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ॥

ਪੰਨਾ - 5

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਐਸੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਟਿਆਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਨਾਲੇ ਦੇ ਕੰਢੇ ਰੋਹੀ ਵਿਚ ਇਕ ਅਸਥਾਨ ਸੀ ਜਿਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਹਰਿਆਵਲ, ਇਕ ਸੋਹਣੇ ਜੰਗਲ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਥੇ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਸੀ ਪਰ ਨਾਮ ਬੰਦਿਆਂ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਸਨ, ਸਾਰੀਆਂ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਬੰਨੀ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਹਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖਲੋਂਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨੂੰ ਗਿਆ ਉਥੋਂ ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਹਣੇ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਅਤੇ ਇਕ ਇਰਾਨੀ ਗਲੀਚਾ ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਨਾਲ ਲਿਆਂਦਾ ਕਿ ਉਹ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਭੇਟ ਕਰੇਗਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਸ਼ਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਲਗੇਗਾ। ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜਾ ਵੀ ਲਿਆਂਦਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਚੋਲੇ ਸੁਆ ਲੈਣਗੇ। ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਂਭ ਕੇ ਇਹ ਵਸਤਾਂ ਪਟਿਆਲੇ ਲਿਆਂਦੀਆਂ। ਆਪਣੇ ਵਜ਼ੀਰ, ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰੀ, ਅੰਗਰਕਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਹ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਂਭ ਕੇ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਹੀ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਵਿਚ ਅਭਿਮਾਨ ਦਾ ਅੰਸ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਦਾਨ ਉਪਰ ਕੁਝ ਗੁਮਾਨ ਸੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਦਾਨ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਫੁਰਨੇ ਲੈ ਲਵੋ ਕਿ ਮੇਰੇ

ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਦਾਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਦਾਨ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਅਰੁ ਦਾਨ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈ ਧਰੈ ਗੁਮਾਨੁ॥
ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲ ਜਾਤ ਤਿਹ ਜਿਉ ਕੁੰਚਰ ਇਸਨਾਨੁ॥

ਪੰਨਾ - 1428

ਬਾਬਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਉਥੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੱਖ ਦਿਓ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਬੈਠ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਉਠ ਗਿਆ, ਸ਼ਾਮਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਕੁੱਤੇ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗਰਜ਼ਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੇ ਖਾਣ ਲਈ ਵਧੀਆ-ਵਧੀਆ ਪਦਾਰਥ ਸੁੱਖ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸੁਖਨਾ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਖੁਲ੍ਹੇ ਗਏ ਖਾਣ ਲਈ ਲਿਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਖੀਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਇਹ ਕੁੱਤੇ ਚਾਮਲ ਕੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੇਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੇ ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਢੇਰੀ ਵਿਚੋਂ ਖਿੱਚ ਲਏ। ਉਸ ਨਾਲ ਖੇਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। 8-10 ਕੁੱਤੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਲੱਗੇ ਗਏ ਅਤੇ 8-10 ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਲੱਗ ਗਏ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੱਸਾ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦੋ ਟੀਮਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਕਪੜੇ ਦੀਆਂ ਲੀਰਾਂ-ਲੀਰਾਂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲੀਚੇ ਦਾ ਹਾਲ ਕੀਤਾ ਉਹ ਵੀ ਬਖੇਰ ਦਿਤਾ। ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋੜੇ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਇਕ ਦੋ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਵਸਤਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸੀ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਵਸਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲੀਰਾਂ ਹਵਾ ਵਿਚ ਉਡ ਕੇ ਬਾੜ ਉਤੇ ਗਿਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਮਨ ਵਿਚ ਸੰਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੰਨਾਂ ਔਖਾ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਵਸਤਰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਮੂਲੀ ਕਪੜੇ ਸਮਝ ਕੇ ਕੁੱਤਿਆਂ ਤੋਂ ਪੜਵਾ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਰਾਜਾ, ਬਾਬਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਆ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਹੱਸੇ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਜਿਹੜੇ ਵਸਤਰ ਤੂੰ ਵਲੈਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਨ। ਅਸਾਡੇ ਡੇਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੂਕਰਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਮਸਾਂ ਜਾ ਕੇ ਪਾਟੇ। ਇਹ ਕੂਕਰ ਤਾਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜਿਹੇ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤਰ ਨਾ ਪਹਿਨਾਂ ਹੁਣ ਤੂੰ ਐਉਂ ਕਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਕੂਕਰ ਰਾਤ ਭਰ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਕੇ ਥੱਕੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਤੂੰ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਰਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੂਕਰਾਂ ਨੂੰ ਖਲਾ। ਤੇਰਾ ਦਾਨ ਥਾਂ ਪੈ ਗਿਆ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਧੂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਕੇ ਕੋਈ ਮੁਹਬਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਕ

ਭਾਈ ਗੜੀਆ ਨਾਮ ਦਾ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸੀ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਲੋਂ ਦਸਵੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਗੜੀਏ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਜਾਓ, ਉਥੇ ਭਾਈ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਏ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਜੋ ਦਸਵੰਧ ਮਿਲੇ ਉਹ ਲਿਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰੋ। ਭਾਈ ਗੜੀਆ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਪੈਦਲ ਹੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਲ ਨੂੰ ਚਲ ਪਏ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਗੁਜਰਾਤ ਪਹੁੰਚੇ ਉਥੇ ਆਪ ਪੀਰ ਦੌਲੇ ਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਠਹਿਰੇ। ਪੀਰ ਦੌਲੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ਹਨ ਆਪ ਵਰਗੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੋਤਰੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਬਕਤਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਸ਼ਟੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕੁਝ ਦਿਨ ਠਹਿਰ ਕੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੁਣਾਵੋ। ਮੈਂ ਉਸ ਬਜ਼ਰ ਕਪਾਟ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਭਾਈ ਗੜੀਆ ਜੀ ਕੁਝ ਦਿਨ ਠਹਿਰ ਗਏ ਅਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਪੀਰ ਜੀ ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਏ ਤਾਂ ਪੀਰ ਦੌਲੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਦੂਰ ਤਕ ਛੱਡਣ ਗਏ। ਪੀਰ ਦੌਲੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਗੜੀਆ ਜੀ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਛਿੱਤਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ ਗਲ ਵਿਚ ਚੋਲਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਜੀਰਨ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਟਾਕੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਦੇਣ ਲਈ ਸੋਚਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਾਸ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਫੌਜਾਂ ਹਨ, ਬੇਅੰਤ ਘੋੜੇ ਹਨ, ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੋਲ ਹਰ ਸਮੇਂ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਰਚਾ ਬਹੁਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਕੁਝ ਬੁਝ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂਹੀਓ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਨਵੀਂ ਜੁੱਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਚੋਲਾ ਵੀ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਫਟ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਟਾਕੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਆਪ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਕਈ ਵਸਤਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜੋੜਾ ਵੀ ਨਵਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਘੋੜਾ ਵਗੈਰਾ ਵੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਐਉਂ ਕਰੋ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਢੇਲਾ ਪਿਆ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਵਸਤਰ, ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਚੁਕ ਲਵੋ। ਬਾਕੀ ਮਾਇਆ ਪਾਸ ਰੱਖ ਲੈਣਾ ਫੇਰ ਕੰਮ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਅਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੇਟਾ ਹੀ ਸਮਝਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈ ਲਵੋ। ਭਾਈ ਗੜੀਆ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪੀਰ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਢੇਲੇ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗਰੀਬੜੇ ਜਿਹੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਕ ਤੋਂ ਇਕ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਪੀਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਿਖਸ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕੀਤੀ। ਸਾਰਾ ਖੇਤ ਸੋਨੇ ਦਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੀਰ ਜੀ! ਆਪ ਕਿਸ

ਢੀਮ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਪੀਰ ਨੇ ਖੇਤ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਢੀਮਾਂ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਹੀ ਮਸਤ ਸਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅਥਾਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦਿੰਦੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਜਿਆਂ-ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਕੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰਨੀ ਹੋਈ। ਉਹ ਜੇ ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਗਲੀਚੇ ਹੀ ਗਲੀਚੇ, ਰੇਸ਼ਮ ਹੀ ਰੇਸ਼ਮ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧੂ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨਾ ਦੇਖੋ ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਅਪਰ ਅਪਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਾਹਰਲੀ ਕ੍ਰਿਆ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

*ਬਸਤਾ ਤੂਟੀ ਝੁੰਪੜੀ ਚੀਰ ਸਭਿ ਛਿੰਨਾ॥
ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ ਨ ਆਦਰੋ ਉਦਿਆਨ ਭ੍ਰਮਿੰਨਾ॥
ਮਿਤ੍ਰ ਨ ਇਠ ਧਨ ਰੂਪਹੀਣ ਕਿਛੁ ਸਾਕੁ ਨ ਸਿੰਨਾ॥
ਰਾਜਾ ਸਗਲੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਭਿੰਨਾ॥
ਤਿਸ ਕੀ ਧੁੜਿ ਮਨੁ ਉਧਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨਾ॥*

ਪੰਨਾ - 707

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਠਨ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਰੂਹਾਨੀ ਮੰਡਲਾਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਨ, ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਮਝਣੀਆਂ ਔਖੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਦੇਖੀ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮੌਨ ਵਰਤ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦਸਦੇ ਰਹਿੰਦੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਦੇ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੰਕਾ ਹੈ ਉਹ ਦੱਸੋ, ਉਸ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪੁਛਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਧਾਰਣ ਜਗਿਆਸੂ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਅਗਲੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪ ਉਤਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਘ ਦੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਸਮੇਂ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਡੇਰਾ ਸੰਤਗੜ੍ਹ ਹਰਖੋਵਾਲ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਦੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਮਹਾਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ

ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਆਪ 25 ਪਾਠ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਕੁਝ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਪ ਪੂਰਨ ਮਹਾਤਮਾ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਫੌਜ ਵਿਚ ਸਰਵਿਸ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੇਹੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਵੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਫੌਜ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਤ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੁਹਾਰਪੁਰੀ, ਸੰਤ ਮੱਘਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ, ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤੂਆਣਾ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਧੂ ਫੌਜ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਸਨ, ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਇਕ ਤੋਂ ਇਕ ਵੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾੜੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਕ ਟਕ ਭਾਰੀ ਤਪਸਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸੈਂਕੜੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਪ ਤਪਸਿਆ ਵਾਲੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਲਗਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਜਪ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਚ ਗੰਗਸਰ ਜੈਤੋ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ ਦੇ ਮੋਰਚਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ ਦੀ ਮਹਾਨ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ ਅਜੇ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਵਾਂਗੂੰ ਸਿੰਘ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਏ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੋਲ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪੱਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਾਧੂਆਂ ਵਰਗਾ ਸੀ, ਪੂਰੇ ਕਰਮਯੋਗੀ ਸਨ। ਇਕੋ ਗੱਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰਿਹਾ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਲਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ, ਪਿਤਾ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ, ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ, ਆਪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਇਕ ਮਾਰਗ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰਨਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣਾ ਹੈ, ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਕੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ ਇਹ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਮਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਸੀ ਜੋ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ 80% ਨੇ ਫਾਂਸੀਆਂ ਆਪਣੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਈਆਂ, 86% ਨੇ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਜ਼ਬਤ ਕਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਦਿਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਬਿਤਾਏ। ਧਰਮ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਚ ਕੈਦ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ 108 ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿੰਘਾਪੁਰ ਵਿਚ ਸਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਦਨ ਵਗੈਰਾ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗਣੇ ਪਏ। ਜੀਵਨ ਮੌਤ ਦਾ ਭੇਤ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੌਤ ਪਿਛੋਂ ਜੀਵਨ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਤ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗਲ ਵਿਚ ਫਾਂਸੀਆਂ ਪੁਆਉਣ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਤੇ ਲਾਲੀਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਕਾਸ਼! ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਾ ਸਕਦੇ ਪਰ ਅਸੀਂ ਭੀ ਜਿਵੇਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਦੇਸ਼ਵਾਸੀ ਚੁਸਤ ਚਲਾਕ ਸਨ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਿਚ ਉਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਗਏ। ਇਥੇ ਹੀ

ਬਸ ਨਹੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਐਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬਣਾ ਲਈ, ਛੇਤੀ ਹੀ ਸੰਤ ਕਹਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਅਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਨਵੀਆਂ ਸੋਚਾਂ, ਨਵੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਉਦੈ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਐਸੇ ਇਸ਼ਰਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣਾ ਹੀ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਬਣ ਗਿਆ।

ਕਿੰਨੇ ਨੌਜੁਆਨ ਅਸਭਿਅਤ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਲਗ ਗਏ। ਕਾਮੁਕ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਮਾਸ, ਵਰਤਣ ਲਗ ਗਏ। ਐਸੇ ਅਸਭਿਯ ਗੀਤ ਗਾਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜੋ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਇਕੱਠਾ ਬੈਠ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣ ਸਕਦਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਤੋਂ ਹੀਣਿਆਂ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਕੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਤੇ ਅਣਜਾਣ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਧਰਮ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵੀਡੀਓ ਟੇਪਾਂ ਵਿਚ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ। ਉਹ ਜੁਬਾਨੀ ਯਾਦ ਕਰ ਲਈਆਂ, ਚੋਲੇ ਪਾ ਲਏ, ਇਕ ਅੱਧੀ ਗੱਡੀ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜ ਸੱਤ ਹੋਰ ਨਾਲ ਬਿਠਾ ਲਏ, ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਢੋਂਗ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਸਾਡੀ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਪਬਲਿਕ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ ਕਿ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਿਰਫ ਕੰਨ ਰਸ ਦੇ ਆਦੀ ਹੋ ਕੇ ਅਜਿਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੰਤ ਸਮਝ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਲੁਟਾਉਣ ਲਗ ਗਏ। ਅਜਿਹੇ ਅਖਾਓਤੀ ਸੰਤ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣ ਤੋਂ ਅਗਾਹਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ। ਜਨਤਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਹਮਦਰਦੀ ਨਹੀਂ, ਅਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜੁਆਨਾਂ ਨੇ ਫਾਂਸੀਆਂ ਦੇ ਰੱਸੇ ਚੁੰਮੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵੀ ਬਹੁਤ ਉਚੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਜੀਵਨਾਂ ਨੂੰ? 500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ-

ਨਾਨਕ ਦੁਨੀਆ ਕੈਸੀ ਹੋਈ॥

ਸਾਲਕੁ ਮਿਤੁ ਨ ਰਹਿਓ ਕੋਈ॥ ਪੰਨਾ - 1410

ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਨਹੀਂ ਝੁੱਲੀ ਹੋਈ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਸਚਿ ਕਾਲੁ ਕੁਝੁ ਵਰਤਿਆ ਕਲਿ ਕਾਲਖ ਬੇਤਾਲ॥

ਬੀਉ ਬੀਜਿ ਪਤਿ ਲੈ ਗਏ ਅਬ ਕਿਉ ਉਗਵੈ ਦਾਲਿ॥

ਪੰਨਾ - 468

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ-

ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ॥

ਕੁਝੁ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦਮਾ ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ॥

ਪੰਨਾ - 145

ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਸਵਰਨ ਸਮਾਂ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆਏ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਹਾਲ ਦੇਖਦੇ ਤਾਂ ਕੀ-ਕੀ ਬਚਨ ਕਹਿੰਦੇ। ਕੀ ਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ! ਕਿਧਰ ਗਏ ਜਪ ਤਪ! ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤਪ ਤਪਸਿਆ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਇਕੱਲੇ ਹੋ ਕੇ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲ ਕੇ ਸਾਲਾਂ ਬੱਧੀ ਮੌਨ ਰੱਖ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਬਖਸ਼ ਦਰ ਤੇ

ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਕ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਾ ਗੀਤ ਮੇਰੇ ਕੰਨੀ ਪਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਭਵਿੱਖਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਸੀ ਸਤਿ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ -

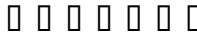
ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾਣੇ ਕੀ ਬਣੈ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ।

ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਇਕ ਭੂਤਕਾਲ ਦੀ ਕਥਾ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੰਸਾਰ ਸਾਧੂਆਂ ਤੋਂ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ world fame (ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ) ਦੇ ਸਾਧੂ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਜਦੋਂ CBI ਦੇ ਮੁਕਦਮੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੋੜਾਂ ਰੁਪਈਆਂ ਦੇ fraud (ਧੋਖੇ) ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਲੀਡਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ, ਸੱਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਲਜੁੱਗ ਨੰਗਾ ਨਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਧੂ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਮਾਇਆ ਮੋਹਣੀ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਭਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ-ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਸਾਧੂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਪੈਸੇ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚੋਂ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਪ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਰੜੀ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਸਭ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਹੀ ਹਨ ਬਸ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਥਾਂ ਉਪਰ ਅੰਦਰ ਇਕੋ ਰੱਟ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਡਾਲਰ-ਡਾਲਰ। ਸੇਵਕ ਬਣਨ ਦੀ ਥਾਂ ਜਾਲ ਵਿਛਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਚੇਲੇ ਹੀ ਚੇਲੇ ਹੋ ਜਾਣ। ਵੱਡੇ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀਆਂ ਉਪਰ ਆਸਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਜੋ ਇਸ ਕਥਾ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਇਹ ਸਤਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਕੇ ਪੂਰਨ ਅਮਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਅਜੇ ਵੀ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਾਡੇ ਪ੍ਰਮ ਪਿਤਾ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਖੇਤੀ ਮੇਰੀ ਕਰਹੁ ਸੰਭਾਲ ਮੈ ਤਿਸ ਕੇਰੀ॥

ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਵਟਾ ਕੇ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਅਸਾਥੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹੋ ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰੀਰ ਮੇਰਾ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕੰਮ ਆਪ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਾਧੂ ਬਾਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਤ ਦੇ ਦੇਵੋ, ਉਹ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਵੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਦੇਖ ਕੇ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣ। ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਤੜਫ ਹੈ ਜੋ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਠੰਡੇ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਅ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ 'ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ' ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਬਾਨੀ ਤੇ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ

ਇਹ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਭਲੀਭਾਂਤ ਨਿਖਾਰ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮ, ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਨ ਸਾਧਾਰਣ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜਗਿਆਸੂ ਲਈ ਅਮੋਲਕ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਆਤਮਕ ਸੁੱਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਰੋਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਓ।

ਪੰਜਾਬੀ

1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	ਭੇਟਾ 50/-
2. ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	ਭੇਟਾ 30/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ - ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ	ਭੇਟਾ 155/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ	ਭੇਟਾ 30/-
5. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ਭਾਗ ਦੂਜਾ	ਭੇਟਾ 60/-
6. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ	ਭੇਟਾ 25/-
7. ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	ਭੇਟਾ 55/-
8. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	ਭੇਟਾ 40/-
9. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	ਭੇਟਾ 50/-
10. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	ਭੇਟਾ 60/-
11. ਵਿਸਾਖੀ (ਇੰਗਲਿਸ਼ ਵਿਚ)	ਭੇਟਾ 5/-
ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	ਭੇਟਾ 10/-

ਹਿੰਦੀ

1. ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	ਭੇਟਾ 35/-
2. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ - ਛੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ	ਭੇਟਾ 185/-
3. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ	ਭੇਟਾ 35/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ਭਾਗ ਦੂਜਾ	ਭੇਟਾ 65/-
5. ਸੁਰਤਿਆ ਉਪਜੈ ਚਾਉ॥	ਭੇਟਾ 45/-
6. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ	ਭੇਟਾ 30/-

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀਵਾਨ ਸਮੇਂ ਸਟਾਲ ਤੋਂ, ਜਾਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਤੋਂ ਨਕਦ ਭੇਟਾ ਦੇ ਕੇ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ M.O./ Bank Draft ਭੇਜ ਕੇ ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲੈਣ ਲਈ 10/- ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਸੈਟ ਲੈਣ ਲਈ 25/- ਡਾਕ ਖਰਚਾ ਵੀ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

- : ਮਿਲਣ ਦਾ ਪਤਾ : -

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

(ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਰਾਂਚ)

ਐਸ.ਸੀ.ਐਫ 72, ਫੇਸ 7, ਐਸ. ਏ. ਐਸ ਨਗਰ, ਮੋਹਾਲੀ - 160055

ਟੈਲੀਫੋਨ : (0172) 676608, 220972

ਅੱਠਵੇਂ ਰਤਨ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਫਰਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 30)

ਸ਼ਾਮ ਸਮੇਂ ਕੁਰਸੀ ਸਮੇਂ ਹੋਰ ਸੰਗਤਾਂ ਸਮੇਤ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਤੂੰ ਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ ਪਰ ਭੁਜੰਗੀ ਤਾਂ ਪੱਕੀ ਛੁੱਟੀ ਪਰ ਹੀ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਜੋ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਸਮੇਂ ਹੀ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਨਾਮ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਚਾਰਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ, “ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਤੇਰੇ ਭਾਗ।” ਪਿਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਨਾਮ ਕਿਤਨਾ ਸਫਲ ਰਿਹਾ, ਇਹ ਗੱਲ ਪਾਠਕ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪ ਅਜ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਹਨ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਾਕੇ ਸਿਖੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸੇਮੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਅਜੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਜਾਰੀ ਹੈ।

ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਵਾਰੀ ਸੰਤ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਗੋਖੇ ਦੀ ਛਪੜੀ ਪਰ ਜਾਣ ਤੇ 11 ਵਜੇ ਜਦੋਂ ਕੁੰਡਾ ਖੜਕੇ, ਉਹ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਜੁਗਤ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ। ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਤੁਹਾਡੇ ਜੋ ਵੀ ਭਾਗ ਹੋਣਗੇ, ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਸਾਥੀ ਪਟਿਆਲੇ ਆਏ, ਪਟਿਆਲੇ ਜਾ ਕੇ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਾਂ ਨੌਕਰੀ ਪਰ ਜਾ ਲਗੇ ਤੇ (ਸੰਤ) ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਪੱਕੀ ਨੌਕਰੀ ਪਰ ਲਗ ਗਏ। ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਐਸਾ ਮੰਤਰ ਫੁਕਿਆ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਮਹਿਕਦੇ ਫੁਲ ਗੁਲਾਬ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਜੋਤ ਦੀ ਰੰਗਣਾ ਦੇ ਕੇ ਪਾਵਨ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ, ਸਦਾ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ, ਇਕ ਰਸ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਨੂੰ ਮਨ ਬਚ ਕਰਕੇ ਉਤਮ ਸਰਬ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮ ਯੋਗੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜੋ ਪਿਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਰਾਜ ਯੋਗੀ ਬਣੇ ਤੇ ਅਜ ਵੀ ਉਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਰਸ ਬਿਰਤੀ ਤੇ ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਬਾਹਰ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਲੋਂ ਮਨ ਫਿਰ ਗਿਆ, ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, (ਸੰਤ) ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤ ਦਾ ਜੋਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਪਿਛੋਂ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ, ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੱਸ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਸਾਰੀ ਕਿਰਿਆ ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਹੈ, ਇਹ ਰੇਸ਼ਮੀ ਕੁੜਤੇ ਤੇ ਨਰਮ ਬੂਟ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਣੇ। ਆਪ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਸਖਤੀਆਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਲੈਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਹਸ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਰੀਰ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਵਾਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸ੍ਰਾਸ ਤੁਹਾਡੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਰੀਰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੈ। ਭੱਲੇ ਦੇ ਬੂਟ, ਰੇਸ਼ਮ ਤੋਂ ਖਦਰ ਫਿਰ

ਧੌੜੀ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਤੇ ਨਰਮ ਬੂਟ ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਹੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹਨ, ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ ਜੋ ਜਿਵੇਂ ਰੱਖੋ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਰਹਾਂਗਾ। ਆਪ ਜੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਵੋ।” ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਸੇਵਾਦਾਰ ਬਾਬਾ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਲੈ ਭਾਈ ਸਾਡਾ ਗੜਵਾ ਤੇ ਝੋਲੀ ਇਸ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿਓ ਬਸ ਇਹੀ ਸਾਡੀ ਵਰਾਸਤ ਹੈ।” ਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਕੁੜਤਾ ਉਤਰਵਾ, ਖਦਰ ਦੀ ਕੁੜਤੀ ਪਵਾ ਦਿਤੀ, ਭੱਲੇ ਦੇ ਬੂਟ ਉਤਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾਂ ਮੋਟੀ ਧੌੜੀ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਆ ਗਈ, ਫਿਰ ਉਹ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਖੇ ਉਪਸਥਿਤ ਹੋ ਗਏ, ਇਹ ਸੀ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਵਾਂ ਜਨਮ।

ਖਦਰ ਦੀ ਕੁੜਤੀ ਨੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਿਤ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਧੌੜੀ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਨੇ ਪੈਰ ਲਹੁ ਲਹੁਣ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਫਰ ਪਰ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸਫਰ ਕੰਡਿਆਲਾ, ਪਥਰੀਲਾ, ਮਾਰੂ ਤੇ ਔਝੜ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਹ ਦੁਖ ਤਕਲੀਫਾਂ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੀ ਡਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਹਰ ਤਕਲੀਫਾਂ ਤੇ ਤਸੀਹੇ ਆਪ ਸੱਦਾ ਦੇ ਕੇ ਬੁਲਾਏ ਹੋਏ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਹ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦੇਣਗੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੋਗਲ ਸਰੀਰ ਪਰ ਸਖਤੀਆਂ ਦਾ ਬੋਝ ਵਧਦਾ ਤੱਕ ਕੇ ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਘਬਰਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਰਮ ਸੇਵਕ ਤੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹੇ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੇਵਕ ਤੇ ਸਾਥੀ ਹੋ ਕੇ ਨਾਲ ਨਿਭੇ। ਬਾਬਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਮਪੁਰਾ ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਦੇ ਹਨ, ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਅਸਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਦੁਖੀਆਂ ਲਈ ਦਰਦਮੰਦ ਹੋ ਕੇ ਦਰਦ ਵੰਡਾਂਦੇ ਹੋ, ਫਿਰ ਇਸ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਪਰ ਇਤਨੀ ਸਖਤੀ ਕਿਉਂ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹੋ?” ਤਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮੋਹਰ ਦੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ, “ਸੁਨਿਆਰਾ ਕੋਈ ਮੂਰਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਕੁਠਾਲੀ ਪਾ ਕੇ ਅਗਨੀ ਨਾਲ ਸੁਧ ਕਰਦਾ ਹੈ।” ਭੱਠੀ ਅੰਦਰ ਗਾਲਨਾ ਹੀ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਸੁਧ ਤੇ ਬਾਰਾਂ ਵਨੀ ਦਾ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੋਨਾ ਕੁਠਾਲੀ ਦੀ ਗਰਮੀ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ, ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਬਹੁਮੁੱਲੇ ਹਾਰਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਪਰ ਅਜ ਸਖਤੀਆਂ ਹੀ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਚੌਤਰਫੇ ਫੁਲਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਸਾਬਤ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਕੋਈ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਤਿ ਦੇ ਧਾਰਣੀਯ ਸਤਿਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਸਦਾ ਹੀ ਮੁਢ ਅੰਦਰ ਕਰੜੀਆਂ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤੂਆਣਾ, ਜੋ ਅੱਜ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਵਡੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਘੋਰ ਤਪੱਸਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਕੋਈ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਬਗੈਰ ਅਹਾਰ ਕੇਵਲ ਮਾਤਰ ਜਲ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਹੀ ਚਾਲ੍ਹੀ ਦਿਨ ਇਕੋ ਸਥਾਨ ਤੇ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨ ਨਿਕਲਨਾ, ਫਿਰ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਇਕ ਛੋਟੀ

ਕੋਲੀ ਸਬਜ਼ੀ ਤੇ ਤੀਸਰੀ ਵਾਰ ਇਕ ਪਾ ਸਬਜ਼ੀ, ਇਕ ਪਾਉ ਦੁੱਧ ਦੇ ਅਹਾਰ ਪਰ ਇਕ ਸਾਲ ਕਟਣਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਪਰ ਤੀਸਰੇ ਤਪ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਭੂਰੀ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਜਦੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ ਤਦ ਮੱਥੇ ਦੇ ਤੇਜ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਸਾਧਨ ਤੇ ਤਪ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੀ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਤਪ ਸਾਧਨ ਦੀਆਂ ਸਖਤੀਆਂ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਘਰ ਹੀ ਰਹੇ। ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ? ਇਥੇ ਤਾਂ ਰੁੱਖਾ ਖਾਣਾ, ਭੁੰਜੇ ਸੌਣਾ, ਅਹਾਰ ਮੋਟਾ ਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤਦ ਪਦਾਰਥ ਇਸ ਦੇ ਮਗਰ ਰੁਲਦੇ ਫਿਰਿਆ ਕਰਨਗੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਹਿਣੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਤੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੇ ਕਾਰੀਗਰ ਦੀ ਕਾਰੀਗਰੀ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਖਿਆ ਤੇ ਨਾਪਿਆ ਤੋਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਤਨੀ ਵਧ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਤਨੀ ਹੀ ਕੀਮਤ ਵੀ ਵਧ ਜਾਵੇਗੀ, ਇਹ ਕੀਰਤੀ ਤੇ ਕਰਮ ਦਾ ਬਲਵਾਨ ਬਣੇ ਇਹੀ ਸਾਡੀ ਇਛਾ ਹੈ, “ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਸਾਧ ਹੈ, ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਤਨਾ ਮਹਾਨ ਤੱਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਾਂ ਹੀ ਦੱਸ ਸਕੇਗਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਘਾਲਣਾ ਕਿਤਨੀ ਸਫਲ ਤੇ ਸੁੱਚੀ ਸੀ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਸੇ ਦੇ ਗੁਣ ਤੇ ਉਚਤਾ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਮਹਾਨਤਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਵੀ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਵਿਹਲੜ ਤੇ ਵਿਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਉਸ ਸੰਤ ਨਾਲੋਂ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਸੋ ਦਰਜੇ ਚੰਗੇ ਹਨ। ਸਾਧ ਦਾ ਧਰਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਤਿ ਧਰਮ ਸਾਧਨ ਤੇ ਸੇਵਾ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਾਧ ਦੀ ਉਚਤਾ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬਚਨਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪਰਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲੋਂ ਪਰਖ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅੰਦਰ ਰਹਿ ਗਏ, ਸਾਧ ਸਾਥੀ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗੀ ਕਿਤਨੇ ਸਫਲ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਮੁਢ ਵਿਚ ਆਤਮਵਾਦੀ ਸਾਧ ਨੂੰ ਅਧੂਰਾ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਪਿਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਵੱਡਾ ਬਣ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰੇ ਉਸ ਲਈ ਪਰਖ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਨਾ ਆਵੇ ਜੋ ਹਰ ਘੜੀ ਹੀ ਸੰਤ ਦੇ ਦਰ ਪਰ ਖੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਪਰਖ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਦ ਉਹ ਅਸਫਲ ਘਟ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਇਕੋ ਮੋਟਾ ਅਸੂਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਥੀ ਸਤਿਸੰਗੀ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਐਸੇ ਕਠਨ ਸਾਧਨ ਦੇ ਧਾਰਣੀਯ ਹੋਣ ਕਿ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਉਂਗਲੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਚਾਹੀਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਕੋਈ ਦੂਸਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਸੰਤ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਮਹਾਤਮਾ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਸਕਣ। ਸੋ ਇਸੇ ਹੀ ਆਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਠਨ ਸੇਵਾ ਦੇ ਲਈ ਸਾਧਨ ਦਸਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਦੀਨ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਸਤਿ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਣਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਭਾਗ ਹਨ।

ਬਚਨ ਦੇ ਬਲੀ ਸ਼ਰਣ ਦੇ ਸੂਰੇ

ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਆਮ ਗੱਲ ਸੀ ਜੋ ਉਹ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਧ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਸੂਰਮਾਂ ਤੇ ਸ਼ਰਣ ਦਾ ਪਾਲਕ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੜੀਆਂ ਹੀ ਕਠਨ ਪ੍ਰੀਖਿਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੇ ਦਰਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕਚਹਿਰੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਹੀ ਤਕਣਾ ਹੈ।

ਕਈ ਰਾਜਿਆਂ ਵਲੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਤੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਆਦਿਕ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਆਈ। ਪਰ ਉਹ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਟਾਲਦੇ ਰਹੇ ਕਿ, “ਭਾਈ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਿੱਧੇ ਸਾਦੇ ਜਟ ਸਾਧ ਹਾਂ। ਰਾਜ ਆਦਿਕ ਦਰਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਰੀਤਾਂ ਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਅਸੀਂ ਉਕਾ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਕਰਾਂਗੇ? ਫਿਰ ਅਸਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨਗਰਾਂ ਦੀ ਸੇਪ ਸੰਭਾਲੀ ਹੈ ਉਹੀ ਨਹੀਂ ਮੁਕਦੀ। ਸਾਡਾ ਬਾਹਰ ਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਚਹਿਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਚਲੀ, ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ। ਅਸਾਂ ਕਿਸੇ ਕੀਮਤ ਪਰ ਕਚਿਹਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਇਕ ਕੇਸ ਪਰ ਇਕ ਸੱਜਣ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਮਣ ਕਢਵਾ ਦਿਤੇ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਡੇਰਾ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਉਪਰ ਕਈ ਮੀਲ ਦੂਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਥੇ ਇਕ ਮਾਰੂ ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਚਸ਼ਮੇ ਕੰਢੇ ਤਪ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਲੋਕ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਲਾ ਸੋਮਾ ਆਖਦੇ ਸਨ। ਉਥੇ ਸ਼ਾਮ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਕੋਈ ਉਧਰ ਜਾਣ ਦਾ ਕਦੇ ਹੀਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਡਰਾਉਣ ਦਾ ਆਪ ਪਰ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਆਖਰ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਬਾਗ ਡੇਰੇ ਤੋਂ, ਜਿਥੇ ਕਿ ਆਪ ਸਦਾ ਟਿਕਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਮਕ ਨਾ ਖਾਣ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਭਾਈ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਜਾ ਲੱਭਾ ਸੀ। ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵਹਿਦਾ ਲਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰੋ ਕਿ ਉਹ ਕਚਿਹਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਗੇ। ਸੋ ਇਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜੋ ਕਿਸੇ ਕਤਲ ਕੇਸ ਵਿਚੋਂ ਭੱਜ ਕੇ ਇਥੇ ਆਇਆ ਸੀ, ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸੇਵਾ ਪਰ ਲਗਾਇਆ, “ਭਾਈ! ਮਨੁੱਖ ਪਸ਼ੂ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਕਤਲ ਤੇ ਬੁਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਪਿਛਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਭੁੱਲ ਕੇ ਟਹਿਲ ਕਰੋ ਤੇ ਆਪਣੀ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਡੰਗਰਾਂ ਦੀ ਵਰਾਸਤ ਜਾਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰੋ। ਫਿਰ ਤਕੋ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿਚ ਕੀ ਅਨੰਦ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਫੁਰਮਾਇਆ, “ਤੁਸਾਂ ਸ਼ਰਣ ਲਈ ਹੈ, ਇਹ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸ਼ਰਣ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਾ ਭੁਲ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਥੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਹੇਗਾ। ਇਹ ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ, ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਕਈ ਛਾਪੇ ਮਾਰੇ, ਕਈ ਪੁਛ ਪੜਤਾਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਛਾਪਾ ਸਫਲ ਨਾ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਵੀ ਮੁਦਈ ਨਾਲ ਆਏ, ਉਹ ਇਸ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਨਾ ਸਕੇ ਤੇ ਉਹ ਮੋਨਧਾਰੀ ਚੁਪ ਚਾਪ ਖੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਸੁਭਾਓ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਉਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਬਣ ਗਈ ਸੀ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਇਕ ਵਾਰੀ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਗੰਢਿਆ ਗਿਆ ਮੁੜ ਕੇ ਕਦੇ ਵੀ ਟੁਟਾ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿਤ ਬਹਿਤ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਟਹਿਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਢਿੱਲ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ।

‘ਚਲਦਾ’

(ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕ
‘ਨੌ ਰਤਨ’ ਵਿਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

□ □ □ □ □ □

ਲਿਵ ਲਗਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਤੱਤ ਗਿਆਨ

ਡਾ. ਵੇਦ ਭਾਰਤੀ ਜੀ, ਡੀ. ਲਿਟ

ਵੇਦਾਂਤ ਦੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤਕ ਦੇਖੋ, ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜਾਂਚੋ, ਜੋ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਦੇਖੋ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਕੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਸਵੈ ਸਮਝਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਸਮੁੱਚੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਹਨ, ਇਕ ਕਿਰਿਆ ਹੈ ਬੈਠਣ ਦੀ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੇ ਹੋ? ਆਪਣੇ ਬੈਠਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਰੀਖਣ ਕਰੋ ਕਿ ਬੈਠਣ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਛਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬੈਠਣ ਲਈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਰਿਆ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਇਹ ਦੇਖੋ ਕਿ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਆਸਣ ਵਿਚ ਬੈਠ ਰਹੇ ਹੋ, ਕੀ ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਸ਼ਾਂਤ ਹੈ? ਕੀ ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਚੁੱਪ ਹੈ? ਸਰੀਰ ਦੀ ਚੁੱਪ, ਮਨ ਦੀ ਚੁੱਪ ਤੋਂ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਕੀ ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਆਰਾਮ ਵਿਚ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਦੇਹ ਬਣਾਓ ਤਾਂ ਜੋ ਸਰੀਰ ਸਥਿਰ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਬੇਅਰਾਮੀ ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਦਿਮਾਗ ਮਨ ਨੂੰ ਭੇਜ ਸਕੇ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਹੋਣ, ਪੱਠੇ ਹੋਣ, ਟਿਸ਼ੂ ਹੋਣ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਭ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣਗੇ, ਸਰੀਰ ਸਥਿਰ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ਅਤੇ ਮਨ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹੇਗਾ, ਪਰਖੋ ਕਿ ਕੀ ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਨਿਅੰਤਰਣ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਅੰਤਰਣ ਸਰੀਰ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਿਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਇਹ ਸਰੀਰ ਦਾ ਨਿਅੰਤਰ ਕਿਥੋਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਥਿਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਨਹੀਂ ਭੇਜ ਰਹੀਆਂ। ਅੰਤਰ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਲਈ ਬਾਹਰੀ ਸਰੀਰਕ ਸਥਿਰਤਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਵਸ਼ਕ ਹੈ। ਪਰ ਸਥਿਰਤਾ ਬਹੁਤੀ ਡੂੰਘੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਪਵਿੱਤਰ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ, ਸਵੈ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਿਸਲ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਸਥਿਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਮਨ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਜੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਜੋ ਜਵਾਰਭਾਟਾ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਾ ਉਠੇ। ਦੇਖੋ ਤੇ ਪਰਖੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਛਾ ਵਿਚ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ। ਪਰਖੋ ਦੇਖੋ, ਸਥਿਰ ਹੋਣ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਿਥੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜਦੋਂ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਮਿਲੇ ਤੁਸੀਂ ਸਥਿਰ ਬੈਠ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੌਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਥਿਰ ਹੋ ਜਾਓ, ਸਥਿਰ ਹੀ ਰਹੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਰਹੋ, ਆਪਣਾ ਨਰੀਖਣ ਕਰਦੇ ਰਹੋ। ਕੀ ਸਰੀਰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਨਾੜੀਆਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਥਿਰ ਰਹੋ, ਕੀ ਤੁਹਾਡਾ ਦਿਮਾਗ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਸਥਿਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿਥੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ? ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਝਾਤੀ ਮਾਰੋ, ਮਨ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਣ ਦੀ ਜਾਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ, ਉਥੇ ਤੁਸੀਂ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਛਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹਨ, ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਦਾ ਰੋ ਹੈ, ਜੋ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹਰ ਚਾਲ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਸਮਝੋ ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਚੁੱਪ ਚੁਪੀਤੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਸਥਿਰ

ਹੋਣ ਤੇ ਸਰੀਰ ਸਥਿਰਤਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਨਿਸਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਨਾੜੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣ ਦਿਓ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਤੋਂ, ਨਿਰੰਤਰ ਅਵਾਜ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਥੱਲੇ ਆਉਣ ਦਿਓ, ਮੱਧਮ ਪੈਣ ਦਿਓ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹਰ ਨਾੜੀ ਨੂੰ ਨਿਸਲ ਕਰੋ। ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਸੰਵੇਗ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਨਿਸਲ ਕਰੋਗੇ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਿਸਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਫੇਰ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਚੁੱਪ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਸਕੋਗੇ, ਫੇਰ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਅਵਾਜ਼ ਦੀ ਜੜ ਤਕ ਪਹੁੰਚੋਗੇ, ਮਾਂ, ਧੀ ਨੂੰ ਇਕੋ ਨਿਗ੍ਰਾ ਨਾਲ ਦੇਖੋ, ਬੋਲਣਾ ਚੁੱਪ ਦੀ ਧੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਪਰਖੋ ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਚੁੱਪ ਜੋ ਕਿ ਬੋਲ ਦਾ ਮੁੱਢ ਹੈ ਮਨ ਰੂਪੀ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਦੀ ਇਸ ਚੁੱਪ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰੋ, ਇੱਛਾ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਮੰਤਰ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰੋ, ਜਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਮੰਤਰ ਅਨੁਭਵ ਕਰੋਗੇ, ਮਨ ਵਿਚ ਸਿਮਰੋਗੇ, ਇਸ ਦੇ ਅਰੰਭ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਆਪਣੇ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੰਤਰ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ, ਆਵਾਜ਼ ਨਾ ਕਰੋ, ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਚਾਰਨ ਜਾਰੀ ਰੱਖੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਪੇਟ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਛਾਤੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਢਿੱਲੀ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ। ਆਪਣੇ ਮੋਢੇ ਢਿੱਲੇ ਛੱਡੋ ਤੇ ਮੰਤਰ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕਰੀ ਜਾਓ, ਬੁੱਲ੍ਹ ਹਿੱਲਣ ਪਰ ਅਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੋ, ਹਰ ਵਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬੁਲ੍ਹ ਹਿਲਦੇ ਹਨ ਦੇਖੋ ਜਾਂਚੋ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਜੋਤ ਹੈ, ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਤੁਫਾਨ ਹੈ, ਨਾੜੀਆਂ ਸੁਨੇਹਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਹਵਾ ਦਾ ਦਬਾਅ ਉਪਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਨਰੀਖਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਤੁਸੀਂ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਜਾਰੀ ਰੱਖੋ, ਫੇਰ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਲਵੋ, ਪਰ ਮੰਤਰ ਆਪਣੀ ਜੀਭਾ ਨਾਲ ਜਪਦੇ ਰਹੋ, ਹਰ ਵਾਰੀ ਨਾਲ ਮੰਤਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਜਾਂਚੋ ਹਰ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਮੰਤਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ ਦੇਖੋ, ਜਾਂਚੋ ਕਿਵੇਂ ਮਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਜੀਭ ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ ਇਸ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਦੇਖੋ। ਜਿੰਨਾ ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਢਿੱਲਾ ਪਵੇਗਾ, ਸਥਿਰ ਹੋਵੇਗਾ ਉਨਾਂ ਹੀ ਵਧ ਮਨ ਨਿਸਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਥਿਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਨੇ ਹੀ ਸੌਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਮੁਢ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕੋਗੇ ਜਿਹੜੀ ਅਵਾਜ਼ ਤੁਸੀਂ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹੋ, ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਇਸ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਕਿਥੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਛੱਡੋ, ਉਪਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਥੱਲੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ, ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਛੱਡੋ, ਛਾਤੀ ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਛੱਡੋ, ਮੋਢੇ ਢਿੱਲੇ ਛੱਡੋ, ਗਰਦਨ ਢਿੱਲੀ ਛੱਡੋ, ਗਲੇ ਦੇ ਥੱਲੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਛੱਡੋ, ਘੰਡੀ ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਛੱਡੋ,

ਬੋਲਣ ਦੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਛੱਡੋ, ਆਪਣੀ ਜੀਭ ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਛੱਡੋ, ਆਪਣਾ ਜਬਾੜਾ ਢਿੱਲਾ ਛੱਡੋ, ਮਨ ਨੂੰ ਨਿਸਲ ਕਰੋ, ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਰਹੋ, ਹਰ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਮੰਤਰ ਜਪੋ ਦੇਖੋ, ਨਰੀਖਣ ਕਰੋ, ਜਾਂਚੋ, ਮਨ ਵਿਚ ਮੰਤਰ ਕਿਵੇਂ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਵਾਰੀ ਇਸ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਦੇਖੋ। ਇਕ ਸਮਾਂ ਆਏਗਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੰਤਰ ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਣਨ ਲਗ ਪਵੇਗਾ, ਮੰਤਰ ਸੁਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ਮਨ ਨੂੰ ਮੰਤਰ ਦੇ ਪਿਛੇ ਜਾਂਦੇ ਦੇਖੋ, ਹਰ ਵਾਰੀ ਇਸ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਬੋਲਣ ਦੇ ਮੁਢ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਦੇਖ ਸਕੋ। ਫੇਰ ਤੁਹਾਡਾ ਮੰਤਰ ਬਹੁਤ ਸੂਖਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਮੰਡਲ ਹੀ ਸਮੁੱਚਾ ਮੰਤਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਚੇਤਨਾ ਤੋਂ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਮਨ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦਿਓ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਇਸ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਜਾਣੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਉਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਨਾਅ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ, ਕੋਈ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖਿਚਾਵਟ ਨਹੀਂ ਆਏਗੀ, ਮਨ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਿੱਲਾ ਛੱਡ ਸਕੋਗੇ, ਨਿਸਲ ਕਰ ਸਕੋਗੇ, ਆਪਣੇ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਅੰਗ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਿੱਲੇ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਗਲਾ, ਬੋਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਸਭ ਨਿਸਲ ਕਰ ਦਿਓ, ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਲਈ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਿਓ, ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੰਤਰ ਨਾਲ ਹਰ ਵਾਰੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋਗੇ ਕਿ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਚੁੱਪ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਸਮਾਂ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਠਹਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਚੁੱਪ ਰਹਿ ਕੇ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਬਿਤਾਉਣੇ ਵੀ ਔਖੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਰੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸੰਕਲਪ ਕਰ ਲਓ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਲਈ ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੋਗੇ, ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ ਕਰੋਗੇ ਜਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਮੰਤਰ ਦੁਹਰਾਓਗੇ, ਅੰਦਰ ਜੋਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗੀ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਦੇਖਦੇ ਜਾਓ, ਕੇਵਲ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਵਾਸਤੇ ਉਥੇ ਰਹੋ, ਉਥੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕਰੋ, ਪਰ ਸਮੇਂ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਨਾ ਰਹੋ। ਜੇ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਸਥਿਰ ਰੱਖ ਕੇ ਮੰਤਰ ਜਾਪ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ 450 ਵਾਰੀ ਮੰਤਰ ਜਪਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਧਿਆਨ ਬਿੜਕ ਗਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਕੇ ਆਓ, ਆਪਣੇ ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਛੱਡੋ, ਮਨ ਨੂੰ, ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰੋ, ਸਥਿਰ ਕਰੋ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਵਲ ਜਾਓ, ਮਨ ਦਾ ਨਰੀਖਣ ਕਰੋ, ਮੰਤਰ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਰੋ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੰਤਰ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੀਏ, ਫੇਰ ਸੰਕਲਪ ਕਰੋ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਿਚਾਰ ਕਿਵੇਂ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਹਨ, ਦਿਮਾਗ ਵਿਚੋਂ ਕਿਵੇਂ ਲੰਘਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਰੂਪ ਕਿਵੇਂ ਧਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸ਼ਬਦ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਰੂਪ ਕਿਵੇਂ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਵਾਜ਼ ਦੀ ਝਰਨਾਹਟ ਸੁਣੋ। ਹਰ ਵਾਰੀ ਸਾਰੀ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਅਵਾਜ਼ ਦੀ ਗੂੰਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸੁਣਨ

ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ, ਸੰਕਲਪ ਕਰੋ, ਸੁਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਢਿੱਲਾ ਨਿਸਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਗਤੀ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤ ਮੱਧਮ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਪਰ ਹਾਲੇ ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਝਰਨੂਟਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੁਣ ਰਹੇ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਅਵਾਜ਼ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਗੂੰਜ ਸੁਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ, ਉਸ ਦੀ ਝਰਨਾਹਟ ਸੁਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ, ਇਕ ਵਾਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਚਾਰਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਅੰਦਰ ਸੁਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ, ਇਸ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ, ਇਸ ਸੂਖਮ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਝਰਨਾਹਟ ਨੂੰ ਪਕੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ, ਨਿਸਲ ਰਹੋ, ਸਥਿਰ ਰਹੋ, ਸੁਣਨ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਨਰੀਖਣ ਕਰੋ, ਬਾਹਰ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨ ਦੇ ਸੁਣਨ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਨਰੀਖਣ ਕਰੋ, ਨਿਸਲ ਰਹੋ, ਮਨ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਕਰੋ, ਸੰਕਲਪ ਕਰੋ, ਨਰੀਖਣ ਕਰੋ, ਮਨ ਕਿਵੇਂ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਮੰਤਰ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਰਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਸਹਜ ਨਾਲ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੋ, ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹੋ।

ਇਕ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਅੰਦਰ ਗੂੰਜ ਝਰਨਾਹਟ ਕਿਥੋਂ ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਝਰਨਾਹਟ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਸ਼ੁਰੂ-ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੰਤਰ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੰਤਰ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਰੱਖੋ। ਇਕ ਗੱਲ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਲੋਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮਨ ਵਿਚ ਮੰਤਰ ਉਚਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਵੀ ਕੁਝ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਗਲਬਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਅਰਥ ਮਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਤਾਂ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਵਿਚਾਰ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆ ਜਾਂਦੇ, ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਫੇਰ ਮੰਤਰ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਉਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ? ਮੰਤਰ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅਰਥ ਅਚੇਤ ਮਨ ਵਿਚ ਚਲ ਸਕਦਾ? ਜੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਬੜੇ ਸੁਰਖਸ਼ਿਤ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਚਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੰਤਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਅਰਥ ਅਚੇਤ ਵਿਚ ਹਨ ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਚਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਮੰਤਰ ਕੋਈ ਖਾਸ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦਾ? ਕਰਕੇ ਦੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਕਰੋ, ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ, ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਲਣ ਦਿਓ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਕਿਸ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਮੰਤਰ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਸੋਚੋ, ਦੇਖੋ, ਦੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਮੰਤਰ ਜਪਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਓ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਝਰਨਾਹਟ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਵੇਗੀ, ਗੂੰਜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਵੇਗੀ ਹਰ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਰਖ ਦਿਓ, ਆਪੇ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਝਰਨਾਹਟ ਤੁਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋਗੇ, ਗੂੰਜ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋਗੇ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾ-ਪਹਿਲਾ ਉਚਾਰਣ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋਗੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਲੈ ਲਓ, ਤੁਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋਗੇ, ਸਮਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦੀ

ਸਤਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਲਿਆਓਗੇ ਫੇਰ ਉਹ ਉਚਾਰਣ ਵਿਚ ਆ ਸਕੇਗਾ। ਇਥੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣਾ ਚਾਹਾਂਗਾ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜਗਿਆਸੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਹਰ ਮਤ ਵਿਚ ਬੋਝਾ ਜਿਹਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਕਿਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਧਾਰਣ ਗੱਲ ਦਸਦਾ ਹਾਂ।

1. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਅੱਧੇ ਦਿਨ ਲਈ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ, ਚੁੱਪ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕੇਵਲ ਬੋਲਣਾ ਹੀ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਬੋਲਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਖਣੀ। ਅੱਧੇ ਦਿਨ ਲਈ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਬੋਲਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੀ।

2. ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਾਂ ਦਿਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਨਹੀਂ ਛਕਣਾ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਸੋਚ ਕੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਾਂ ਦਿਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਨਹੀਂ ਛਕਣਾ (ਇਹ ਗਰਭਵਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲਈ ਕਤਈ ਨਹੀਂ ਹੈ) ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚ ਕੇ ਨਰੀਖਣ ਕਰਕੇ ਐਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੈ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ income tax ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕਿਤੇ ਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸੁਵਿਧਾ ਲਈ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੋ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ, ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਅੱਧੇ ਦਿਨ ਦੀ ਚੁੱਪ ਅਤੇ ਅੱਧੇ ਦਿਨ ਦਾ ਵਰਤ।

3. ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਇਕ ਦਿਨ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਬੈਠ ਕੇ ਜਪ ਕਰਨਾ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ।

4. ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸੁਖਮਈ ਦਾਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦਾਤ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਗਦੇਲੇ ਵਾਲਾ ਬਿਸਤਰਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਸਰ੍ਹਾਣਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਪਲੇਟ ਹੋਵੇ, ਕੁਝ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹੋਵੇ ਉਹ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੁਖਦਾਈ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਛੱਡੋਗੇ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਨੋ ਪਸੰਦ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਛੱਡਣਾ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਸੰਦ ਹੈ।

5. ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਇਕ ਰਾਤ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹੋਵੇ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾ ਆਉਣ ਦਿਓ।

6. ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕੇਵਲ ਫਲ ਤੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਜੂਸ ਹੀ ਪੀਓ।

7. ਆਪਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਜਾਂਚੋ, ਇਕ ਆਦਤ ਜਿਹੜੀ ਤੁਸੀਂ ਬੋਲੋੜੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡੋ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦਾ ਕਰਕੇ ਛੱਡੋ, ਜਦੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਡ ਦਿਓ ਤੇ ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਨਾਲ ਦੁਬਾਰਾ ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ (ਮੈਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕੋਫੀ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਫੀ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਹੈ, ਚਾਹ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। ਕੋਫੀ ਮੇਰੇ ਆਸ਼ਰਮ ਆਇਆ, ਹੋਰ ਲੋਕ ਵੀ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਉਹ ਪੁਛਣ ਲੱਗੇ ਅੱਜ

ਕੋਫੀ ਕੌਫੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਅੱਜ ਕੋਫੀ ਕੌਫੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਫੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਪੀਵਾਂ ਨਾ ਪੀਵਾਂ ਕੋਫੀ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਆਦਤ ਛੱਡਦੇ ਜਾਓ, ਬੋਝਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਫੇਰ ਦੁਬਾਰਾ ਉਸ ਆਦਤ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਓ, ਉਦੋਂ ਉਹ ਤੁਹਾਡੀ ਆਦਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਤੁਸੀਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਸ਼ੌਕ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਵੋਗੇ। ਇਹ ਕੋਫੀ ਵੀ ਆਦਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਦਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਆਦਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਭਾਵਕ ਸੰਵੇਗਕ ਵਰਤਾਓ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

8. ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰੋ ਕਿ ਸਾਲ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਸੰਵੇਗ ਇਕ ਮਨੋਭਾਵ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਪਾਓਗੇ। ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਉਸ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰੋ, ਦੇਖੋ, ਜਦੋਂ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਉਸ ਉਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲਓ, ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਓ, ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਨਾਲ, ਆਪਣਾ ਸਾਜ਼ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਪਰ ਉਹ ਹਾਲੇ ਵੀ ਬੁਰੀ ਆਦਤ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਹਰਾਨ ਦੀ ਕੋਫੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ, ਕੋਫੀ ਵੀ ਆਦਤ ਮਾੜੀ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾੜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਣਾ ਮਾੜਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਦੇਖੋ ਗੁੱਸਾ, ਤੁਸੀਂ ਗੁੱਸਾ ਕਰਨਾ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਉਚੀ ਚੀਕਣਾ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਫੁੰਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡੋ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਸੱਪ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣੀ ਹੈ?

ਇਕ ਵਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਕ ਸੱਪ ਸੀ, ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਡੱਸੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਲੜੀ ਜਾਓ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸੱਪ ਹੀ ਕਹਾਓਗੇ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਸਾਧੂ ਉਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਸੱਪ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿੰਡ ਇਥੇ ਸੱਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਡਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਘਬਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਪ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਹਿਰ ਖਿੱਚ ਲਈ ਤੇ ਸੱਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡਸਣਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੰਤ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਨੇ ਭੇੜੀਏ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੋ ਸੱਪ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਡੱਸਿਆ, ਕੋਈ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਬਾਦ ਸੰਤ ਆਪਣੇ ਆਸ਼ਰਮ ਵਾਪਸ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਸੋ ਇਹ ਵਿਚਾਰਾ ਸੱਪ ਰੋਗਦਾ ਹੋਇਆ ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ ਆਇਆ, ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਜ਼ਖਮ ਹੋਏ-ਹੋਏ, ਲਹੂ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਸੱਪ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤੈਨੂੰ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ, ਮੈਂ ਉਸ ਉਤੇ ਹੀ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਕੀ ਹੋਇਆ ਹਰ ਕੋਈ ਕਹਿਣ ਲਗ ਪਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸੱਪ ਤਾਂ ਡਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਗਲੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਮੈਨੂੰ ਘਸੀਟ ਕੇ ਲੈ ਗਏ, ਆਪਣੇ ਗਲ ਦੁਆਲੇ ਲਪੇਟ ਕੇ ਖੇਡਦੇ ਰਹੇ, ਚੁੱਕ-ਚੁਕ ਕੇ ਸੁਟਦੇ ਰਹੇ, ਕੰਧਾਂ ਨਾਲ ਪਟਕਾਂਦੇ ਰਹੇ, ਕੀ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸੰਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਡਸਣ ਲਈ ਮਨ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਫੁੰਕਾਰਾ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਨ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਸੋ ਤੂੰ ਆਦਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖ, ਫੁੰਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ।

9. ਡਾਇਰੀ ਰੱਖੋ। ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਡਾਇਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਕ ਉਹ ਡਾਇਰੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੂਸਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਅਤੇ ਹਾਦਸੇ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਡਾਇਰੀਆਂ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਾਇਰੀਆਂ ਦਾ ਤੁਹਾਡੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ। ਦੂਸਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕੀ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ, ਵਲਵਲਿਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਹ ਡਾਇਰੀਆਂ ਇਕੱਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿੰਨੇ ਦੁਖੀ ਹਨ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਸੋ ਮੈਂ ਡਾਇਰੀ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ, ਅੱਜ ਮੈਂ ਦੁਖੀ ਹਾਂ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਹਲਕੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਜੋ ਮਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਪਰ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਫਾੜ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਭਾਵਨਾ ਸੰਵੇਗ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਖਤਮ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਇਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰੀਕਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਲਕੇ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ। ਤੀਸਰੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਇਕ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਾਧਕ ਦੀ, ਜੋ ਸਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਸਿੱਧ ਬਣ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਸਾਧਕ ਸਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਾਰਾ ਹੀ ਉਹ ਸਾਧਨਾ ਵਿਚ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਸਾਧਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਿੱਧ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਧਕ ਜਿਹੜੀ ਡਾਇਰੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਇਕ ਰਿਕਾਰਡ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਨੂੰ ਆਤਮ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਾ ਚੀਨਣ ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਜਗਿਆਸੂ ਆਤਮ ਸਿੱਧੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਵੈ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਡਾਇਰੀ ਰਖਣੀ ਹੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਆਪਾ ਪਛਾਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸੰਕੇਤ ਸਮਝਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਤੁਹਾਡਾ ਹੰਕਾਰ ਕਿਥੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਥੇ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸੁਆਰਥ ਰੱਖ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨਿਰਸੁਆਰਥ ਹੋ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ਤੇ ਪਰਖੋ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਪਰਖਣ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਫਲਦਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ, ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਯੁਕਤ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮਾੜੀ ਆਦਤ ਛੱਡਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤਾਉਂਦੇ ਰਹੋ, ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਹੋਏਗਾ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਡਾਇਰੀ ਲਿਖੋਗੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ

ਆਪਣੇ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਮਿਲਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਤਾਂ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦਸਦੇ ਰਹੋ ਪਰ ਉਹ ਉਸਦਾ ਫਾਇਦਾ ਵੀ ਉਠਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਸਹਿਜ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਸੋ, ਤੁਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੇ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਉਹ ਇਕ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਚਕਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਤਰੀਕੇ ਹਨ, ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਮਿਤਰ ਬਣਾਓ, ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮਿਤਰ ਹੋਵੇ ਤੁਹਾਡੇ ਭਰਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਭਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸੋ ਮੇਰਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰਾ ਮਿਤਰ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਛੋਟਾ ਭਰਾ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਬਿਲਕੁਲ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਉਲਟ ਹੈ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਉਹ ਇਕ ਸਾਲ ਹੀ ਛੋਟਾ ਹੈ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਸਤਕ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਸਾਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਫੇਰ ਵੀ ਉਹ ਮੇਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਦੋਸਤ ਹੈ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਇਮਾਨਦਾਰ ਹੈ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਮਾਨਦਾਰ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਸਤਿਕ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਨਾਸਤਕ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਪਿਆਰ ਹੈ ਪਰ ਸੰਕਾਵਾਦੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਨਾਸਤਕ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਾਸਤਕ ਦੇਖੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਬੜੇ ਹੀ ਇਮਾਨਦਾਰ ਲੋਕੀ ਹਨ।

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਉਲੂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬੇਵਕੂਫ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਉਲੂ ਦੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਅਸੀਂ ਇਕ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਬੋਲਦੇ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਦਤ ਸੀ 'ਉਲੂ ਦਾ ਪੱਠਾ' ਕਹਿਣ ਦੀ। ਅਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਸ ਨੇ ਵਿਖਿਆਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ, ਸਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ। ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹ ਸਭ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਤੁਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ ਹੋ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਭੈੜੀ ਆਦਤ ਛੱਡਦੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਡਾਇਰੀ ਲਿਖਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ। ਅਗਲੇ ਐਤਵਾਰ ਉਹ ਫੇਰ ਸਟੇਜ ਤੇ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਵਿਖਿਆਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬੋਲਦੇ ਬੋਲਦੇ ਉਸ ਨੇ ਫੇਰ ਉਹ ਹੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਰਤੀ, ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਥੱਪੜ ਮਾਰਿਆ। ਸਾਰੇ ਹੱਸਣ ਲਗ ਪਏ, ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਮੁੜ ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ (ਮੈਂ ਵੀ 23 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕ ਡਾਇਰੀ ਲਿਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ) ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਅੰਦਰੋਂ ਨਮਰ ਹੋਵੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੈੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਮੈਂ ਭਾਵ ਜੇ ਵਸ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤੁਸੀਂ ਬੜੀ ਛੋਟੀ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਛੋਟੀ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮੈਂ ਭਾਵ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣਾ ਸਿੱਖ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਹਾਲੇ ਤਕ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ, ਤੁਹਾਡੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ, ਤੁਹਾਡੀ ਨਮਰਤਾ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਧਾਰਨਪਨ ਸਦਾ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਮੈਂ ਭਾਵ ਨੂੰ ਛੱਡ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

10. ਜਪ - ਜਪ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕੁਝ ਐਸਾ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕੀ ਜਪ ਕਰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮੰਤਰ ਜਪ ਤੋਂ ਲੋਕੀ ਦੂਰ ਹੀ ਦੌੜਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਤਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, 25,000 ਵਾਰੀ ਮੰਤਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਰੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੱਡਾ ਕੁ ਔਖਾ ਕੰਮ ਦਸ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਜਪ ਕਰਨ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ 25,000 ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, 11,000 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਓ, 15,000 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਓ, 21,000 ਕਰੋ, ਫੇਰ 25,000 ਕਰੋ, ਫੇਰ 27,000, 31,000, 41,000, ਫੇਰ 51,000 ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਚਲੋ। ਆਪਣੇ ਲਈ ਟੀਚਾ ਬਣਾਓ, ਫੈਸਲੇ ਕਰੋ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਲਗੋ, ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੋ, ਬ੍ਰਹਮਚਰੀਯ ਰਹੋ, ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਮੈਂ ਇਹ ਜਪ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ ਕੇਵਲ ਆਪਣੀ ਸ਼ੁਧੀ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲਈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਸੰਪੰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਬੜੀ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਲੱਗੇਗਾ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਠਹਿਰ ਕੇ ਫੇਰ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਪ੍ਰਣ ਕਰੋ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਰੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਉਠਣਗੇ, ਜਪ ਵਾਸਤੇ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਜਾਗਣਗੀਆਂ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਵੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ 11,000 ਜਪ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ 1,000 ਹੀ ਕਰੋਗੇ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚੋਗੇ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਫਰਕ ਪਿਆ ਨਹੀਂ, ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਕੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਛੱਡ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦੇਖੋ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਗੁੱਸਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਲੋਕੀ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਪੁਛਦੇ ਹਨ, ਸਾਨੂੰ ਸੋਹਣੇ ਹੋਣਹਾਰ ਰੂਹਾਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬੱਚਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਡਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗਰਭਵਤੀ ਮਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਅਭਿਆਸ, ਸਰੀਰਕ ਵਿਆਮ ਸਭ ਕੁਝ ਔਖਾ, ਉਸ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਸੌਖੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਜਪ, ਜਪ, ਜਪ ਜਿੰਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਉਹ ਜਪ ਕਰੋ। ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ ਮੈਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਸੀ, ਉਹ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਮੰਤਰ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਹ ਮਾਲਾ ਰੋਜ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪਾ ਸੁਧ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜਪ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਰਾਜ਼ ਹੈ। ਅਕਾਂਖਿਆ, ਤਾਂਘ ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਕੁਝ ਨਾ ਕਰੋ, ਕੋਈ ਨਿਸਲ ਹੋਣ ਵਰਜਿਸ਼ ਨਾ ਕਰੋ, ਕੋਈ ਇਕਾਗਰ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੋ, ਆਪਣੇ ਜਪ ਨੂੰ ਪਕਾਓ, ਉਸੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਭ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਵੀ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਜਪ ਪਕਾਓ, ਜਪ ਪੱਕਾ ਕਰੋ, ਐਨਾ ਪੱਕਾ ਕਰ ਲਓ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਹਰ ਧੜਕਣ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਮੰਤਰ ਹੀ ਚਲੇ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਹਰ ਧੜਕਣ ਨੂੰ ਮੰਤਰ ਵਿਚ ਹੀ ਗਿਣਦਾ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਧੜਕਣ ਨਾਲ ਮੰਤਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ 72 ਵਾਰੀ ਕਰੋ, ਉਹ ਹੀ ਜਪ ਹੈ, ਧਿਆਨ

ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰੀ ਜਾਓ, ਕਰੀ ਜਾਓ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋ ਕੇ ਕਰੋ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋ ਕੇ ਕਰੋਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ, 11000 ਵਾਰੀ ਕਰੋ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਜਪ ਕਰੋ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਕਰੋ, ਬੇਤਰਤੀਬੇ ਹੋ ਕੇ ਨਾ ਕਰੋ। ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਕੀਤਾ ਜਪ ਥਾਏਂ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ, ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਪ ਦਾ ਫਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮਾਂ ਬਣਾਓ ਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਜਪ ਕਰੋ, ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਥਾਂ ਬਣਾਓ। ਕੇਵਲ ਉਚਾਰਨ ਦੀ ਧੁਨੀ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾ ਗੁਆਚ ਜਾਓ, ਆਪਣੀ ਸੁਸਤੀ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਨਾ ਲਭੋ, ਆਪਣੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿਚ ਰੱਖੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਬੱਚਾ ਪੌੜੀਆਂ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਜਪ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਪਤੀ ਬਾਰਾਂ ਘੰਟੇ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਕੇ ਆਏ ਹਨ, ਭੁੱਖੇ ਹਨ, ਥੱਕੇ ਪਏ ਹਨ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਬੈਠ ਕੇ ਜਪ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੀ ਪਤਨੀ ਬਜ਼ਾਰੋ ਚੀਜ਼ ਖਰੀਦ ਕੇ ਲਿਆਈ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਭਾਰ ਚੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੇ ਜਪ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿਚ ਰੱਖੋ, ਸਥਿਰ ਰੱਖੋ, ਦੇਖੋ ਨਰੀਖਣ ਕਰੋ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਅਸਫਲਤਾ ਬੁਰੀ ਨਹੀਂ, ਠੀਕ ਹੈ। ਇਕ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਜਿਹੜਾ ਸੋਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਸੋਹਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰੂਲ ਤੋੜ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁੱਚਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਬਾਹ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਸੂਰਵਾਰ ਸਮਝਦੇ ਰਹੋਗੇ, ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਹਰ ਸਮੇਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅੱਗੇ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ, ਸਾਰੇ ਦਸ ਰੂਲ, ਦਸ Point ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹਨ। ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਉਹ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜੋ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹਾਨੀ ਕੇਵਲ ਬੋਲਣ ਨਾਲ ਹੋਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿੰਤੂ ਪਰੰਤੂ ਨਾਲ ਹੋਣੀ ਹੈ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੋ ਬਹੁਤ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੂ ਪਰੰਤੂ ਵਿਚ ਨਾ ਪਓ ਜੋ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪੂਰੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕਰੋ।

ਜੇ ਤੁਸੀਂ 1,25,000 ਜਪ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਕਰੋਗੇ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਮਾਲਾ ਰੋਜ਼ ਕਰੋਗੇ, ਆਪਣੀ ਸਮਰਥਾ ਦੇਖੋ, ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੁਸੀਂ ਬੈਠ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਬੈਠ ਕੇ ਦੇਖੋ, ਇਕ ਮਾਲਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਮਾਲਾ ਕਰਦਿਆਂ ਤਿੰਨ ਪੱਖੋਂ ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੀਮਾ ਰਾਹੀਂ ਮਾਲਾ ਕਰੋ, ਸ਼੍ਰੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਨਾਲ ਮੰਤਰ ਕਰੋ, ਦੇਖੋ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਮੰਤਰ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਮਾਲਾ ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀ ਅੱਧਾ ਕੁ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਅੱਧਾ ਮਨ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ, ਫੇਰ ਬਿਲਕੁਲ ਅੰਦਰ ਡੁੱਬੇ ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ, ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਧੜਕਣ ਨਾਲ ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਮਾਲਾ ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ, ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਕਰੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕਰ ਸਕੋਗੇ ਤੇ ਕਿਸ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੋਗੇ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਇਕ ਘੰਟਾ ਹੈ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਮਾਲਾ ਸ਼੍ਰੀਮਾ ਰਾਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਕ ਘੰਟੇ ਵਿਚ ਚਾਰ ਮਾਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾ ਲਓ ਕਿ ਕਿੰਨੀਆਂ ਮਾਲਾ, ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਰੋਜ਼ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਕਰੋਗੇ, ਬੜੀ ਹੀ ਮਰਿਆਦਾ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 62 ਤੇ)

ਤਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦੀ ਚਿਰ-ਸਥਾਈ ਆਤਮ ਵਿਦਿਆ

PERENNIAL PSYCHOLOGY OF THE BHAG VAD GITA

ਮੂਲ ਲੇਖਕ - ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ - ਡਾ. ਬੀਬੀ ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

58. ਕੱਛੂ ਆਪਣੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਸਮੇਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਏਵੇਂ ਹੀ ਇਹ ਪੁਰਸ਼ ਜਦੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਸਮੇਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਉਸਦੀ ਬੁੱਧੀ ਸਥਿਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਛਾਵਾਂ ਛੱਡ ਦਿਓ ਤਾਂ ਸੁਚੇਤਨਤਾ ਦੀ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸੀਮਾ ਦਿਸਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਇਛਾਵਾਂ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਬੱਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਉਚੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਛਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੋਰ ਇਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਉਹ ਚੱਕਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਦੀ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਜਦੋਂ ਇਛਾਵਾਂ ਤਿਆਗ ਦੇਵੋ, ਤੁਸੀਂ ਉਚੇ ਉਠ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਅਗਲੀ ਪਉੜੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਇਕ ਮਾਨਸਿਕ ਅਸੂਲ ਹੈ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਛ ਨਵਾਂ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ, ਇਹ ਅਸੂਲ ਜੀਵਨ ਆਧਾਰ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ (carbon dioxide) ਨਾ ਛੱਡੀਏ ਤਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਜੀ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਆਕਸੀਜਨ ਅੰਦਰ ਲੈਣ ਲਈ ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਛੱਡਣੀ ਹੀ ਪਵੇਗੀ, ਜੀਉਣ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਛੱਡਣੀ ਹੀ ਪਵੇਗੀ, ਪਹਿਲਾ ਦੇਓ, ਛੱਡੋ ਫੇਰ ਹੀ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਹ ਇਕ ਐਸਾ ਅਸੂਲ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਅੰਤ ਤਕ ਤੁਹਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਿੱਧ ਸਦਾ ਦੇਣ ਤੋਂ, ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਲਿਪਤ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਮੇਰਾ ਹੀ ਹੈ, ਲੋਭ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਰੋੜਾ ਹੈ, ਦੇਣ ਦਾ ਛੱਡਣ ਦਾ ਸਾਹਸ ਹੋਣਾ ਆਵਸ਼ਕ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਸੋਹਣੀ, ਅਸੀਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤਿਆਗਣ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਮੋਹ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਆਸ ਦਾ ਮੋਹ, ਮਨ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ ਇਕ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਲਈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੁਸਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣਾ ਇਕ ਕਲਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਬਣਨਾ ਇਕ ਸੁਝ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕੇਵਲ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਇਕ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਤੋਂ ਤੀਸਰੀ ਦੇ ਉਤੇ ਛੱਡੋ ਮਾਰਨਾ, ਬਾਹਰੀ ਸੁਹਾਵਣੇ ਦਿੱਸ ਦੇਖ ਕੇ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਮਨ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖੇਰੂ-ਖੇਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਠੀਕ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਦਿਸਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਧਕ ਲਈ ਦੀਵਾਰ ਬਣ ਕੇ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋ

ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਚੀ ਉਡਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਸਮੇਟਣਾ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹਟਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਹ ਸਿਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮੇਟਣੀ ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸਮੇਟਣਾ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੀ ਅਵਸ਼ਕ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬੀ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਅਸੀਂ ਇਕ ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਣ ਦੇ ਆਦੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖਣ ਦੀ ਸਾਡੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅਧੂਰੇ ਹੀ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਅਧੂਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਬਹੁਤ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੈ, ਮੋਹਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਮਨ ਨੂੰ ਖੇਰੂ-ਖੇਰੂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਰਸ ਛਿਨ-ਭੰਗਰ ਦਾ ਹੈ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਸੀਮਤ ਹੀ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਸਾਡੇ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਤਿੰਨ ਵੱਡੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ - 1. ਮਨ ਪੁੰਧਲਾਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ 2. ਪੁੰਧਲੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਅਸਮਰਥ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੀਆਂ 3. ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਸਦਾ ਹੀ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੰਸੇ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਛਲ ਕਪਟ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚ ਹੀ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਨ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਵੱਡੀ ਇੱਛਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਭੁਲੇਖੇ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਪਰ ਮਨ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਸਿਖਾ ਲਈਏ ਇਹ ਸਿਖਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰ ਚਾਹ ਹੈ, ਇੱਛਾ ਹੈ ਜਾਨਣ ਦੀ। ਮਨ ਹੋਰ-ਹੋਰ ਰਸਤੇ ਲਭਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇ। ਕੇਵਲ ਚਿੰਤਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਸਾਰੇ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਗੁਝੇ ਭੇਦ ਜਾਨਣ ਦੇ ਅਸਮਰਥ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਡੂੰਘੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰੀਏ ਪਰ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਮਨ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦਾ ਲੜੀਵਾਰ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਕੇ ਨਿਰਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਚਾਹੀਏ ਤਾਂ ਸਥੂਲ ਤੋਂ ਚਾਹੀਏ ਤਾਂ ਸੂਖਸ਼ਮ ਤੇ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਚੀਜ਼ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਸਮੇਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਉਸ

ਵਿਚ ਇਕਸਾਰਤਾ ਅਤੇ ਇਕਸੁਰਤਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਇਕਸੁਰਤਾ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨੂੰ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਾ ਚੀਨਣਾ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਾਭਦਾਇਕ, ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਅਕਾਰ ਹੈ, ਆਪਾ ਚੀਨਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਬਾਹਰ ਵਲ ਧਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਤਰੀਕਾ ਅਸੀਂ ਦਸ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਹ ਆਪਾ ਚੀਨਣ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥ ਵੀ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਬੁੱਝ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਸਿੱਧ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥ ਵਿਅਰਥ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝਣਾਂ ਮੋਹੇ ਜਾਣਾ ਬੇਅਰਥ ਹੈ।

ਇਕਾਗਰ ਕੀਤਾ ਮਨ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਨਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਮਨ ਨੂੰ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਦਿਮਾਗ ਕੇਵਲ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਹੈ ਚਾਨਣ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕੇਂਦਰ ਹੈ, ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ। ਅੱਜ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਅੱਜ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਵੱਡੇ ਯੰਤਰਾਂ ਨਾਲ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਯੰਤਰ ਮਨ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਜਾਨਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ ਯੰਤਰ ਕੇਵਲ ਓਪਰੀ ਓਪਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਤਰੀਕੇ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਉਹ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਿਮਾਗ ਮਨ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦਾ ਯੰਤਰ ਬਣਾ ਲੈਣ, ਉਹ ਮਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝ ਲੈਣਗੇ। ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਇਕ ਅੰਨ੍ਹੇ ਦੇ ਹੱਥ ਆਈ ਹੋਈ ਹਾਥੀ ਦੀ ਪੂਛ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਅੰਨ੍ਹਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਥੀ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸੱਪ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੇਖ ਤਾਂ ਸਕਦਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਪੂਛ ਹੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਿਆਨ ਕੇਵਲ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਨਣ ਤਕ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਪਰ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਗਿਆਨ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਣਜਾਣੇ ਬਾਰੇ ਦਸਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਪੱਧਰਾਂ ਬਾਰੇ ਦਸਦਾ ਹੈ, ਸਾਂਖਯ ਫਿਲੋਸਫੀ ਨੇ ਯੋਗ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਅੱਜ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਵਿਕਸਿਤ ਹੈ, ਨਿਯਮਬੱਧ ਹੈ, ਅੱਜ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਕਿਉਂਕਿ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਸੀਮਤ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਾਨਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਸੋ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਬੜੀ ਟੇਢੀ-ਮੇਢੀ ਤਸਵੀਰ ਹੀ ਦਸਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਤਾਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਮਨ ਆਪਣੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਘੜਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਨਾ ਤਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਠੋਸ। ਸ਼੍ਰੀ ਫਲ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਪਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤਰਮੁਖੀ

ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਚਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਨਿਰੋਲ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੂਸ਼ਿਤ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮ ਮਾਰਗ, ਸ਼੍ਰੀ ਜਾਗਰਣ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਪੁੱਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਤੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਨੂੰ ਸਵੈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਚੇਤਨਤਾ ਮੂਲ ਰੂਪ ਤੋਂ ਸੂਖਸ਼ਮ ਤਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਤੋਂ ਚੇਤਨਤਾ ਤਕ ਅੰਤ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਪਉੜੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਝਦਾਰ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਦਿਸ਼ਾ ਬਦਲਦੇ ਹੋ, ਅੰਤਰ ਮੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਆਪਾ ਚੀਨਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਚੇਤਨਤਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹੋ। ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਬਹੁਤ ਆਵਸ਼ਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਰੰਭਿਕ ਹੈ ਅੰਤਰ ਮੁਖੀ ਹੋਣ ਲਈ, ਸਾਧਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਉਲਟ ਚਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਬਹਾਅ ਤੋਂ ਉਲਟ ਚਲ ਰਹੇ ਹੋਵੋ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਸੰਸਕਾਰ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖਿਚਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਕਢਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਧਿਆਨ ਲਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਚੇਤਨਤਾ ਦੇ ਸੋਮੇ ਤਕ ਪੁਜਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਵੇ। ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣਾ ਧਿਆਨ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਇਕ ਪਉੜੀ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਨਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਣਜਾਣਿਆ ਜੀਵਨ ਕਦੀ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅੱਧਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ, ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਉਹ ਹੀ ਤੇਜਸਵੀ ਹੈ, ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ।

59. ਭਾਵੇਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤਾਂ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਰਾਗ (ਪਕੜ) ਨਹੀਂ ਨਵਿਰਤ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਤਾਂ ਰਾਗ ਭੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਕਰਕੇ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

60. ਅਤੇ ਹੇ ਅਰਜਨ! ਗਿਆਨੀ ਭਾਵੇਂ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੋਸ਼ੀਲੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵੀ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

61. ਇਸ ਕਰਕੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇ, ਇਕ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ, ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਕਰ! ਕਿਉਂਕਿ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬੁੱਧੀ ਸਥਿਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਖਿੱਚੇ ਰਹਿਣਾ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਕੇਵਲ ਉਹ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਥੋੜ੍ਹੀ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਜਗਿਆਸੂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਨਣਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣਾ ਵੀ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ, ਜੇ ਕੁਛ ਦੇਰ ਭੁੱਖੇ ਰਹੋ ਤਾਂ ਖਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋਰ ਵੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਕਲਪਣਾ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਂਝੇ ਰਖਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਲਾਲਸਾ ਵਧਦੀ ਹੀ ਹੈ, ਵਰਤ ਰੱਖ ਕੇ ਖਾਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ, ਵਾਸ਼ਨਾ ਵਧਦੀ ਹੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਵਾਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਉਦੋਂ ਤਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਮਨ ਲੋਭ ਮੋਹ ਵਿਚ ਲਿਪਤ ਹੈ।

ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਮਗਰ ਲੱਗਿਆ ਰਹੇ, ਇਹ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰੇ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਖਿਚਣਾ ਹੀ ਹੈ ਉਦੋਂ ਤਕ ਮਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਖਿੰਡਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ, ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਲਗਾਤਾਰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਾਤੰਜਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯੋਗ ਨੂੰ ਨਿਯਮ ਬੱਧ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਯੋਗ ਸੂਤਰ 1:14 ਵਿਚ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪੂਰਾ ਜਨਮ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪੂਰੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਧਨਾ ਦਾ ਕੋਈ ਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਥਿਰਤਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਉਤੇ ਪੂਰਾ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

62. ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਮੋਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਮੋਹ ਤੋਂ ਕਾਮਨਾ, ਇੱਛਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਕ੍ਰੋਧ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

63. ਕ੍ਰੋਧ ਤੋਂ ਭਰਮ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਰਮ ਤੋਂ ਘਬਰਾਹਟ, ਘਬਰਾਹਟ ਤੋਂ ਯਾਦ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਘਟਨਾ ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਯਾਦ ਸ਼ਕਤੀ ਘਟਣ ਨਾਲ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਘਟਣ ਨਾਲ, ਵਿਵੇਕ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਵਿਵੇਕਮਈ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਹਰ ਵੇਲੇ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਹੀ ਸੋਚਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਉਸ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਬਾਧਿਆਂ (ਰੁਕਾਵਟਾਂ) ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਕ੍ਰੋਧ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਪੂਰਤ ਇੱਛਾਵਾਂ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਰਹਿਤ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਵਿਵੇਕ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦੋਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਚਿੰਤਨ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਬਿਲਕੁਲ ਅਸਥਿਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪਤਨ ਉਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਹੋਰ ਤੋਂ ਹੋਰ, ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅੰਤ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੋਗਾ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭੁੱਬੇ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੌਜ ਉਡਾਉਣਾ ਉਸ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਵੈ ਅਪਮਾਨਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੁਖਵਾਦੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨਵਸ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਦਾਰਥ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਉਹ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਦੋ ਮਨੁੱਖ ਇਕੋ ਹੀ ਵਸਤੂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਰਖਦੇ ਹੋਣ, ਉਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਜੇ ਦੋ ਬੰਦੇ ਇਕੋ ਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਣ, ਉਹ ਮਰਨ ਮਾਰਨ ਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਪਰ ਜੇ ਦੋ ਮਿੱਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਤੇ ਤੁਰਦੇ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਹੋਰ ਪੱਕੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਦੋਸਤ ਬਣ ਜਾਣਗੇ। ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸਵੈ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵਖਰਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸੁਆਰਥੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਨੀਵੇਂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਖਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਿਸੁਆਰਥੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਇਹ ਪਿਆਰ ਹੀ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰਸੁਆਰਥ ਹੋਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਲਭਦੀ ਹੈ, ਸੁਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਕਦੀ ਉਹ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਨਿਸੁਆਰਥੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਹਿੰਸਾ, ਨਿਸੁਆਰਥ ਇਹ ਦੋ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਗੁਣ ਹਨ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸੁਆਰਥ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਚਿੰਨ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦੇ, ਜਿਹੜੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ।

□ □ □ □ □ □

(ਪੰਨਾ 59 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ, ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਜਾਂ ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸ਼ੁਭ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ, ਚੰਦਰਮਾ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਜਾਂ ਸ਼ੁਕਰ ਦੇ ਦਿਨ ਕਦੀ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਮੈਂ 1, 2, 3, 4, 5.....10 ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਐਨਾ ਕੁਝ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਣ ਨਾਲ ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੋ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੋ, ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਬੁੱਧਵਾਰ ਕਰਾਂਗਾ, ਅਗਲੇ ਸੋਮਵਾਰ ਕਰਾਂਗਾ, ਫੇਰ ਇਹ ਕਹੋਗੇ ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੀ ਡਾਇਰੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਫੇ ਤੇ ਲਿਖੋ, ਇਕ ਸਮੇਂ ਇਕੋ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰੋ, ਇਕ ਕੰਮ ਕਰੋ, ਇਕ ਸੰਕਲਪ ਕਰੋ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਕਰੋ, ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ, ਸੰਪੂਰਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰੋ, ਫੇਰ ਅੱਗੇ ਚੱਲੋ, ਜਿੰਨਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਦੇ ਵੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰੋ, ਆਪਣੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਠੀਕ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਤੇ ਵੀ ਐਨਾ ਭਾਰ ਨਾ ਪਾ ਦਿਓ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਸਾਂਭ ਨਾ ਸਕੋ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਰੋ ਪਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਕਰੋ, ਤਸੱਲੀ ਨਾਲ ਕਰੋ, ਸੋਹਣਾ ਕਰੋ, ਸੰਪੂਰਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਫੇਰ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਅਸਫਲਤਾ ਮਾੜੀ ਨਹੀਂ, ਹੋਣ ਦਿਓ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰੋ ਉਸ ਤੋਂ ਸਿਖੋ, ਸੰਕਲਪ ਕਰੋ ਕਿ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਅਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਓਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਮੁੜ ਕੇ ਠੀਕ ਰਸਤੇ ਤੇ ਆਓ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ ਕਰਕੇ ਉਸ ਠੀਕ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚੱਲੋ।

□ □ □ □ □ □

ਸੌ ਸਿਆਣੇ ਇਕ ਮਤ

ਬਾਬਾ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਢਾਈ ਸਾਲ ਤੋਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਪੜ੍ਹਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਾਡੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਚਾਅ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਨੂੰ ਉਨਾਂ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਪੂਰਾ ਪੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। ਅਸੀਂ ਸਕੂਲੋਂ ਆ ਕੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਪੁਛਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਨਹੀਂ ਆਇਆ? ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਨੂੰ ਨਵਿਰਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਦਲਜੀਤ ਕੌਰ, ਸਮਰਗੜੀ (ਫਿਲੌਰ)

ਬਾਬਾ ਜੀ! ਦਾਸ ਸਮਾਗਮ ਤੇ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਜੋ ਜੁਗਤ ਆਪ ਨੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਦਾਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਾਸ ਭਾਈ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੁਆਰਾ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਿਆ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ 25 ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਏ ਹਨ। 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਚਿਤ ਲਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਰੱਕੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਅਗਲੀ ਜੁਗਤ ਵੀ ਪੁਛਾਂਗਾ। ਦਾਸ ਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰੋ, ਸੁਮੱਤ ਬਖਸ਼ੋ ਜੀ।

ਜੁਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੈਨੇਜਰ

ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਸੈਂਟਰਲ ਕੋਅਪਰੇਟਿਵ ਬੈਂਕ, ਕਾਹਨੂੰਵਾਣ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਆਪ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਭੁੱਲੇ ਭਟਕੇ ਹੋਏ ਕਲਜੁਗੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪ ਵੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਭਟਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵੱਡੀ ਦੌਲਤ ਖਰਚ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਵੀ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਆਇਆ।

ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੈਨੀ, ਯਮਨਾਨਗਰ

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਰਸਾਲਾ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜਦ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮਨ ਨੂੰ ਐਸਾ ਅਲੌਕਿਕ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਕਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਮਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹਰ ਘਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਆਤਮਿਕ ਸੇਧ ਦੇਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਤਪਦਾ ਹਿਰਦਾ ਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ, ਬੀਜੀ ਨੂੰ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਤੇ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਬਖਸ਼ੋ ਤਾਂ ਕਿ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸਾਡੇ ਲਈ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਬਣਿਆ ਰਹੇ।

ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਅਮਰਾਲਾ

(ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ)

ਮੈਂ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਹਰ

ਮੁਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੱਲ ਇਸਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਆਪ ਜੀ ਕਲਜੁਗੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਹਾਨ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ।

ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਮੁਹੱਲਾ ਜੱਟਾਂ, ਰਾਜਪੁਰਾ

ਬਾਬਾ ਜੀ! ਅਕਤੂਬਰ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਪਰਚਾ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਐਨੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਲ ਦੇ ਸਾਥੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲਈ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕੁਝ ਸੁਝਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਾਰਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਸਾਹ ਲਵਾਂ। ਆਪ ਦੇ ਬਚਨ ਕਲਜੁਗੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸਾਧਨ ਹਨ।

ਬਾਬਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਸਭ ਕੁਝ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਆਪਣੇ ਸਬੰਧੀਆਂ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕਰਾਂਗੀ, ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਆਪਣਾ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਭੇਜੋ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਾਂ।

ਭੁਪਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਭਿਲਾਈ (ਬਿਹਾਰ)

ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਰਾਹੀਂ ਆਪ ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਰਗ ਦੀਆਂ ਵੀਡੀਓ ਟੇਪਾਂ ਵੇਖਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਮਿਲਿਆ। ਜਿਸ ਸਿੱਧੇ ਤੇ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਐਸਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਤੇ ਆਪ ਦੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਅਤੇ ਵਿਖਿਆਨ ਦਾ ਅਸਰ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਪ ਦੇ ਇਸ ਇਲਾਹੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਨਿਰਾਲੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਵੀ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹੈ ਜੋ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਭਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਲੰਡਨ (ਯੂ.ਕੇ)

ਬਾਬਾ ਜੀ! ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪੜ੍ਹਕਾ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਅਦਭੁੱਤ ਗਿਆਨ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ ਪੜ੍ਹਕਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚਲੇ ਸੈਂਕੜੇ ਤੁਫਾਨ ਥੰਮ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਸਕੂਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਨਵਰੋਜ, ਮਹਿਲਪੁਰ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਰਸਾਲਾ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰਸਾਲੇ ਨੂੰ ਜਿਤਨਾ ਪਿਆਰ ਤੇ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀਏ ਉਤਨਾ ਹੀ ਅਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁੜ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਨਮ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੀ ਮਨ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਮੈਲ ਸਾਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਉਂਦ ਵਰਗੇ ਘੁੱਪ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਇਸ ਘੁੱਪ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਕਰਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਰੱਖੇ।

ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ (ਕੈਨੇਡਾ)

ਸਮਾਗਮ ਸਰਗਰਮੀਆਂ

ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਧਰਮ ਦੀ ਗਿਲਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਭੇਜ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵ ਆਪਸੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸਪਰ ਪਿਆਰ ਦੇ ਜੀਵਨ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਥਾਇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਆਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਕਲਮਬੰਦ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਜਦ ਕਿ ਕਲਯੁਗ ਆਪਣੇ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰਾਂ ਤੇ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸਿਧਾਂਤ ਹੀ ਇਸ ਭਾਂਬੜ ਤੋਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਿਆ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਬਾਨੀ ਤੇ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕਰਕੇ ਇਸ ਲਈ ਨਿੰਗਰ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੀ ਨਜ਼ਾਕਤ ਤੇ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁੜ੍ਹ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਤੀਕਰ ਬਣ ਚੁਕੀਆਂ 760 ਵੀਡੀਓ ਫਿਲਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਜਨ-ਸਾਧਾਰਨ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਫਿਲਮਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਸਰ ਸਦਕਾ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਜਾਦੂ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਭੁੱਲੇ ਭਟਕੇ, ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਵਿਚ ਪਏ, ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਲ ਪਰਤ ਆਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖਰੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਹਿਨਾਅ ਕੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮਾਸਿਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਤੇ 20 ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੁਸਤਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਚੁੰਬਕੀ ਮਹਾਨ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਦਕਾ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਇਥੇ ਰਹਿ ਕੇ ਮੰਗ ਕਰ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਵੇਰਾਂ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ ਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰੇ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੂਹਾਨੀ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਪ੍ਰਬਚਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨ ਪੁੰਤੂ ਹਰ ਸਾਲ ਹੀ ਇਹ ਯਾਤਰਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਾਹਰਲੇ ਦੀਵਾਨ, ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ, ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣਾ, ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਤੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਲਿਖਾ ਲਿਖਾਈ ਕਾਰਨ ਅੱਗੇ ਹੀ ਪੈਂਦੀ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਫਲ ਲੱਗਾ ਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ 2 ਮਾਰਚ 98 ਨੂੰ ਜਥੇ ਸਮੇਤ ਅਮਰੀਕਾ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਪ੍ਰਬਚਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨਗੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਟੁਟੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਲੜ ਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਾਮ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗ ਕੇ ਸੁਖਮਈ ਹੋ ਸਕੇਗਾ।

ਧਮੋਟ ਦੇ ਦੀਵਾਨ 6 ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ 10 ਜਨਵਰੀ ਤਕ -
 ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ

ਧਮੋਟ ਵਿਖੇ ਸਾਲਾਨਾ ਧਾਰਮਿਕ ਦੀਵਾਨ ਸਜੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਹਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀ ਬਚਨ ਸਰਵਣ ਕਰਨ ਲਈ ਤੀਬਰਤਾ, ਪਿਆਰ ਤੇ ਲਗਨ ਸੀ। ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਟਰੈਕਟਰਾਂ, ਟਰਾਲੀਆਂ, ਟਰੱਕਾਂ, ਕਾਰਾਂ, ਸਕੂਟਰਾਂ, ਸਾਈਕਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਤੇ ਪੈਦਲ ਚਲ ਕੇ ਹੁੰਮ ਹੁੰਮਾ ਕੇ ਪਹੁੰਚੀ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਬਚਨ ਸਰਵਣ ਕੀਤੇ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਪਿੰਡ ਦੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਤਕ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੜਕ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਵਿਚ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਧੰਨਭਾਗ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ। ਅਖੀਰਲੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਦੀਵਾਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਇਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਧਮੋਟ ਤਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬੈਂਡ ਵਾਜਿਆਂ ਸਮੇਤ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਜਲੂਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਧਮੋਟ ਵਿਖੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਿਛੇ ਸੈਂਕੜੇ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕਾਨਵਾਈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਸਵਾਗਤੀ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਸਚਖੰਡ ਯਾਤਰਾ ਤਕ ਸਾਰੀਆਂ ਜੀਵਨ ਝਲਕੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਰਾਗ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਰ ਸਰੋਤੇ ਦੀ ਅੱਖ ਸੱਜਲ ਹੋਣੇ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੌਮ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹਾਨ ਬਲੀਦਾਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਆਈ ਹਾਂ ਤਾਂ ਹਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਮਰਿਆਦਾ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਪੱਥ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਨਾਮ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਸੁਹੇਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

- ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ**
- **ਐਤਵਾਰ** - ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 12.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਦ
  - ਦੁਪਹਿਰ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ - 1, 8, 15, 22, 29 ਮਾਰਚ,
  - ਕੋਠੀ ਨੰ: 781, 3ਬੀ1 ਮੋਹਾਲੀ।
  - **ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ** - 13 ਮਾਰਚ, ਦਿਨ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ,
  - ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
  - **ਸੰਗਰਾਂਦ** - 14 ਮਾਰਚ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ,
  - ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
  - (ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)
  - **ਮੱਸਿਆ** - 28 ਮਾਰਚ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ
  - ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਬਨੂੜ (ਰਾਜਪੁਰਾ) ਪਟਿਆਲਾ (ਸਮਾਂ -
  - ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 3.30 ਤੱਕ)
  - **ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ** - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼,
  - ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦਿਨ ਦੇ 11.00 ਵਜੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।